

EN ESOTERIKERS SYN PÅ EUROPEISKA FILOSOFIENS HISTORIA

5.1 Inledning

¹Man kan skriva filosofiens historia på olika sätt. Man kan behandla den som historia eller som filosofi. Man kan lägga vikt vid de olika försöken till begreppsdistinktioner eller redogöra för filosofernas olika bidrag till skenlösningar av de filosofiska skenproblemen eller särskilt framhäva de olika principerna eller utföra kritik genom uppvisande av motsägelser inom tänkarnas system eller plocka ut ideerna ur deras infattning utan förståelse för tänkarnas världs- och livsåskådning i övrigt.

²Föreliggande översikt utgår från pytagoreernas esoteriska mentalsystems beskrivning av verkligheten (kapitel 1.4–1.41) och söker uppvisa tänkarnas mer eller mindre misslyckade försök att fånga någon skymt av denna verklighet. I samband därmed ha även andra ideer och fakta använts, som av våra äldre bröder alltmera ställts till mänsklighetens förfogande. Utan vad som sagts i det föregående hänger det efterföljande ”i luften”. Översikten är ett försök att befria mänskligheten från beroendet av filosofiens fantasispekulationer och att lära människorna att tänka själva.

5.2 Filosofiens grundproblem

¹Den s.k. teoretiska filosofien (världsåskådningen) indelas i ontologi, metafysik, kosmologi, psykologi och kunskapsteori och den s.k. praktiska filosofien (livsåskådningen) i etik, rätts-, stats- och samhällsfilosofi.

²Om allt detta ha alla skarpsinniga och djupsinniga filosofer haft olika meningar. Enär livsåskådningen måste vila på världsåskådningen, ha de icke ens kunnat enas ifråga om de ”praktiska” problemen.

³Att alla måste ha olika meningar är ofrånkomligt, när de filosofiska problemen icke kunna lösas utan kunskap om tillvarons fakta. Och dessa ha saknats. Problemen ha icke kunnat riktigt formuleras, vilket är omöjligt, förrän man vet rätta svaren. Man måste ha kunskap för att kunna fråga förnuftigt. Så som de formulerats, äro de orimliga och olösbara skenproblem.

⁴För esoterikern är filosofiens ”ontologi” (läran om verkligheten) läran om materien, dess ursprung och sammansättning (esoterisk kemi).

⁵Metafysiken söker förklara rörelsen (naturskeendet, manifestationsprocessen) och är esoteriskt läran om energierna, deras ursprung och natur (esoterisk fysik). I populärt talesätt har ”metafysik” använts såsom beteckning på allt överfysiskt. Filosofiens ”metafysik” är okunnighetens spekulation och får ej förväxlas med esoterikens ”överfysik”. Omedelbar förståelse för esoteriken ha endast de som ha kunskapen latent (återerinring).

⁶Kosmologien är läran om världsalltet, världarnas uppkomst etc. (esoterisk astronomi).

⁷Psykologien är läran om medvetenheten.

⁸Kunskapsteorien är frågan om kunskapens möjlighet etc. Hithörande skenproblem, som alltsedan Locke, Hume och Kant varit filosofiens huvudproblem, bortfaller i och med att människan får kunskap om verkligheten och livet och tillvarons fundamentala fakta.

⁹Etiken (rättsuppfattningen) söker fastställa vad som är rätt och orätt, rätt handlande och rätta motiven för handlandet. Dessa rättsgrunder bestämmas ytterst av individens uppfattning av tillvarons mening och mål, sådan den framgår ur hans syn på verkligheten och livet. Den filosofiska etikens historia är läran om alla de olika rättsuppfattningar som livsokunniga skarpsinnigheten förkunnat.

DEN HYLOZOISKA PERIODEN

5.3 Pytagoras

¹De för all medvetenhet existerande tre absoluta (materien, rörelsen, medvetenheten, tillvarons sammanfattning) måste kunna omedelbart, oförmedlat, oreflekterat konstateras av enklaste medvetenhet (även djurmedvetenhet). De måste av mänskliga sunda förnuftet kunna inses vara det mest självklara av allt, enklaste tillämpningen av identitetslagen: detta är detta. Detta filosofiens grundproblem, det mest självklara av alla problem, ha filosoferna ännu ej mäktat lösa. "Verkligheten är mig ju given." (Tegnér) Så enkelt är det omedelbara, som man gjort olösligt problem av.

²Pytagoras klagade, att verkligheten har tre aspekter utan sammanblandning eller förvandling ouplösligt och oskiljaktigt förenade, att alla tre äro ofrånkomliga för riktig uppfattning av verkligheten.

³Tillvarons treenighet utgöres av:

materieaspekten
rörelseaspekten (energiaspekten)
medvetenhetsaspekten

⁴Ensidigheten i kunskapsteoretiska spekulationen visar sig i att de tre förnämsta filosofiska betraktelsesätten endast kunnat upptäcka var sin sida av verkligheten men icke den pytagoreiska syntesen.

⁵Vetenskapsmännen påstå, att "allting är materia". De subjektivistiska filosoferna i väster- och österland hävda, att "allting är medvetenhet". Kärnfysikerna eller de s.k. atomforskarna ivra numera för att "allting är energi". Inför deras ögon upplöses den iakttagbara fysiska materien i "intet" eller energifenomen. Och genast dra de den slutsatsen, att "materien upplöses i energi". Att den upplöses i en för dem osynlig materia, vars energiverkan är så oerhört mycket större, därför att den tillhör ett högre molekylarslag, veta endast esoterikerna.

⁶Pytagoras kallade denna, den enda riktiga verklighetsuppfattningen, hylozoik (andlig materialism), varmed han upphävde motsättningen mellan ande och materia och klagade, att "anden" är atomernas oförstörbara medvetenhet.

⁷Pytagoras insåg, att den som i fysiska världen vill förvärva en möjligast exakt uppfattning av verkligheten, måste utgå från tillvarons materieaspekt såsom den ofrånkomliga grunden för vetenskaplig forskning. Detta har också glänsande bekräftats. Naturvetenskapen har visat sin överlägsenhet, icke endast i tekniskt avseende utan också däri, att den uppvisat minsta antalet förvillelser. Den som förvärvat sunda förnuftsens verklighetssinne i fysiska världen, faller icke så lätt offer för emotionala fantasiens illusioner, mentalaktivitetens fiktioner och hittillsvarande livsokunnighetens ideologier.

⁸Västerlänningarna utgå från objektiva materieaspekten, indierna från subjektiva medvetenhetsaspekten. Kosmos består av en serie atomvärldar av olika täthetsgrad. Alla högre världar omsluta och genomtränga alla lägre. Verklighetsuppfattningen (medvetenhetens logiskt absoluta uppfattning av verklighetsaspekterna) är olika i de olika världarna, beroende på olika uratomtäthet, varav följer olika dimension, duration, materiesammansättning, rörelse, medvetenhet och lagenlighet. Orientalen begår logiska fadäsen att kalla verklighetsuppfattningen för "illusion", därför att den ändras med varje värld.

5.4 Övriga esoteriker

¹Gångse läroböcker i filosofiens historia låta filosofiska tänkandet börja omkring 600 år fvt. Detta tidsavsnitt betyder i stället grekiska kulturens och därmed även de s.k. mysteriernas definitivt hjälplösa förfall. För att motverka den förutsedda undergången var det som Pytagoras (c:a 700 år fvt) grundade en koloni (kallad Krotona) utanför Taormina på Sicilien, vars befolkning en dag skulle förrinta kolonien och mörda honom själv. Det finns tre olika legender om Pytagoras. Allt som sagts om honom är felaktigt, långt från sanningen, eftersom Pytagoras var ett essentialjag och instiftare av en esoterisk kunskapsorden.

²I denna orden lämnades, liksom i de ursprungliga mysterierna, under tystnadsplikt den av okunnigheten alltid förvrängda och av maktlystnaden alltid missbrukade kunskapen om verkligheten.

³Orden hade flera grader. I den lägsta lämnades kunskapen i mytens form. I högre grader gavs allt fler uttydningar av symbolerna. En del av dessa myter ha, även de förvanskade, kommit till eftervärldens kännedom.

⁴De högre invigda fingo vetskap om tillvaron av högre materievärldar än den fysiska. All materia är sammansatt av uratomer, som Pytagoras kallade monader (minsta möjliga del av urmaterien och minsta fasta punkt för individuell medvetenhet). Dessa monader äro oförstörbara, varför det icke kan finnas någon död, endast formupplösning. Sedan monadernas potentiella medvetenhet väckts till liv, fortsätter deras medvetenhetsutveckling genom en serie naturriken i allt högre världar till högsta gudomsriket.

⁵I symboliska skrifter nedlade pytagoreerna sin mästares lära om bl.a. tillvarons tre likvärdiga aspekter. De lärde bl.a. att livets mening är medvetenhetsutveckling, att "medvetenheten sover i stenen, drömmer i växten, vaknar hos djuret, blir jagmedvetenhet hos människan, enhetsmedvetenhet i femte naturriket och alltmer omfattande allvetenhet i allt högre gudomsriken".

⁶Vad mera de lärde antydes delvis av följande esoteriska (s.k. försokratiska) filosofer.

⁷Exemplar av dessa pytagoreiska manuskript voro kända av bl.a. Copernicus, Galilei och Giordano Bruno.

⁸Det var väl oundvikligt att några esoteriska talesätt kommo till oinvigda allmänhetens kännedom och blevo föremål för fantasiens spekulationer. Några av de invigda deltog av allt att döma i denna fantasilek, icke minst för att leda diskussionen in på mentala analysens område (som naturligtvis urartade till skarpsinniga spetsfundigheter) och därmed utveckla tankeförmågan hos de "obildade".

⁹Filosofiens historia klargör, att man vet föga mer än namnen på några av dessa försokratiska filosofer, icke ens när de voro födda. Allt som finns bekant om dem är legender samt intelligenta okunnighetens försök till tolkning av symboliska dikter och övriga fragment, som tillskrivits dem.

¹⁰De försokratiska filosoferna voro alla hylozoiker. Icke ens om deras påstådda vishet finns annat än några få torftiga uttalanden. Redan det borde ha manat till försiktighet vid bedömningen.

¹¹Dessa visa män ägde kunskap om verkligheten, som våra dagars vetenskapsmän ännu sakna. Betecknande för traditionella omdömeslösheten är, att de anföras såsom exempel på "tänkandets första försök". Och detta fastän man dock påstår sig veta om dem följande:

¹²De lärde att fixstjärnorna äro solar. Planeterna kretsas kring solen, lysa med lånat sken, ha en gång varit flytande massor, vilka avsondrats från solen. De redogjorde för solens och månens omloppstider, förutsade mån- och solförmörkelser. De visste, att jorden är rund, lämnade riktiga uppgifter om jordens storlek. De uttalade sig om de mest fundamentala begrepp och svåraste problem, t.ex. mekaniska eller finala orsaker till naturskeendet.

¹³Dessa män har man tilltrött den mest primitiva okunnighet, att de skulle ha kommit med absurda förklaringar på vad allting består av och hur allting uppstått. Vad som skymtar i dessa

fragment är alltigenom symboliskt och vittnar om att dessa rester tillhört skrifter, avsedda för "de invigda". (Verklig kunskap meddelades endast i hemliga kunskapsordnar.) Icke heller sökte de uppöva skarpsinnigheten eller djupsinnigheten. I det avseendet har logiken ingalunda gjort några framsteg under 2500 år. Filosoferna röra sig fortfarande med kontradiktoriska "motsatslagens" princip tänkande, även om på sistone perspektivtänkandets insikt om relativeringens betydelse börjat göra sig gällande. De äro lika långt från högre mentala förmågor som för ett par tusen år sedan. Esoterikern, som "vet hur få människor som kunna tänka och ännu färre som kunna tänka rätt", ler, när han läser om hur vissa av dessa uttalanden, som tillskrivas de vise, uppfattats och förvrängts.

¹⁴"Allting har uppstått ur vatten" (Thales: den förste allmänt kände hylozoikern). Därmed antydes, att fasta aggregationstillståndet har utkristalliserat ur flytande aggregationstillståndet. Det var en esoterisk sats, som fanns i kaldeernas gamla kabbala, vilken judarna senare omarbetade. Det var därför, "enligt Moses", anden genom att "sväva över vattnet" frambragte allting.

¹⁵"Allting har uppstått ur luft" (Anaximenes). Flytande aggregationstillståndet har uppkommit ur gasformiga.

¹⁶"Allting uppstår ur eld" (Herakleitos). Med eld avsågs eteriska aggregationstillståndet. Allt måste ha varit eter, innan det kunnat bli gas, flytande och fast materia. Längre än till "eld" kunde man icke komma utan att förråda hemligheter. Det supereteriska aggregationstillståndet fick senare latinska beteckningen "quinta essentia".

¹⁷Anaximandros lärde, att kosmoi, av vilka det funnes otaliga (!), uppstå ur kaos och att varje kosmos utvecklar sig själv. Han har därmed uttalat ett par av esoterikens högsta sanningar. Och detta kallas primitiv spekulat

¹⁸När Xenofanes på sitt symboliska språk förklarar, att världsalltet är gud och att gudomen är klotformig, lämnar han flera esoteriska fakta. Kosmos är ett klot i urvarat, som är verkligt obegränsade rummet. Kosmos är samtidigt kosmiska kollektivmedvetenheten, som är högsta gudomlighet. Undra på att han skarpt kritiserade antropomorfismen.

¹⁹Parmenides skilde mellan det synliga (fainomenon) och det tänkta (noumenon), beteckningar som senare skulle missbrukas, särskilt av Kant. Begreppet av t.ex. bord såsom mentalt begrepp var oföränderligt, sedan det väl fått sin definition, medan dess fysiska motsvarighet kunde förändras och ha olika form och färg. Vill man från den synpunkten betrakta "begreppens värld" såsom det "sant varande", kan detta naturligtvis också låta sig göras. Parmenides visade med skarpsinnigt formulerade exempel, hurusom vi inveckla oss i motsägelser och komma till orimligheter, om vi med våra konstruerade begrepp ska försöka begripa verkligheten. Hade Parmenides' distinktion fainomenon (fysisk existens) och noumenon (begrepp) riktigt uppfattats, så hade begreppet såsom subjektiv verklighet icke förväxlats med dess objektiva fysiska motsvarighet och man bl.a. insett skillnaden mellan det logiskas grund och följd och det fysiskas orsak och verkan.

²⁰Zenon klargjorde med ovederläggliga bevis bl.a., att "den flygande pilen vilar", att "Akilles icke kan upphinna sköldpaddan, om denna har något försprång". Ännu har man tydligen icke förstått, vad han menade med alla dylika bevis. Vi äro i själva verket bedragna av vårt subjektiva förnuft, emedan de logiska bevisen, som av subjektivisterna anses äga vitsord, äro reellt orimliga. Underliggande tanken var, att vi icke kunna förklara tillvaron med förnuftets vanliga resurser, att exoteriska vetandet, begränsat till fysisk verklighet, förblir fikcionalism.

²¹Herakleitos förklarade, att allting befinner sig i rörelse, i evig förändring och växling. Detta är esoteriska fundamentalaxiomet beträffande tillvarons rörelseaspekt. Han lärde vidare, att världsutvecklingen försiggår i cykler, att all förändring sker enligt eviga naturlagar, vilka äro det enda orubbliga i universum. Allt esoteriskt!

²²Empedokles sammanställde och systematiserade vad som dittills fått bli exoteriskt. Han

lärdde även om attraktions- och urvalsbegreppen, reinkarnationstanken samt predikade mot kött diet.

²³Demokritos var den förste, som särskilt framhävde materieaspekten.

²⁴Pytagoras hade lärt, att tillvaron består av en serie varandra genomträngande materievärldar av olika täthetsgrad. Varje värld byggs upp med sitt eget atomslag. De lägre världarnas atomer innehålla alla högre världars atomer. Det finns alltså en hel serie olika atomslag.

²⁵Demokritos ville, inom gränsen för det tillåtna, försöka konstruera en exoterisk teori om materiens natur. För att kunna göra detta införde han begreppen ”tomrum” och atomernas ”fallande”. För att förklara materiens kvaliteter gjorde han fatala uppdelningen i objektiva (form, fasthet, tyngd) och subjektiva egenskaper. Denna misslyckade skenförklaring skulle sedan spöka i filosofiens historia. Vidare lärde han, att atomernas rörelser bestämmas av ”blind nödvändighet” (ananke), dvs. mekaniska orsaker och att själen är av materiell beskaffenhet (underförstått ett materiellt hölje för monaden).

²⁶Med Demokritos börjar filosofien eller den kända exoteriska spekulativen, varför det är fullt berättigat att säga, att ”materialismen” (egentligen fysikalismen) är lika gammal som filosofien (subjektivismen).

5.5 FÖRSTA SUBJEKTIVISTISKA PERIODEN

¹Kulturerna byggs upp av klaner på kultur- och humanitetsstadierna. När deras verk övertagas av klaner på lägre stadier, inträder mer eller mindre snabbt förfall. Och detta icke blott emedan dessa individer sakna den förvärvade, latent livserfarenhet som utgör förutsättningen för sunt förnuft och riktig livsinstinkt, utan även emedan orätrådigheten med egoistisk omätlighet (utnyttjande), omänsklighet (slaveri) och allmän korruption alltmer gör sig gällande. Man har kallat världshistorien för världsdömdösten. Den utgör ett evigt exempel på giltigheten av lagen för sådd och skörd.

²Hemligheten till grekernas överlägsna kultur låg däri, att alla deras ledare inom filosofi, vetenskap och konst voro invigda i esoteriska kunskapsordnar. Sofisterna (liksom människor av i dag) voro icke endast okunniga om livets mening och mål utan även oförmögna att förstå.

³Redan innan sofisterna framträdde, hade mysterierna med orakel etc. råkat i djupaste förfall. Vad som lärdes hade blivit enbart ytlig trossak och därmed utsatt för tvivel. Annars hade en sådan företeelse som sofistiken varit omöjlig.

⁴Med sofisterna börjar den livsokunnighetens fantasispekulation som kallas filosofi. De voro de första kunskapsteoretikerna. Sofisterna voro icke invigda. De hade tillgodogjort sig det exoteriska vetande som fanns. Med obestriddligt skarpsinne insågo de, att det vetandet icke gav kunskap om verkligheten. Det exoteriska vetandet kan således icke ha varit så primitivt som filosofihistorikerna påstå. I likhet med Locke i en senare subjektivistisk period trodde de, att man gått fel tillväga, att man i stället för att söka utforska materiella yttervärlden borde börja med att undersöka förnuftets möjlighet till kunskap.

⁵Protagoras, den mest betydande av sofisterna, ansåg, att ”människan är alla tings mått”. Kunskap är ett förhållande mellan ett uppfattande subjekt och ett uppfattat objekt. Objektets beskaffenhet beror på den uppfattande (Kant). Till denna subjektivism kom individualism. Objekten te sig olika för olika individer och äro alltid sådana de te sig för individen. Hela tillvaron är individens personliga uppfattning. Huruvida det finnes en verklighet oberoende av denna uppfattning, kunna vi icke veta (Hume).

⁶I dessa satser framträder redan det s.k. kunskapsteoretiska realitetsproblemet, detta filosofiska subjektivismens skenproblem, som ännu icke genomskådats. Kan icke ontologien (läran om tillvarons materieaspekt) och metafysiken (läran om tillvarons rörelseaspekt) samt psykologien (läran om medvetenhetsaspekten) lämna erforderliga fakta om verkligheten, så hjälper ingen kunskapsteori. Den blir på sin höjd misslyckade försök att bortförklara den

verklighet som förblir oåtkomlig för normalindividen. Esoteriken gör gällande, att medvetenheten ensam och utan instrument och hjälpmedel kan utforska hela materieaspekten, att högre världar kunna studeras med hos normalindividen ännu outvecklade uppfattningsorgan, att all materia har medvetenhet och att denna medvetenhet, när den blivit självaktiv, kan utforska sin egen materia. Den hävdar, att allting är först och främst vad det ”synes” vara men att det därjämte alltid är något helt annat och oändligt mycket mer, ”det stora utforskade”. Detta logiskt absoluta (identitetslagens ”detta är detta”), olika i olika världar, ha subjektivisterna aldrig förstått.

⁷De vise hade velat rikta uppmärksamheten på fysiska världens många problem, emedan den världen är den enda normalindividen har möjlighet att förvärva kunskap om. Han måste först finna sig tillrätta i denna och lösa fysiska livets problem, innan han förvärvat erforderlig kapacitet för högre världars ojämförligt mycket svårare problem.

⁸Det är lätt att förstå, hur okunnigheten kommit till subjektivistisk uppfattning av tillvaron. Våra sinnen bedraga oss ibland, emedan organism och hjärna icke alltid perfekt fungera. Säg oss sedan de vise, att materiella föremålen bestå av atomer, som vi icke kunna se, så ligger slutsatsen nära till hands, att dessa föremål måste vara något annat än vad de synas vara. Spinnas vidare på den tråden, blir allting till slut bara sken. Och upprepas den tanken tillräckligt ofta, blir det till slut omöjligt att inse, att yttervärlden måste vara verklighet.

⁹I motsats till subjektivisterna hävda objektivisterna, att medvetenheten kan vara både subjektiv (förnuft) och objektiv (förstånd), att den vid betraktande av yttre, materiella verkligheten är omedelbart och oförmedlat objektivt bestämd av denna, att endast i objektiva medvetenheten konstaterade objektiva fakta om objektiva materiella verkligheten kunna ge kunskap om yttervärlden. Utan den objektiva förlora vi oss i den subjektiva. Särskilt tydligt blir detta för dem som i sina högre höljen i högre världar kunna konstatera samma objektiva förhållande.

¹⁰Sofisterna voro Greklands ”upplysningsfilosofer”. De förkastade allt vad traditionellt förkunnats, allt i världs- och livsåskådning. De analyserade allt tänkbart, särskilt verklighetsuppfattning, religion, rättsbegrepp och styrelsesätt. Det gick som det måste gå, när normalindividen med sina oerhört begränsade möjligheter skall försöka sig på att lösa tillvarons gåta. Det blir misslyckade gissningar om allt, som icke kan omedelbart konstateras i fysisk verklighet. Rastlösa reflexionen börjar sitt förstörelseverk, upplöser alla från esoteriken lånade begrepp utan aning om, huruvida icke dessa motsvaras av ”okänd” verklighet. Förståelse saknas för att dessa hjälpbegrepp fylla en viktig funktion. De möjliggöra fortsatt mental bearbetning, tills vi en gång förvärvat full kännedom om motsvarande verkligheter och kunna sätta exaktare begrepp i hjälpbegreppens ställe.

¹¹Synliga världen utgör enligt esoteriken c:a en procent av totala verklighetens materieaspekt. Normalindividen må vara största mentala geni. Han är djupt okunnig om tillvaron. Han kan ingenting veta om livets mening och mål, om vad som i hithörande avseenden är sant och falskt, rätt och orätt. Han saknar möjlighet att bilda sig en verkligt förnuftig världs- och livsåskådning.

¹²Voro de först framträdande sofisterna allvarliga forskare, urartade snart det hela. Eftersom alla uppfattningar hade sitt s.k. berättigande, kunde envar låta sitt snilles ljus lysa i tilltagande mörker av alltmera ökat emotionalt och mentalt kaos. De mest olika åsikter framkommo, så att man till slut fick provkarta på alla självhärliga, suveräna snusförnuftets godtyckligheter, sådana de framkomma hos s.k. självständiga tänkare på övergångsstadiet från slutledningstänkandet till principstänkandet. Överskattande sin nya förmåga, inbilla de sig kunna tänka i överensstämmelse med verkligheten, oförmögna att inse sina hypotesers fiktivitet.

¹³Somliga förfäktade, liksom senare Rousseau, att mänskliga naturen är god och kulturen av ondo, att alla människor födas lika, att lagar äro stiftade av de maktägande för att förtrycka.

Andra menade, liksom senare Nietzsche, att naturen är något bortom gott och ont, att moralen är en uppfinning av de svaga för att avvärja de starka, att aristokratien är enda förnuftiga styrelsesättet.

¹⁴Sofisterna såsom lärare i värtalighet utlovade, naturligtvis mot klingande valuta, att bibringa alla politiska lycksökare eller s.k. samhällsförbättrare talekonstens och advokatytrens ordvrängningsknep. De utbildade en disputationsteknik, eristik, som med allsköns konstrepp gjorde motståndarna svarslösa. Det gällde framför allt att segra i ordstrid. Det gick så långt, att man slutligen försökte göra svart till vitt, låta sämre saken framstå som den bättre. Så blev ordet sofist (= vishetslärare) till slut ett skällsord.

¹⁵Tilltagande politiseringen av allt samt demokratiseringen sänkte som alltid oavbrutet anspråken på gedigenhet, vederhäftighet och kompetens. I dess ställe kom självtilltagshet, auktoritetsförakt och svada. Ingenting är bra som det är. Allt gammalt är förkastligt. Snusförnuftet vet hur allting skall göras. Förändring är detsamma som förbättring. Riv bara ner för att få ljus och luft, så bygger det hela upp sig självt i sterila öknerna. (Hur det går vittna öknar och ruiner om.) Bästa sättet få fulländad kosmos är att ställa till med kaos. Bästa sättet väcka avunden till liv är att överdrivet utmåla hur mycket bättre andra ha det. Bästa sättet väcka missnöjet och revoltandan är att utlova omätliga egoismens tillfredsställelse. Eftersom anspråken stegras i samma mån kraven tillfredsställas, har ansvarslösa demagogien satt i gång en blind naturkraft, som icke låter sig hejdas, förrän nationella misären är ohjälplig eller en diktatur sätter stopp för galenskapen. Men det är ju så, att ”fattigdomen bäres med jämnmod, när den delas lika av alla”. Att det icke skall finnas anledning till avundsjuka tycks vara det väsentligaste.

5.6 REAKTIONEN MOT SUBJEKTIVISMEN

¹Sofisterna hade med sina principlösa och systemlösa läror åstadkommit allmän begreppsförvirring. Detta sökte tre behjärtade män motverka. De insågo, att det hela måste leda till andlig mörklägning, social och ekonomisk katastrof. Men reaktionen kom för sent för att hejda förödelsen. Andliga degenerationen hade gått för långt. Möjligheten att förstå något verkligt förnuftigt blev allt sällsyntare. Även förmågan att begripa minskades.

²De tre stora voro Sokrates, Platon och Aristoteles.

³Sokrates sökte efter de livsåskådningens ursprungliga grundbegrepp som han hade latent men aldrig lyckades aktualisera. Han sökte förgäves det system, i vilket begreppen få sin fasthet genom att vara insatta i sina rätta sammanhang. Trots aktningvärda försök lyckades han endast undantagsvis nå fram till principtankande.

⁴Platon och Aristoteles ägde esoterisk kunskap. Men hänvisade till att betjäna sig av exoteriska fakta och föreställningssätt, misslyckades de i sin strävan, emedan man endast med esoterikens fundamentalfakta och ideer kan konstruera ett verkligt förnuftigt och ändamålsenligt tankesystem i överensstämmelse med verkligheten.

5.7 Sokrates

¹Sofisternas subjektivism ledde (som det logiskt sett måste göra) till tvivel på allt. Deras individualism hotade att urarta i godtycke och laglöshet. Deras begreppsanalys upplöste alla rättsbegrepp, underminerade alla grundvalar för vetande och handlande. Det låter nästan som om det vore i vår tid.

²För att motverka detta fördärliga inflytande uppträdde i Aten en kraftnatur och viljemänniska av ovanliga mått, Sokrates, som genom sin helgjutna personlighets makt och sin entusiasm för självpåtaga uppgiften drog till sig en skara hängivna lärjungar. Den mest geniale av dessa, Platon (av eftervärlden kallad den ”gudomlige”), skulle komma att utöva ett större inflytande än någon annan filosof, ett inflytande, som alltid kommer att bestå. När man läser hans dialoger, kan man tro sig åhöra intellektuella samtal i vår tid. De behandlade

ämnena äro tidlösa.

³Sokrates satte som sin livsuppgift att söka bringa reda i allmänna begreppsförvirringen. Han genomskådade klart sofisternas skenfilosofi, beroende på att han ägde en riktigare latent uppfattning, som han emellertid endast delvis lyckades aktualisera. Tack vare sin överlägsna dialektiska förmåga kunde han bekämpa sofisterna med deras egna vapen. Hans metod bestod i att begära förklaring på vad som menades med ett visst begrepp, t.ex. dygd, rättrådighet, mod, vishet etc. De flesta äro också beredda att låta sin okunnighets vishet flöda. Det blev som alltid de vanliga fraserna och slagorden, som folk uppsnappat och trott sig begripa. Genom skickliga frågor lärde Sokrates dem efter hand inse, att de icke visste, vad de talade om. Då var tiden inne för Sokrates att undra, om kanske ”den här förklaringen” kunde duga. De mera skarpsynta begrepo ironien.

⁴Den som tagit till sin uppgift att lära människorna inse värdelösheten av deras inbillade vishet, får taga risken att icke helskinnad undslippa det äventyret. Det ”humanare” sättet är numera att tuga ihjäl. All den oro och förargelse, sofisterna vållat hos samhällsbevararna, vändes mot Sokrates. Mera hade man icke velat förstå av hela hans livsgärning än att man kunde anklaga honom för att förföra ungdomen, sprida samhällsskadliga läror, vara den farligaste av alla sofister. Denne man, som velat befria folk från deras meningslösa vanetänkande och ointelligenta eftersägande, anklagades för gudlöshet och dömdes till döden av folkförsamlingen. Ännu ett drastiskt exempel på sanningen i Vatikanens slagord ”folkets röst är guds röst”.

⁵Materiella verkligheten intresserade icke Sokrates. Han ansåg, att vi veta alldeles för litet för att kunna bilda oss en riktig världsåskådning. Han var likaledes övertygad om, att den livsåskådning, som förkunnats av de stora vise, är verklig levnadsvishet. Men eftersom han icke var invigd och alltså icke fått tillfälle återerindra sig sitt gamla vetande, var han utslutande hänvisad till sin livsinstinkts gillande av vad de gamle sagt. Han saknade också förståelse för att livsåskådning alltid vilar på världsåskådning, att normer för handlande grundas på vissa förutsättningar, att man för att kunna säga, hur det bör vara, måste ha någon vetenskap om hur det är.

⁶Sokrates gjorde icke nödvändiga distinktionen mellan begripande och förståelse. De som förstå ha vetandet latent från föregående inkarnationer. De ha redan bearbetat det och åtminstone delvis kunnat använda det i praktiken. Människan kan förverkliga det hon förstår, men icke det hon endast kan begripa och som ligger över utvecklingsnivån. Sokrates kunde förverkliga det han fick vetenskap om och trodde, att andra kunde förstå och förverkliga det som han med svårighet kunde tvinga dem begripa. När hans mentalvibrationer förflyktigats ur åhörarnas hjärnor, blev vad han sagt lika ofattbart som förut och givetvis omöjligt att förverkliga.

⁷De gamles talesätt hade han gjort till sina. Så t.ex. ansåg han, att det var bättre att lida orätt än göra orätt, att vi böra avstå från orätt handlande, icke av fruktan utan av plikt, att den som lever som de vise lärt och i allting ser gudarnas vilja, förnöjsam med vad livet ger, finner lyckan och befrias från fruktan och oro.

⁸Sokrates sökte bestämma begreppen. Om dessa råder ännu åtskillig oklarhet. Det finns objektiva och subjektiva, konkreta och abstrakta begrepp. En särskild sorts enbart subjektiva begrepp äro de okunnighetens fantasikonstruktioner man kallar illusioner och fiktioner, vilka inbillningsfoster sakna reellt underlag.

⁹Upplevelsen av ett materiellt föremål (t.ex. ett bord) är objektiv. Såsom minnesbild blir denna en konkret föreställning genom visualisering av föremålet. Abstrakta begreppet bord inrymmer alla slag av bord. Vid bestämning av begreppet bord skulle alltså bord av alla former och färger framkallas ur minnet av fantasien. Möbel är mera abstrakt begrepp än bord. Det innehåller bord, stolar, skåp, sängar etc. Ännu mera abstrakt begrepp är bohag, inrymmande ännu fler slag av föremål. Ju mera abstrakt ett begrepp är, desto rikare dess

innehåll och större dess omfång. Hos vanliga individer blir visualiseringsinnehållet mindre, ju större omfånget, emedan normalindividens visualiseringsförmåga är så ytterligt begränsad och okunnigheten stor om vad som ingår i begreppen. Det är också härpå misstaget i vedertagna logiken beror beträffande innehåll och omfång, konkret och abstrakt.

¹⁰Bestämning av materiaspektens objektiva begrepp är trots allt relativt lätt, emedan objektiviteten, det för alla konstaterbara, förefinnes. Ofantligt mycket svårare blir bestämningen av alla begrepp, som tillhåra medvetenhetens subjektiva aspekt. I de flesta fall blir man därvid hänvisad till allmänt godtagna, i viss mån godtyckliga konventionsbegrepp. Man kommer nästan oundvikligen in på subjektiv värdering.

¹¹För att rätt bedöma handling måste man kunna renodla motivet. Egentliga orsakerna kunna ligga i förflutna liv. Genom att konstatera vilka handlingar, som förr eller senare medföra goda eller dåliga konsekvenser i livshänseende, kan man slutligen hoppas på att förvärva kunskap om livets lagar och om betydelsen av de väsenssegenskaper, ur vilka handlingarna härflyta.

¹²I historien finner man de mest olika värderingar och uppfattningar. På mänsklighetens nuvarande utvecklingsstadium äga icke ens de största kollektivitetens värderingar beviskraft, utan kunna vara lika godtyckliga som de individuella.

¹³Kultur i esoterisk bemärkelse uppnår man endast genom att medvetet eller omedvetet ändamålsenligt tillämpa livslagarna. För att kunna upptäckas måste de först ha tillämpats. Det var denna omedvetna strävan Sokrates mödade sig med att göra medveten.

¹⁴Ovetande om tillvarons beskaffenhet, mening och mål, saknade Sokrates den personliga vissheten för rätta handlandet i sådant, som icke stred mot de vises lära. Han var i de särskilda fallen beroende av "rösten", sin daimonion (Augoeides), som han alltså antog vara en inspiration utifrån. Han var ovetande om esoteriska läran, att "änklar viska enbart lögn", att endast det som kommer från det egna sunda förnuftet, är det som människan bör följa. Misstag äro regel på mänsklighetens nuvarande utvecklingsstadium. Men det är genom misstag vi lära. Misstaga vi oss genom att följa andras råd emot egen övertygelse, är det ett större misstag och icke heller bästa sättet att lära.

5.8 Platon

¹Under många år hade Platon (namnet latiniserat Plato) tillfälle åhöra Sokrates' samtal med sofisterna och övriga intresserade av livsproblemen. Många av Platons dialoger utgöra skenbart referat av dylika diskussioner. Att han på överlägset sätt bättrat på vad han hört, är uppenbart. Så logiskt föras inga oförberedda samtal. Så exakt återges inga samtal. Xenofons *Hågkomster av Sokrates* vittnar bättre om i vilken stil det hela gick. Sokrates blev det anonyma språkrör Platon behövde för att undgå förföljelse. Mordet på Sokrates hade, tack vare Platon, erkänts vara ett justitiemord. Sokrates kunde alltså i fortsättningen få tala fritt. Genom att konsekvent lägga sina åsikter i Sokrates' mun undgick Platon risken att draga uppmärksamheten till sin person. Demokratiska jämlikhetskomplexet och avundsjukan tillät nämligen ingen levande ostraffat höja sig över hopen. ("Om någon är stor bland oss, vare han stor någon annan stans.") Vad som gjorde att Perikles (den ende av Atens "stora") undgick ödet att bli störtad var, att han förstod sig på att smickra hopen, be om förlåtelse för att han fanns till och gråtande bedja om överseende med sina genidrag. I övrigt blevo alla Atens stora män förföljda, landsförvisade eller mördade.

²Ingen har som Platon förstätt att ställa problem under debatt, att analysera sofisternas illusioner och fiktioner. Genom att ofta undanhålla lösningen på problemen, låta diskussionen utgöra svar på frågan, överlåta åt läsaren att själv draga egna slutsatser, har han förstätt att hålla intresset vid liv och som ingen annan utveckla tankeförmågan. Det är onekligen en konst, att såsom Platon kunna ge oinvigda en om än svag vision av tillvaron med så bristfälligt material, genom antydningar visa livsinstinkten i vilken riktning sanningen borde

sökas.

³Varje filosof har förgäves försökt tolka Platon på sitt sätt. Det har ödslats mycken skarpsinnig och djupsinnig gallimatias på vad Platon egentligen borde ha menat. Att de, för vilka synliga världen är den enda existerande och "andliga verkligheten" en fantasiens skapelse, i honom kunna se endast en fantast, är givet. Han skriver så enkelt, att folk tro sig begripa honom. De äro okunniga om att det enklaste icke bara är det svåraste att finna utan även för efterkommande det svåraste att förstå, såvida det icke är omedelbart självklart, och något som de aningslöst gå förbi. Sådana sällsynta författare räkna endast med läsare Goethe tänkte på, när han skrev: "Du liknar den ande du förstår." Väl må man vara skeptisk mot över-sättares tolkningsförsök.

⁴Platon var invigd icke endast i orfeuska mysterierna utan även i pytagoreernas orden, vilken överförts till Aten av Pytagoras' lärjunge Kleinias.

⁵För att förstå Platon, särskilt hans lära om ideerna och återerinnringen, måste man känna till den pytagoreiska världsåskådning som legat till grund för hans författarskap. Det gällde för Platon att ge människorna en vink om högre världar, om reinkarnationen och medvetenhetsutvecklingen utan att förråda något av esoteriken. Därav de svårigheter han brottades med.

⁶Pytagoreerna lärde, att tillvaron består av varandra genomträngande materievärldar av olika täthetsgrad. Monaderna börja sin medvetenhetsutveckling i mineralriket, fortsätta därefter i växt-, djur- och människorikena samt högre riken. Återgång från högre till lägre riken är en omöjlighet.

⁷De fyra lägsta naturrikenas evolution äger rum i de tre lägsta planetvärldarna (riktigare "materieklot"): fysiska, emotionala och mentala världarna.

⁸I fysiska världen kan mänskligheten så småningom förvärva egen kunskap om denna värld. Om högre världar kan den själv förvärva kunskap, sedan den förvärvat högre objektiv medvetenhet. Till dess är den beroende av auktoritetskunskap. Emotionalvärlden är illusionernas värld, och lägre mentalvärlden är fiktionernas värld. I dessa två mellanliggande regioner är verklig kunskap utesluten. Först i högre mentalvärlden eller idévärlden kan individen förvärva kunskap om verkligheten och livet, om tillvarons mening och mål, därför att i denna värld ideerna (mentalatomer och former därav), som återge verkligheten, kunna rätt förstås av intuitionen.

⁹Varje världs materia har sitt egenartade slag av medvetenhet. Känslorna motsvaras av vibrationer i emotionalmaterien, tankarna av vibrationer i mentalvärldens materia.

¹⁰Monaderna utvecklas genom att förvärva förmåga att förnimma vibrationerna i allt högre regioner i sina världar och till kontakt med allt högre världar. Högsta växtart kan nå upp till kontakt med emotionalvärlden och högsta djurart till kontakt med mentalvärlden. Människan söker orientera sig i lägre mentalvärlden. Hennes mål är högre mentalvärlden, intuitionens värld, Platons idévärld.

¹¹Människans mentalutveckling uppvisar fem större faser: diskursiva slutledningen från grund till följd, princip-tänkandet, perspektiv-tänkandet, system-tänkandet och slutligen intuitionen eller platonska idé-tänkandet.

¹²Kunskapen såsom återerinnring är en av Platons fundamentalsatser. Esoteriken förklarar detta.

¹³Monaderna glömmen ingenting. Allt den upplevat finns latent bevarat i dess undermedvetna. För att viss tidigare förvärvat kunskap skall kunna väckas till liv i ny inkarnation fordras förnyad kontakt med detta ämnesområde. Annars förblir vetandet latent. Motsvarande gäller förut förvärvade förmågor. Det som icke odlas i nytt liv förblir latent. "Begåvning" beror på specialisering under flera liv: i regel tre för "talang" och sju för "geni" (på snart sagt vilken utvecklingsnivå som helst). Allt monaden upplevat i människoriket blir icke tillgängligt, förrän individen förvärvat intuitionen och i idévärlden (men också först där)

kan studera alla sina förflutna liv såsom människa. Det är många, som i ny inkarnation icke hinna återuppnå sin egentliga, latent utvecklingsnivå.

¹⁴Allt vi lärt och bearbetat (!) är oförlorbart. Allt vi vetat och kunnat är latent. Vetandet blir ögonblicklig förståelse i senare liv. Förvärvade egenskaper och förmågor finnas såsom anlag. De kunna snabbt aktualiseras, om så skulle behövas, intresse förefinnes och tillfällen till återförvärv erbjudas.

¹⁵Ingenting är lätt förvärvat. Det fordras otaliga upplevelser av samma slag i liv efter liv, innan ytterst långsamt upplevelserna samlas till begrepp, dessa kunna insättas i sina sammanhang, bli bearbetade till insikt och förståelse. Monaden tillbringar årmiljoner i varje rike, innan den lärt allt som kan läras i detta rike, nödvändigt för fortsatta evolutionen.

¹⁶Förmågan att uppfatta yttre föremål, lära närmare känna föremålens egenskaper genom dessas vibrationer är resultatet av en omständlig process i rike efter rike. Uppfattningen blir alltmera exakt och genomträngande med varje högre värld. Monaden lär känna allt genom att "identifiera" sig med dess vibrationer.

¹⁷De "platonska ideerna" kunna icke förstås utan följande insikt. Idévärldens ideer äro dels objektiva former dels subjektiva och ideerna alltså trogna återgivningar av bestående objektiva och subjektiva verkligheter. Varje intuition motsvarar ett mentalsystem av verklighetsideer. Lägre världar finnas i idévärldens ideer och alltså kunskapen om dessa lägre världar innefattad i intuitionernas idésystem. Att "skåda ideerna i idévärlden" betydde att uppleva verklighetsinnehållet med alla dess relationer av det i kausalidén inneboende kunskapssystemet.

¹⁸Idévärlden är bland mycket annat oförfalskade minnet av allt förflutet i fysiska, emotionala och mentala världarna alltsedan planetens tillkomst. Dessa ideers subjektiva medvetenhetsinnehåll ge oss exakt kunskap om verkligheten utan möjlighet till misstag, fiktivitet eller bedrägeri. De utgöra även våra ideal, emedan de klargöra ändamålen och sätten att förverkliga dem. Formerna i idévärlden äro de fulländade skönhetsformerna.

¹⁹När intuitionens kausalideer mentaliserats till mentala begrepp, bli dessa ideer ideal för förnuftet, och när dessa ideal emotionaliserats, bli de dogmer för känslotänkandet. Men vid denna dubbla nerdimensioneringsprocess har ideernas relativa giltighet absolutifierats, och de ha därmed blivit livsfientliga.

²⁰Genom att förlägga oföränderliga, objektiva grunderna för och orsakerna till det sanna, sköna, goda till idévärlden såsom det sant varande, oåtkomligt för lägre medvetenhet, sökte Platon beröva sofisterna deras suveränitet och auktoritet. Med rätta ha därför alla tidens "idealister" i Platon sett räddaren undan subjektivt och individuellt godtycke.

²¹Filosofiens historia har tillfullo bekräftat Platons farhåga, att Aristoteles med sitt planerade exoteriska system endast skulle ge oinvigda nytt stoff och uppmuntran till fortsatta tomma spekulationer. Allenast idévärlden och intuitionernas mäktiga uppenbarelser kunna ge rätta lösningen på filosofiens problem.

²²Platons idealstat var aldrig avsedd att bli förverkligad. Han visste mycket väl, att en sådan icke kan konstrueras, icke kan komma till stånd utan ledare, som nått enhetsstadiet (femte naturriket), att idealitet förutsätter individer på idealitetsstadiet. Han var icke intresserad av praktisk politik, och det var mycket mot sin vilja han lånade sig åt dylika experiment. Han hade haft rikliga tillfällen att studera olika system och hade kommit till resultatet, att demokratien var det sämsta av alla system. Den lade makten i en omdömeslös majoritets händer, som lät sig ledas av sofister och demagoger, vilka för att få sitta vid makten vädjade till sämsta instinkterna, obekymrade om att det endast kunde bli ekonomisk ruin, samhällsupplösning och kulturundergång.

²³Platons stat var maskerad kritik av demokratiska jämlikhetsidealet jämte antydning om i vilken riktning lösningen borde sökas. Mest ändamålsenliga samhället är ett klassamhälle med fördelade samhällsuppgifter. Dugligheten (insikten, förmågan, arbetsviljan) avgör vilken klass

man tillhör. Alla få möjligheter till fri tävlan. Staten misslyckas med sin uppgift, om den ej skapar förnuftiga förhållanden och rättvisa efter vars och ens förtjänst. Endast omutligt rättrådiga individer med erforderliga insikter, egenskaper och förmågor borde få handhava statens affärer, inneha maktställning och regera över andra. Styrts staten av korrumperade element (som den oundvikligt mer eller mindre gör i alla demokratiska stater), griper rättsrötan omkring sig likt en annan pest. I en förnuftigt styrd stat är arbetsfördelningen genomförd efter medborgarnas utvecklingsnivå, livsförståelse och kompetens.

²⁴Platons rättsuppfattning framgår av hans lära om rättrådigheten, kardinaldygderna och det godas lag.

²⁵Rätt fås när envar gör sin plikt. Han var väl förtrogen med indiska läran om dharma, i vilken pliktbegreppet framgår av livsuppgift och utvecklingsnivå. För att vara rättrådig måste individen äga rättrådighetens idé. Den idén är ingen blodfattig abstraktion utan sammanfattningen av vetenskapen om rättrådighetens yttringar i alla livsrelationer.

²⁶Platons kardinaldygder ha vållat mycket huvudbry och utsatts för kritik. De representera mest önskvärda förmågan för individen på de olika utvecklingsstadierna: barbarstadiets fysiska "mod", emotionalstadiets "självbehärskning", mentalstadiets "vishet" (rätt insikt), intuitionsstadiets "rättvisa" (möjlig först med verklig kunskap). Man jämföre härmed esoterikens våga, vilja, veta, tiga (förmågan att tiga med vad man vet inför de oförstående).

²⁷När Sokrates fick veta, vad som var rätt, gjorde han det utan betänkande och utan hänsyn till följderna för honom själv. När han insåg, vad som var orätt, kunde ingenting förmå honom att handla emot den insikten. Att andra icke gjorde som han, trodde Sokrates berodde på okunnighet. Upplivs människan, så gör hon sedan det rätta, emedan det ligger i hennes eget intresse att handla förnuftigt och ändamålsenligt. Det är samma livsokunnighet, som alltid varit utmärkande för alla välvilliga upplysningsentusiaster utan förståelse för den oerhörda skillnaden mellan teoretiska möjligheter och praktiska färdigheternas utbildade förmågor.

²⁸Platon såg djupare. För dem som redan förvärvat insikt, förståelse och förmåga i föregående liv och ha allt detta latent, är saken lätt. De behöva endast komma i kontakt med sitt latent vetande för att sedan automatiskt och spontant göra det rätta. Enligt det godas lag följer människan alltid det högsta hon verkligen inser och förstår (icke blott tror eller föresätter sig), därför att hon icke kan annat, därför att det för henne är ett behov och en glädje att få göra det.

²⁹Att Platon skilde på lärdom och visdom, teoretiskt vetande och latent insikt och förmåga, framgår av hans tes, att den vise äger förutsättningar att bli den skickligaste i allt han intresserar sig för.

5.9 Aristoteles

¹Aristoteles (i grekiskan ligger tonvikten på hans näst sista e) var Platons alltid oppositionelle lärjunge. Hade exoteriska filosofien förefallit Platon vara en pedagogisk konst, så syntes den Aristoteles vara framför allt en logisk, metodisk och systematisk. Han var övertygad om att Platon icke skulle kunna hejda sofisternas grundlösa spekulation. Vad hade exoteristerna för glädje av idévärlden? Eftersom de saknade intuition, måste den ju te sig som fantasikonstruktion. Innan de kunde nå idévärldens intuition, måste de ha utvecklat de fyra olika slagen av mentalmedvetenhet: slutledningstänkandet, principtänkandet, perspektivtänkandet och systemtänkandet. Det kunde endast invigda i kunskapsordens högsta grad. Aristoteles trodde, att enda sättet att hejda spekulationen var att konstruera ett tanke-system, som motsvarade normalindividens möjlighet till fattningsförmåga. Att endast esoterikern kunnat förstå honom rätt, är en annan sak. Det systemet måste ju bli därefter. Hur skickligt det likväl gjordes, framgår bäst av att det sysselsatt filosofiska tänkandet under mer än två tusen år.

²Det är med begrepp som med fakta. De äro närmast värdelösa, om de icke insätts i sina

rätta sammanhang. Lösryckta ideer liksom fakta stimulera spekulationen att konstruera sammanhang, som anses ge dem mening. Att hela mentalvärlden är ett kaos av fiktioner, beror just på att fakta hamnat i felaktiga sammanhang, den ”kärna av sanning”, som finns i alla vidskepelser.

³Esoteriska mentalsystemet hade övertygat Aristoteles om att enda sättet att ge människorna klarhet var att ge dem ett system. Endast deduktion ger mental visshet. Esoteriska systemet ger klarhet och visshet, emedan kunskapen kan deduceras fram ur detsamma och resultatet visar sig överensstämma med verkligheten. Ett fulländat system innehåller samtliga fakta i rätta sammanhang. Ett dylikt var ju uteslutet. Man fick nöja sig med att samla så många fakta som möjligt och systematisera dessa. Efter Platons död övertog Aristoteles mästarens lärjungar och uppdrog åt envar att söka behandla ett visst område, som den hade särskild fallenhet för. Hans oerhörda förmögenhet satte honom i stånd att uppköpa manuskript rörande allt i kunskapsväg och anställa forskare villiga att insamla fakta i alla länder. Det erhållna materialet av tusentals manuskript bearbetades metodiskt. Därmed lades grunden till västerlandets exoteriska vetenskap. Den vetenskapliga terminologi han skapade används fortfarande i stor utsträckning. Det mesta historikerna veta om föregående filosofer är genom Aristoteles. Han hade för vana att på eget sätt referera sådant, som han icke själv använde.

⁴Det blev digra avhandlingar om allt den tidens vetande, som kunnat samlas i matematik, fysik, kemi, geografi, meteorologi, astronomi, botanik, zoologi, anatomi, logik, psykologi, etik och politik.

⁵Av hela denna väldiga encyklopedi funnos endast smärre, ofullständiga rester i behåll, mestadels oklara, osystematiska, godtyckliga bearbetningar, när man efter ett par hundra år beslöt sig för att söka rädda vad som räddas kunde.

⁶Aristoteles gjorde ingen hemlighet av sin suveränitet, att han var en titan bland pygmeer. Sådant var farligt med demokratiens härskande jämlikhetskomplex, som kräver nivellerande av allt högre. När meddelandet nådde Aten, att hans mäktige beskyddare, kung Alexander, hade dött, lämnade därför Aristoteles, för att undgå hopens raseri, den stad som mördat Sokrates.

⁷Det följande är ingen exposé av Aristoteles' exoteriska system utan endast antydning om dess esoteriska underlag.

⁸Begripande är resultat av reflexion. Förståelse är omedelbar uppfattning på grund av återerinring av slutförd bearbetning av visst ämnesområde. Den enfaldigaste kan sluta från grund till följd, från orsak till verkan. För att kunna sluta från följd till grund, från verkan till orsak, fordras omdöme. Okunnighet är felande sakkunskap. Omdömesförmåga är intelligens (sunt förnuft) och förutsätter förmåga av analys och syntes. För omdöme fordras fakta, begrepp och principer. Dessa äro absoluta, tagna var för sig. Men de få relativ betydelse, när de insätts i relationer till andra i sitt riktiga system. Begrepp äro nödvändiga för begripande. Principer äro nödvändiga för översikt av begrepp. Princip är generalisering av renodlade fall, som sällan förekomma i verkligheten. Det fordras i regel många varandra modifierande principer för riktigt omdöme. Omdömesförmågan kan rätt bedöma fakta, insätta fakta i riktiga sammanhang, skilja på fakta och fiktion, på blind tro och kritisk uppfattning, huruvida tillräckliga fakta föreligga för antagande tills vidare.

⁹Aristoteles ville ge människorna ett mentalsystem. Han insåg, att system är tänkandets sätt att orientera sig i tillvaron. Förståndets fakta äro i stort sett värdelösa, innan förnuftet kan inpassa dem i deras rätta sammanhang: historiska, logiska, psykologiska, kausala. Förnuftets uppgift är icke att konstruera fiktioner. Till grund för allt tänkande ligga principer och system. Varje tänkande människa gör sig system, om hon vet om det eller ej. Systemets beskaffenhet visar individens utvecklingsnivå, bedömningsförmåga och sakkunskap. De flestas system äro fiktionssystem eller känslotänkandets trossystem. Envar har sin lilla tro om snart sagt vilken

absurditet som helst. Och detta därför att de flesta sakna möjlighet till verklig kunskap om annat än definitivt fastslagna fakta i synliga världen. De ha icke tillgång till intuitionens idévärld.

¹⁰För livsförståelse fordras en fond av systematiserade erfarenheter. Det är den grunden, som förvärvas under långa mentalutvecklingen på barbarstadiet. Den större rikedom av ordnade principer medför mental överlägsenhet inom varje ämnesområde för sig samt i livshänseende.

¹¹Förutsättning för begripande är att äga något allmännare än det man försöker logiskt uppfatta. Ty begripandet går från det allmänna till det enskilda, från det ännu allmännare, det mentalt högre, till det mentalt lägre. Det allmännaste av allt är intuitionens ideer, som innehålla alla fakta. Det är principerna, som ge systemet dess exakthet.

¹²Platon hade påpekat nödvändigheten av entydiga begrepp. Aristoteles insåg, att begreppen (fakta) för att få sin rätta mening måste insättas i sina riktiga sammanhang och att det är detta allt vidare sammanhang, som slutligen visar sig vara systemet eller det högsta mentala uppfattandet. Ännu högre och alltmera omfattande äro intuitiva ideerna. Men långt innan mänskliga uppfattningsförmågan kan nå idévärldens ideer, måste den bemästra de högre mentala förmågorna. Ännu kunna människorna icke tänka intuitivt, dvs. utan begrepp, principer och system. För att vi ska kunna upptäcka det allmännare fordras att vi äga kännedom om fler fakta än som kunna förklaras av det mindre allmänna. Vi kunna, som Goethe uttryckt det i *Faust*, ha delarna i vår hand (erforderliga fakta) men ännu sakna det enande bandet. Det är upptäckten av det allmännare, som möjliggör vidgad förståelse.

¹³Varje platonisk idé eller intuition blir, om den konkretiseras, ett helt system för sig, innefattande alla begrepp och fakta, som ingå i dess ämnesområde.

¹⁴Exoteriska mentalsystem äro ordnad översikt av metodiskt sammanställda fakta. De bli praktiskt taget aldrig riktiga, emedan de aldrig kunna bli fullständiga utan förändras med varje nytt faktum. Deras betydelse för vetenskapen ligger däri, att de underlätta orientering samt tilläggnandet av det redan utforskade. De bli emellertid hinder för tänkande och forskning, om de icke undan för undan få ersättas av allt fullständigare system. Aristoteles' försök till system blev ett dylikt hinder, enär det absolutifierades av okunnigheten.

¹⁵Mest betecknande för det logiska betraktelsesätt man tillagt Aristoteles är det alldeles förfelade försöket till särskiljande av form och innehåll i såväl subjektivt som objektivt hänseende.

¹⁶Det medförde uppställandet av den s.k. tredje tankelagen, som icke är någon tankelag. Därmed formaliserades tänkandet. Ju mer abstrakt, desto vidare begreppets omfång och mer begränsat dess innehåll. Genom att försöka konstruera ett schema av alltmer abstrakta begrepp hoppades man nå fram till de högsta abstraktionerna, kategorierna och därmed till den "absoluta kunskapen".

¹⁷Det finns en kärna av sanning i allt detta. Logikern inser snart, att klarhet ej kan vinnas utan enhet och system. Misstaget bestod i att man sökte konstruera system av begrepp utan fakta. Denna logiska vidskepelse kom att behärska skolastiken och tänkandet ända in på 1800-talet, tills vetenskapen med sina fakta gav verklighetskunskap och därmed vederlade skenkunskapen.

¹⁸När individen, okunnig om verkligheten, börjar spekulera, rör han sig med tomma begrepp. Han inlägger i dessa, icke fakta, ty dem saknar han, utan ett godtyckligt innehåll. Så uppstå fiktioner. Hela filosofiens historia har varit ständiga försök att ersätta gamla fiktioner med nya fiktioner. Spekulation utan fakta blir fictionalism. Endast forskningen kan ge oss fakta. När den antika forskningen upphörde och man trodde sig kunna inhämta sammanfattade kunskapen i filosofien utan upplevelse av verkligheten, måste resultatet bli vidskepelse. De förklaringar, som undan för undan tillkommo, efterprövades aldrig i materiella verkligheten.

¹⁹Särskiljandet av form och innehåll i objektivt hänseende skulle komma att verka lika förvillande.

²⁰Enskilda föremål skulle vara produkter av form och innehåll. Materien var potentialiteten, möjligheten till verklighet. Liksom hos Platon ideerna även voro ändamålsenligt verkande krafter, fick hos Aristoteles ”formen” göra samma tjänst. Den i formen inneboende ”möjligheten till verklighet” förverkligades genom olika utvecklingsstadier. I denna fortgående process var alltid det lägre materia i förhållande till det högre som formprincip. Högsta formen var alltomfattande förnuftet, alltings kraftkälla, gudomen.

²¹Uppenbarligen ligger i denna uppdelning oändliga möjligheter till fantastiska spekulationer. De utnyttjades också, tills tänkandet insnördes i en hopplös labyrinth. I läran om gudomen som högsta materieform och materiens (atomernas) möjlighet att nå högsta gudomsstadiet har emellertid esoteriken visat sig vara väl maskerad, likaså att högre materia förhåller sig till lägre materia som energi till materia.

²²Med läran om materiens kontinuitet och förnekandet av absoluta tomrummet har Aristoteles uttalat två esoteriska fakta.

²³Aristoteles brottades hela tiden med samma svårigheter som Platon: att av esoteriska kunskapssystemet göra ett exoteriskt system. Men endast esoteriska fakta möjliggöra ett verklighetssystem. Dock uppnåddes avsikten, att sätta stopp för sofisternas semantik. Först i vår tid efter ett par tusen år och filosofiens allmänna fiasko har subjektiva godtyckets princip ånyo proklamerats.

²⁴Platons system kan förstås av dem som en gång varit invigda i esoterisk kunskapsorden och ha vetandet latent. För dem är det ingen svårighet att identifiera kausalvärlden med platonska idévärlden. Men för de oinvigda, hänvisade till att gå okunnighetens vanliga väg, den induktiva, var Aristoteles’ system det enda realistiska.

²⁵Naturligtvis visste Aristoteles, att kausalvärlden är verkliga kunskapens värld, att kausalmedvetenheten kan konstatera alla för begripande och förståelse erforderliga fakta i människans olika världar, konstatera orsakerna till skeendet. Men eftersom kausalvärlden var oåtkomlig för de oinvigda, fick man visa på en annan väg till kunskapssystemet. Denna väg är forskningens induktiva väg genom att konstatera fakta och ordna dessa till begripligt system. Denna tanke må väl kallas ideellt riktig men utförbar, enär vetenskap om alla tillvarons fakta är forskningens hägrande slutmål.

²⁶Platon utgick ifrån att kausala insiktens idévärld är slutmålet för mänskliga medvetenhetsutvecklingen och kallade den såsom högsta uppnåeliga utvecklingsstadiet för människan såsom människa för ”det sant varande”. Uttrycket ogillades av Aristoteles, som antydde, att det ”sant varande” är homogena urmaterien (i vilken otaliga kosmoi formas och upplösas, sedan ändamålet förverkligats). När Aristoteles skulle på sitt realistiska sätt omskriva det Platon kallat ideernas hierarki, försökte han visa, hur allt högre former voro möjliga genom att högre potentiellt förefanns i lägre. Hans förfaringssätt därvid har tydligen aldrig förståtts av hans lärjungar. Och så fick man i stället hela denna procedur med form och materia, verkligt och möjligt, som sysselsatte särskilt skolastikerna.

²⁷De termer, som Aristoteles rörde sig med: materia, möjlighet och potentialitet, form, verklighet och aktualitet, mekaniska och ändamålsenliga orsaker, blevo aldrig rätt uppfattade. Därtill kom att efterföljarna icke kunde skilja på logisk grund och materiell orsak utan förväxlade dessa. Icke underligt att de s.k. aristoteliska skrifterna uppvisade oklarheter och motsägelser.

²⁸Aristoteles kände väl till esoteriska satsen ”form är materiens sätt att vara till” (och detta i alla världar). Med verklighet menade han det faktiska, det konstaterbara. Det som icke kunde konstateras kunde givetvis finnas såsom teoretisk möjlighet. Eftersom endast en bråkdel av materiella verkligheten är konstaterbar i fysiska världen, blir följden, att den större delen finns till endast såsom möjlighet.

²⁹Alltsedan förnuftet utvecklats, så att någon rättsuppfattning varit möjlig, har människan i sin självhävdelse och självmärkvärdighet föredragit att lära endast av smärtsamma livserfarenheter, att icke foga sig efter andra normer än dem som uppkommit ur sociala tvångsförhållanden. Sådana rättsbegrepp framväxa endast långsamt ur stabiliserad ordning och få sin helgd av traditionen. Vid sociala omstörtningar går respekten för lag och rätt på nytt förlorad.

³⁰Individens självständiga rättsuppfattning anger hans uppnådda utvecklingsnivå och förvärvade livsförståelse.

³¹Aristoteles utgick ifrån att allting är gott inom de av livslagarna bestämda gränserna. Utanför lagen blir det goda ont, bli dygderna i stället laster. I läran om gyllene medelvägen mellan ytterligheterna (esoterikens ”motsatspar”) sökte han fastställa de normer som människan måste tillämpa för att bli harmonisk och lycklig. Enligt Buddha är detta vishetens väg.

³²”I alla förhållanden kan det finnas ett för mycket och ett för litet och ett riktigt mått, vilket ligger mitt emellan de båda andra. Det kan icke matematiskt uträknas, men förnuftet lär genom erfarenheten rätta måttet. Dygd är medelvägen mellan de två laster som befinna sig på dygdens båda yttersidor.” Dygd förutsätter erfarenhet. Därmed införde Aristoteles relativitetsprincipen såtillvida, att han visade, hurusom medelvägen växlar med varje ny situation, ter sig olika från olika ståndpunkter och endast i orienteringssyfte kan definieras.

³³”Tapperhetens dygd står mitt emellan feghetens och dumdrighetens laster. Den fege kallar tapperhet för övermod, och den dumdrigtige kallar tapperhet för feghet. Frikostighet är den dygd som ligger mellan girighet och slösaktighet. Måttlighet är rätta medelvägen mellan njutningslystnad och asketism, vänsällhet mellan inställsamhet och otillgänglighet, saktmod mellan tröghet och vrede etc. i oändlighet.”

³⁴Vi bli dygdiga genom vanan att handla rätt, vilken förutsätter erfarenhet, sunt förnuft och omdömesförmåga.

5.10 FYSIKALISMEN

¹Med tilltagande politiseringen och demokratiseringen sjönk naturligtvis på några få generationer kulturnivån snabbt i Grekland. Fantasispekulationen grep alltmer omkring sig. Envar, som hade snusförnuftigheter till salu, måste låta sitt snille lysa. Ju mindre man begrep av de stora filosoferna, desto ivrigare var man att utlägga dem. Skrivklådan blev folksjukdom. ”Allmänna bildningen” steg i samma mån som omdömesförmågan sjönk, och alla prisade sin ”upplysta tid”. Man har svårt att värja sig mot tanken på egen tid.

²Trötta på all denna gallimatias begränsade sig, liksom senare efter Hegel, den tidens naturforskare till synliga världen och sökte en fast världsåskådning inom gränserna för sunt förnuft och fysiska verkligheten. Denna åskådning har man kallat filosofiska eller vetenskapliga materialismen. Den borde egentligen betecknas som fysikalism, eftersom man räknade med enbart fysisk materia och det finns en hel serie allt högre materievärldar.

³Av de olika metafysiska åskådningarna har endast materialismen kunnat vetenskapligt bekräftas. Atomläran kan icke längre, som den traditionsenligt gjorts, räknas till ”metafysiken”, sedan forskningen kunnat glänsande bekräfta detta esoteriska fundamentalfaktum, att alla materierformer bestå av materiella smådelar. Materialismen har i filosofiens historia representerat sunda förnuftets suveräna verklighetsuppfattning med hävdande av existensen av en objektivt bestående yttervärld. De subjektivistiska teorier, som förneka yttervärldens existens, vederlägga sig själva därmed, att de alltid måste godtaga materiens existens, så snart det gäller att förklara naturens företeelser.

⁴Fysikalisten antar felaktigt, att synliga världen är den enda existerande, att organismerna äro enda formerna av liv, att organismens sinnesorgan äro människans enda möjlighet att uppfatta materiella yttervärlden.

⁵Pytagoreerna liksom yogafilosoferna hävda, att möjlighet finns för normalindivid, villig

att underkasta sig härför erforderlig träning, att utveckla uppfattningsorgan, som möjliggöra objektiv medvetenhet om högre materielag.

⁶Fysikalismen representerades av två varandra kritiserande filosofiska riktningar. Den ena riktningen företrädde av Epikuros, den andra av Kryssippos. Om dessa två riktningars ledare finns föga att förtälja. De voro båda flitiga författare. Av deras verk äro endast brottstycken i behåll. Vad som däremot bevaras är skvallret om privatliv, som alltid förefaller vara omåttligt intressant. För att mera övertygande kunna vederlägga motpartens åsikter göra lärjungarna den egna mästaren till ett helgon och ett under av skarpsinnighet, medan den andre är en obeskrivligt usel och löjlig varelse, vilkens uppfattning om tillvaron således måste vara totalt värdelös. Enligt gängse moralfiktionalism har tydligen emotionalsuveräna "helgonet" fått något slags patent på kunskapen om verkligheten gentemot mentala geniet.

5.11 Epikuros

¹Om Epikuros' uppfattning av tillvaron vet man föga av honom själv. Exoteristerna påstå emellertid, att hans lära troget återgivits av romaren Lucretius, som ännu hade tillgång till hans skrifter.

²Epikuros var materialist i den mera inskränkta bemärkelsen av fysikalist. För honom fanns endast synliga världen. Han utgick från Demokritos. Det är för övrigt genom Epikuros och Lucretius man fått närmare reda på Demokritos' lära, exoteriska atomteorien. Demokritos kan möjligtvis betraktas såsom materialist men icke såsom fysikalist, när han ingalunda var okunnig om existensen av högre världars materier.

³Det väsentliga av Epikuros' världsförklaring sammanfattas i det följande, de fakta och hypoteser som fortfarande äro betecknande för "filosofiska materialismen".

⁴All uppfattning måste grundas på upplevelser och undersökningar. Godtyckliga antaganden äro föga bättre än vidskepelse. Kunskapen härledes ur objektiva förståndets konstaterande av verklighetens fakta. Upprepade iakttagelser av samma slag ge visshet om kunskapens riktighet. De begrepp, subjektiva förnuftet bildar sig med ledning av objektiva förståndets omedelbara uppfattning, måste efterprövas i erfarenheten.

⁵Verkligheten består av atomer och tomrum. De äro tillvarons förklaringsgrunder. Tiden är ingenting för sig utan blott förnimmelse av skeendets eftervertannat i rummet. (Detta överensstämmer med esoteriken, enligt vilken tiden betyder fortvaro, fortsatt existens, och endast är ett sätt att mäta skeendet i naturen, t.ex. dag och natt, årstider etc., beroende på planetens rotation och omlopp kring solen.) Atomernas antal är oändligt.

⁶Materiens formande och upplösning, allt skeende från atomernas rörelse till planeternas gång förlöper enligt de eviga, mekaniska naturlagarna (ananke). Den ändamålsenlighet i naturen vi kunna konstatera är specialfall av oändligt antal mekaniska orsaker. En ordnad kosmos är ett specialfall av atomernas eviga lek under oändliga tidrymder. Ändamålsenligheten, som gör att livet alls kan bestå, beror på att just det finala är det mest stabila och kan meddela eller nedärva sin ändamålsenlighet.

⁷Själens består av materia, medvetenheten är uteslutande en hjärnans funktion. Medvetenheten är en speciell egenskap hos organiska materien och uppstår som resultat av mekaniska orsaker. Förändringarna i själens medvetenhetstillstånd orsakas av rörelser i materien. Tänkandet är således fysiskt determinerat, alltid resultat av påverkan utifrån. Detta innebär att möjlighet saknas till själviniterad aktivitet.

⁸Till detta skulle Kryssippos ha kunnat föga följande kommentarer.

⁹Atomernas antal är icke oändligt men för människan oberäkneligt stort. Det enda oändliga som finns är det ändlösa rummet, som utgöres av odifferentierade urmaterien. En kosmos är ett klot i urmaterien, och det finns otaliga sådana klot.

¹⁰Endast uratomerna äro oförstörbara, icke den materia som bildas av dessa. Alla tillvarons materieförmer undergå ständig förändring. Energin består i en ström av eteriskt (elektriskt)

laddade atomer, ”kraftpunkter”.

¹¹Materia och medvetenhet äro samtidigt både identiska och skilda aspekter. Materien påverkar medvetenheten, och medvetenheten påverkar materien. Att det egentligen icke är medvetenheten, som är yttersta rörelseorsaken, utan tillvarons tredje aspekt, urmateriens evigt självverkande dynamiska energi, kan i detta sammanhang bortses ifrån.

¹²Epikuros kan icke förklara medvetenhetens uppkomst, dess enhet, dess förmåga att påverka materien, icke förklara orsakerna till skeendet eller till självnitierade tänkandet.

5.12 Krysippos

¹Krysippos, stoiska skolans teoretiker, var invigd esoteriker. Han beslöt att utforma en exoterisk hylozoik, som gått till eftervärlden, vederbörligen förvrängd och förlöjligad, där man icke ansett lämpligare att ihjältiga den såsom i samband med stoicismen.

²Fysikaliska hylozoiken blev alltså begränsad till fysisk verklighet, fysisk materia och synliga världen. Att denna hylozoik blivit totalt missuppfattad, visade Kant, vilken trodde sig kunna bedöma allting, med sitt om verklig okunnighet vittnande, ofta citerade omdöme, att ”hylozoismen vore all naturfilosofis död”. Tvärtom befrämjar den forskningen. Påståendet, att den utesluter mekanisk naturförklaring, är falskt. Naturlagarna äro fundamentala.

³Enligt Krysippos har tillvaron två likvärdiga aspekter: materia och medvetenhet. All materia har medvetenhet.

⁴Jord uppstår ur vatten, vatten ur luft, luft ur eld. Allt kommer från urelden och återvänder i evig kretsgång enligt orubbliga lagar. Somliga av dessa äro ändamålsenliga, andra rent mekaniska. Allt har ett ändamål. Allt i världen styres av fullkomlig vishet.

⁵Gudomen såväl som själen har en materiell aspekt. Gudomen är kosmos och källan till all ändamålsenlighet. Själen lever kvar en tid efter döden. De ovisa tillbringa den i underjorden, de visa på de saligas ängder. Vetskapen om preexistens, reinkarnation (icke själavandring), lyser överallt igenom.

⁶Ödet, som är gudomens vilja, leder allt till gudomen. De som icke självmant sträva till gudomen, ledas förr eller senare därtill genom omständigheternas tvång. Det onda i tillvaron är ett lägre gott, nödvändigt för det helas bestånd och driver individen till gudomen.

⁷Människan är ansvarig för sina handlingar, emedan hon har förnuft, möjlighet till val och kunskap om vad som är rätt. Ju högre en människa står, desto friare är hon, även gentemot ödet. Den vise är ensam fri, rik och skön: fri ty han vill vad ödet vill, rik ty han äger allt han kan önska sig, skön ty han är naturlig och endast det naturliga är skönt. Han fruktar intet, ty ingenting kan skada. Sinnelaget, motivet är det enda väsentliga. Allt annat är adiafora. Affektfrihet, oberördhet av allt, är mest eftersträvansvärda tillståndet.

5.13 GNOSTIKEN

¹Det tilltagande kulturförfallet i samband med den allt större politiska, sociala och ekonomiska villervallan (som alltid vid övergången till en ny zodiakepok), de framför allt i dylika upplösningstider inkarnerande klanerna på barbnivåerna, medförde att intresset för de allvarigare kunskapsproblemen blev allt mindre.

²Hierofanterna i esoteriska kunskapsordnarna sågo sig förgäves om efter lämpliga neofyter. Kaldeiska kabbalisten i Mesopotamien, mithrasorden i Persien, hermetiken i Egypten förde en tynande tillvaro i brist på aspiranter. Pytagoras' orden måste alltmere inskränka sina intressen till esoteriska världsåskådningens vetenskapliga problem. Även de gamla religionsformerna hade förlorat sin makt över sinnena.

³I detta nödläge grundades i Alexandria 300 år fvt gnostikernas orden. Den hade en både teoretisk och praktisk uppgift. Alldenstund livsåskådningen måste vila på en orubblig grund, kunskapen om verkligheten, upptogo grundarna det väsentliga i emotionalbetonade hermetiken och mentala hylozoiken. Man ägde därmed gnosis (kunskapen om tillvaron, dess

mening och mål). Ordens praktiska och viktigaste uppgift blev att genom nya, från dogmer fria framställningssätt vinna de sökare, som insett de gamla formernas bristfällighet, för den enda sanna religionen, människans eviga längtan efter det gudomliga, vilket namn man än vill ge det.

⁴Denna ursprungliga, äkta gnostik har förblivit hemlig. Dess verksamhet sträckte sig över c:a sex hundra år (300 år före och 300 år efter vår tidsräkning). Orden gick under i samband med utbredningen av den kristendom den ofrivilligt varit upphov till. Ordens sista utlöpare har i filosofiens historia fått den missvisande beteckningen "nyplatonismen" med Plotinos som mest kände representant. Övriga mest betydande voro Origenes, Iamblichos och Proklos.

⁵På grund av de fastställda fordringarna för medlemskap (högsta emotionala och mentala kapacitet) fick orden från början stort anseende. Det blev en utmärkelse att få tillhöra denna orden. Samfundet utbredde sig relativt snabbt med loger i Egypten, Arabien, Persien och Mindre Asien. Inom orden väntades den avatar som profeterats skulle födas efter att vårdagjämningpunkten ingått i zodiakkonstellationen Fiskarna. Och han kom, född i vad som nu kallas mars månad 105 år före Kristus (enligt godtagen tidsräkning).

⁶Jeshu föräldrar, av judisk börd, voro mycket välbärgade och tillhörde högsta sociala skiktet. Maria hade erhållit erbjudandet att föda den nye avataren, och som både hon och Josef voro gnostiker, visste de vad detta betydde. Vid 12 års ålder valde Jeshu att inträda i judiska esseerorden, som icke var en av planethierarkien instiftad esoterisk ehuru hemlig kunskapsorden, väl medveten om vilken risk han därmed utsatte sig för. Allmänt skydd och i hemlighet hatad på grund av sin makalösa frihet från mänskliga svagheter, lämnade han orden 19 år gammal, företog resor till Indien via Egypten och återvände till Palestina år 76 före vår tidsräkning.

⁷Här samlade han omkring sig en grupp lärjungar, tillhörande samtliga esoteriska kunskapsordnarna, och lämnade dem därvid en mängd nya esoteriska fakta angående manifestationsprocesserna, monadernas involution etc. Även många symboler fingo av honom ny uttolkning. En av dessa, obekant för övriga invigda, var symbolen med de tre korsen, uppsatta på gnostikernas "altare". Mittkorset avsåg mänsklighetens frälsare (planetregeringen), de två andra, den botfärdige rövaren (planethierarkien) och den obotfärdige (mänskligheten).

⁸Emellertid blev denna verksamhet snart avbruten. Av esseerorden anklagad för att ha förrått med dödsstraff belagda hemligheter, stenades han på högsta rådets befallning år 72 före vår tidsräkning av en uppviglad folkmassa.

⁹För att bevara hågkomsten av den oförliknelige (ett numera som vanligt missbrukat ord) läraren beslöt en judisk gnostiker att skildra ett s.k. fullkomligt människoliv, manande till efterföljd och väckande till eftertanke genom sin skakande tragedi. Uppslaget fanns förut i en gammalegyptisk symbolisk berättelse om människolivet. I denna inarbetade han fyndigt gnostiska symboler och talesätt, kända drag ur mästartens liv, vad han kunnat samla av hans liknelser etc. Detta första utkast utformades därefter individuellt av ett femtiotal gnostiker i Alexandria.

¹⁰Att därvid gnostiska talesätt fingo en annan utformning och alltså ändrad innebörd, var oundvikligt. Såsom ett exempel må nämnas utsagan: "Ingen kommer till fadern annat än genom mig." Den var omtolkning av det esoteriska faktum, att monaden för att nå gudomsriket (fadern = jagets hölje i värld 43) måste dessförinnan förvärva höljet i mellanliggande världar (sonen = höljet i värld 46).

¹¹Ett otal avskrifter gjordes undan för undan av dessa femtio legender och spriddes åt alla håll. Det uppstod en religiös massrörelse, som fick sin beteckning av centralgestalten, gudssonen Christos. Den spred sig, trots myndigheternas alla försök att kväva den närmast socialrevolutionära rörelsen, över hela romerska riket. Enda sättet visade sig till slut vara att leda denna revolution in i lämpliga fåror och göra den till statsreligion.

¹²På kejsar Konstantins befallning iordningstälde kyrkofadern Eusebios erforderliga källskrifter till det nya testamente vi känna. Hur han därvid förfor, framgår bäst av att han i esoteriska historien betecknas som världslitteraturens störste förfalskare. Vore önskvärt att ett essentialjag ville gå igenom evangelierna vers för vers och ange ursprunget: sagt av Christos, sagt av Jeshu, gängse gnostiska talesätt, evangelieförfattarnas egna formuleringar, bearbetat och tillagt av Eusebios. Dessa äro de ursprungliga fem källorna. På av kejsaren utlyst biskopsmöte (Nicea år 325 vt) antogs testamentet med acklamation. Betecknande för biskoparnas bildningsnivå var, att de enda två vid detta kyrkomöte, som kunde läsa, voro kejsaren och Eusebios. Måhända är rösträtt icke ofelbara beviset på insikt och omdömesförmåga. Det demokratiska rösträttssättet kanske icke är så förnuftigt.

¹³De kvasignostiska skrifterna hade emellertid också en annan effekt. Många läsare av dessa trodde sig med detta märkliga vetande vara mogna för inträdet i gnostikernas orden. Det visade sig emellertid till allmän besvikelse och mångas förgrymmelse, att få blevo utvalda av alla, som trodde sig kallade.

¹⁴De avvisade funno emellertid på råd. Kunde man icke bli invigd av de högfärdiga gnostiska doktorerna, så kunde man bli ”andligen invigd” och på ”högsta ort” erhålla fullmakt att inrätta egna loger. Dylika växte också upp som svampar ut marken. Man räknar till över 70 kvasignostiska sekter, som fanatiskt stredo om enda rätta sanningen och överöste varandra med pamfletter. (Känns tendensen igen?) Det gick så långt, att äkta gnostikerna ändrade beteckningen på sin orden till teosofi, sedan gnosticismen blivit ett öknamn och som sådan gått till den legendsamling som kallas historien.

5.14 Plotinos

¹Några av Platons lärjungar blevo även invigda pytagoreer men nådde icke högt i graderna. För att fylla bristen på esoteriska fakta upptogo de många outtydda symboler från andra samfund. Det hela urartade snart i den kända symbolspekulationen. Arvtagarna till detta kvasi kallade sig platoniker. Att Plotinos kommit att räknas till dessa, beror på felande insikt om den stora skillnaden. Under gemensamma rubriken ”nyplatoniker” ha historikerna sammanfört dels medlemmar av pytagoreernas och gnostikernas ordnar, dels ”platoniker”, dels traditionsbevararna av Platons och Aristoteles’ läror.

²För att förklara den allmänna skönhetsuppfattningen hade Platon nämnt något om att vi alla en gång i idévärlden hade skådat skönhetens idé. Mer behövdes inte för att varenda fantast skulle inbilla sig vara väl lokaliserad i denna värld.

³Plotinos, den mest kände av ”nyplatonikerna”, insåg, att om man ville hindra okunnigheten att med sin spekulering fördärva allting, så måste man förlägga åtminstone det högsta utom räckhåll för tanken. För att omöjliggöra fortsatt fantasteri, måste man befria gudomen från personlighetsbegreppet och alla andra nerdragande bestämningar. Därtill kom, att man i idévärlden visserligen trott sig ha förvärvat kunskap genom ”skådandet av ideernas hierarkiska system”, men icke anat vad som var ännu väsentligare, nämligen tillvarons enhet.

⁴Plotinos, som var invigd, visste, att det finns högre världar: essentialvärlden (indiernas buddhi) och superessentialvärlden (sanskrit: nirvana), femte naturrikets världar. Närmast högre värld är essentialvärlden, enhetens värld. Men detta fick ju inte sägas. Emellertid kunde man alltid göra ett symboliskt begrepp av den. Och så gjorde han ”det Ena” till alltings upphov.

⁵Ur det Ena utgår tillvaron, sådan vi känna den, i tre etapper (hypostaser). Först kommer idévärlden. Ur denna framgår ”själarnas värld” (mental- och emotionalvärldarna) och ur denna slutligen fysiska världen.

⁶Hos ”nyplatonikerna” återfinns man gamla symbolen om ”skapelsen ur intet”. Den börjar dyka upp igen i modern forskning. Kärnfysiken håller på att ”spränga atomer”, så att ”ingenting” blir kvar. Enligt Pytagoras förefalla urvarats atomer att vara ”ogenomträngliga,

oändligt små tomrum i urmaterien” och således ”ingenting”. Kosmos är uppbyggd av uratomer och alltså ”skapad av intet”.

⁷För Plotinos var hela tillvaron gudomlig, även det fysiska så fullkomligt det kunde bli. Det vi tycka ofullkomligt är endast ett lägre stadium. Det onda är ett lägre gott. Det goda blir ont, om det hindrar människan från att förvärva något ännu högre gott. Allt detta är esoterik. Livet är en skola. Vi äro här för att göra erfarenheter och lära av dem. Vi lära oss genom att identifiera oss med det för oss okända. Vi frigöra oss från det lägre i en oändlig process. Varje ideal pekar utöver sig självt på något ännu högre, som vi icke kunna upptäcka, förrän vi förverkligat det lägre, och icke kunna fullt förstå, förrän vi förverkligat det högre.

⁸Skönhetsuppfattningen beror, enligt Plotinos, på en förening av symmetri, harmoni och ändamålsenlighet.

5.15 SKOLASTIKEN

¹När den klan, som byggde upp grekiska kulturen, upphörde att inkarnera, var det slut med den epoken. De som inkarnerade under Roms välde, arbetade huvudsakligen på att ge människorna en livsåskådning med rättsuppfattning. De barbariska klaner, som därefter inkarnerade, saknade alla förutsättningar för kultur och filosofi. Vunna forskningsresultaten skulle glömmas, insikten i naturens lagbundenhet gå förlorad, vidskepliga tron på allmakts godtycke ersätta sunda förnuftets naturliga orsaksförklaring under närmare ett par årtusenden.

²Kyrkofäderna voro från början samtliga kvasignostiker. Av någon anledning hade de med undantag av Clemens och Origenes icke blivit invigda. De som vägrats invigning, visade genom det sätt, på vilket de togo hämnd härför, att de voro omogna för de invigdes lära. De beslöto med rörande enighet, att det icke skulle få finnas anledning att vidare syssla med filosofi och allt annat ”djävulens bländverk”. De bemödade sig att utrensa allt av förnuft, som ännu fanns kvar. De lyckades över förväntan. Otroligt effektiv blev systematiska förstörelsen av alla manuskript. Augustinus gjorde allt vad han kunde för att för alltid söndra teologi och vetenskap. Upplysande är hans uppfattning av gudomlig kärlek: ”Förinta allt motstånd. Döda den som ej låter omvända sig.” Kyrkan var läraktig.

³Pytagoreerna skilde mellan tre världar: mentala, emotionala och fysiska. Kyrkofäderna, som fått höra om tredelningen, utan aning om vad den betydde, hittade på ”himmel, jord och helvete”, också i anslutning till grekernas elyseiska fält och underjord.

⁴Det andliga tillståndet framgår bäst av att t.o.m. biskoparna endast undantagsvis kunde läsa och skriva. Det ansågs nästan syndigt att kunna. På seminarierna, där prästerna utbildades, skedde all undervisning muntligen. Manuskript var något mycket sällsynt. Det gällde att genom ideliga repetitioner memorera allt, som behövde vetas och sägas. Genom skrämselfaktik (fiktionen om oförlåtliga synden såsom brott mot ett oändligt väsen, som kräver ett oändligt straff, genom fruktan för döden och ett evigt helvete) förstod kyrkan att tillvälla sig herravälde över själarna och så småningom att bli den förnämsta politiska och andliga makten, som till- och avsatte kungar och kejsare.

⁵I denna eftersträlvade maktställning blev det även för kyrkan mer och mer nödvändigt att sörja för andliga ledares utbildning. Universitet upprättades, där man huvudsakligen lärde sig teologi och kökslatin, som blev obligatoriskt ”universalspråk”. I den mån makten befästes, försvann fruktan för kritik. Genom kontakt med araberna, som bevarat kännedomen om grekiska filosofien, särskilt Platon och Aristoteles, sådan den framställts av ”nyplatonikerna”, inhämtade man en del förnuftiga begrepp. Först långt senare skulle man vid utgrävningar under renässansen återfinna rester av grekiska och romerska litteraturens skatter.

⁶Skolastiken kan uppdelas i tre huvudperioder: Den första kännetecknades av blind tro och oförnuftig övertygelse. Nietzsche, som anför kända yttrandet av kyrkofadern Tertullianus, anmärkte ironiskt, att det icke borde heta, credo quia absurdum est (jag tror emedan det är orimligt), utan credo quia absurdum sum (jag tror emedan jag är en idiot). Den andra känne-

teknades av "credo ut intelligam": jag tror för att komma till insikt. Den insikten måste ju bli därefter. Den tredje, som ännu är betecknande för katolska kyrkan, möjliggör ett försiktigt erkännande av de vetenskapens forskningsresultat som icke längre kunna förnekas.

⁷I och med att antalet förnuftsforeställningar ökades och dessa intogo allt större plats i teologiska fikcionalismen, började reflexionen långsamt växa sig allt starkare. Därmed tillväxte förmågan av kritisk granskning av trons grundvalar, vilka bestodo av de s.k. heliga urkunderna (bibeln, kyrkofädernas framställningar och kyrkomötenas beslut). Denna kritik ledde till att kyrkan ansåg sig nödsakad att vid universiteten tillsätta professorer i filosofi. Dessa fingo till uppgift att med det av gud upplysta förnuftet bekämpa det av djävulen förmörkade kritiska förnuftet. Efterhand tillkom en rikhaltig litteratur. Förefintliga betraktelsesätt bearbetades till en teologiska förnuftets dogmatik och till den skolastiska logik som skulle förlama tänkandet långt in på 1800-talet.

⁸Enligt Thomas av Aquino, den förnämste av kyrkans filosofer, kunde vissa dogmer bevisas. Andra (t.ex. treenigheten) överstego förnuftets fattningsförmåga men måste tros.

⁹Skolastikens filosofi är i stort sett en bearbetning av de skrifter traditionen tillagt Aristoteles. Vad som i dessa befanns oklart och motsägande blev föremål för otal skarpsinniga och givetvis förfelade utläggningar om vad Aristoteles egentligen menat.

¹⁰Man fick en provkarta på allsköns gissningar om Platons idévärld, platonska ideer, förhållandet mellan platonska ideer och fysiska naturformerna, vad Aristoteles haft för uppfattning av dessa begrepp, om de platonska ideerna funnos före eller i tingen eller åstadkommo formerna, vad Aristoteles menade med potentialitet (möjlighet) och aktualitet (verklighet) etc. Och alltjämt tvista de lärde om hithörande skenproblem.

¹¹Det system, Aristoteles konstruerat med sin induktiva metod, trodde skolastikerna vara ett absolut kunskapssystem, ur vilket man kunde deducera fram kunskapen. De trodde även, att kunskapen kunde logiskt erhållas genom allt vidare generalisationer eller abstraktioner. Bara man "tänkte rätt", skulle man kunna nå fram till de yttersta abstraktionerna eller kategorierna och därmed till absoluta kunskapen. Oklarheten i hela denna tankelabyrint vilseledde senare Kant att konstruera ett "rent" förnuft av kategorier eller absoluta begrepp.

¹²Esoterikens fakta om människans olika höljen (ett i varje värld) hade, naturligtvis i förvanskad skick, via Aristoteles, kvasignostikerna och araberna kommit till skolastikernas kännedom. De lärde sålunda i sin psykologi, att människan bestod av tre från varandra skilda själar: anima vegetativa, som hon hade gemensam med växter och djur, anima sensitiva, gemensam med djur, och anima rationalis, människans egentliga, som ansågs odödlig och av gudomligt ursprung. Växtsjälens uppgift var att upptaga näring, djursjälens att röra sig, förnimma och begära samt människosjälens att tänka.

¹³Genom gymnastik tillväxer reflexionskapaciteten, såvida den ej förlamas genom förnuftsidiotisering. Trots kyrkans alla våldsamma ansträngningar att hejda kritiken började den en gång väckta, rastlösa reflexionen efterhand upptäcka den ena orimligheten efter den andra. Man började vid universiteten alltmer skilja på vad som var sant enligt teologien och enligt filosofien. Hur man uppskattade teologiska sanningarna framgår bäst av de talesätt som voro i svang: "Ingenting kan längre vetas på grund av teologernas vetande. Teologerna grunda sina läror på sagor. Världens vise män äro endast filosoferna."

¹⁴Emellertid satte en reaktion in, som skulle söka förkväva denna kritik. Kyrkan, vägled av inkquisitionen, insåg till slut, vad alla diktaturer inse, att endast med mörkläggning, upphävande av yttrandefriheten, tvång och, om intet annat hjälper, terror, kan tron försvaras. Det skulle dröja ända till franska revolutionen, innan filosofien skulle våga öppet framträda i opposition mot dogmväsendet. Och det var nästan lika illa ställt i protestantiska som i katolska länderna. Ännu på 1840-talet måste Schopenhauer rådfråga en jurist, om han skulle våga publicera ett av sina arbeten. Teologien såväl som all annan diktatur med sitt åsiktstyranni föreskriver för människan, vad hon skall få tänka och för forskningen, hurudan

verkligheten måste vara beskaffad. Kyrkan, frihetens fiende, började kämpa för friheten, när den själv förlorat makten. Typiskt.

5.16 BRYTNINGEN MED SKOLASTIKEN

¹Det finns två slag av objektiv verklighetskunskap: idévärldens och naturforskningens. Skolastiken saknade båda delarna. Den hade ingenting gemensamt med esoterikens mentala kunskapssystem. Den visste icke mer om verkligheten än det lilla, som fanns bevarat i resterna av Aristoteles' naturlära. Skolastiska systemet var ett okunnighetens dogmsystem, som det vid dödsstraff var förbjudet att kritisera. Vaknande sunna förnuftets kamp mot systemet blev lång och förbittrad. Det skulle dröja långt in på 1800-talet, innan alla rester av skolastiskt tänkande utrensats. Så svårutrotliga äro dogmsystem, som ytterst vila på känslargument. Men inga diktatorer i världen, inga lögnidiologier, inga mörkläggningsmakter förmå i längden hindra människoanden i dess sökande och finnande av sanningen, hindra forskningen från att i det oändliga fortsätta upptäckandet av verkligheten eller filosofien från att bygga upp nya tillfällighetssystem för orientering i vunna forskningsresultat.

²Att kampen mot skolastiken blev så lång, berodde bl.a. på att kyrkan fick bestämma, vad som skulle läras på universiteten och i de städernas skolor som efterhand tillkommo. Huvudsakliga undervisningen in på 1800-talet bestod i teologi, latin, grekiska och hebreiska med innehållet i hithörande litteratur, varvid allt måste gå i traditionell stil och varje avvikelse ansågs förkastlig.

³Genombrottet började med upptäckten under renässansen av antika litteraturen. Att Cusanus och Bruno, Galilei och Copernicus kunde uppträda såsom banbrytare, berodde på att samtliga kommit i besittning av pytagoreiska manuskript, behandlande bl.a. astronomi och fysik. I dessa lärdes om heliocentriska solsystemet, kosmos såsom fylld av solsystem etc. Vetenskapens historia bevarar namnen på några av banbrytarna för forskning och fritt tänkande. Den glömmar ofta omnämna de miljontals martyrerna för sanningen.

⁴Långsamt följde steg för steg nya upptäckter inom de flesta naturvetenskapens grenar. Inom metafysiken försökte bl.a. Bacon, Hobbes, Descartes, Spinoza och Leibniz att bryta skolastikens suveräna välde och sätta något förnuftigare i dess ställe. Det blev mest trevande försök att uttolka vad man omsider fått veta, att de gamle lärt.

⁵I regel var det en intuitionsidé, som gav tänkarna uppslaget till att bygga sitt system. De som i något avseende, frigjorda från allmänna fiktionalismen, ägna sig åt att försöka begripa verkligheten, kunna få uppleva någon intuition, konkretiserad i mental vision. Dylik upplevelse är så stark, att icke många kunna undandraga sig dess makt, utan måste ägna ett försakande liv åt att utforma idén till ett system med det torftiga material som i övrigt står till buds. Det blir i regel därför endast ursprungsidén, som finns kvar, när utanverket omsider ramlat. På det sättet inympas den ena esoteriska idén efter den andra, så att det så småningom blir möjligt att förbereda förståelsen för esoterikens system. I brist på fakta tillgripa dessa tänkare många argument, som av de i skolastiken uppvuxna godtagits såsom bevis, men som senare tidens barn ofta finna förbluffande och obegripliga. För att kunna sätta sig in i dessa tänkares försök till lösningar av de filosofiska skenproblemen måste man vara bevandrad i deras samtids betraktelsesätt. Betecknande för djupsinnigheten var, att man i det påtagligt orimliga velat se något ursprungligen axiomatiskt och marterat sig med att försöka uttolka detta med nya orimligheter.

5.17 Bacon

¹Filosofien är, enligt Francis Bacon, vetenskapen om tillvaron, deducerad ur ett fulländat system. Detta är esoterik. Förrän man kan deducera, har man icke bemästrat systemet. Men varifrån få detta fulländade mentalsystem?

²De tankesystem, som konstrueras på grundval av konstaterade och systematiserade fakta, äro medel för orientering i ett kaos av osystematiskt hopsamlade, lösa fakta. Dylika system visa, hur långt forskningen kommit. I brist på tillräckliga fakta utfylles systemet med hypoteser och teorier, mer eller mindre godtyckliga antaganden och gissningar.

³Vid sidan av dessa naturvetenskapliga system konstruera filosofer och teologer sina system. Det blir något annat. De naturvetenskapliga sprängas, när nya fakta konstateras, som icke kunna inpassas i systemet. De filosofiska raseras, när de utsättas för kritiska analysens murbräcka. Teologiska dogmsystemen få icke kritiseras, endast beundras.

⁴Bacon kunde, beskyddad av drottning Elisabet, gå till storms mot skolastiska systemet, som han kallade "Aristoteles". Det blev ett våldsamt och förintande angrepp på allt föregående, även de blygsamma nya trevande försöken. Endast naturforskning, konstateranden av fakta, beskrivning av företeelserna och infogandet av fakta i deras rätta sammanhang, ge kunskap om objektiva verkligheten. Naturforskarna ha att uteslutande hålla sig till kausala naturlagarna och att bortse från finala. Härskande okunnighetens dogmsystem måste bort. Det har alltför länge fått vilseleda mänskligheten.

⁵Man har klandrat Bacon för att han icke framlade det kunskapssystem som han föregav sig vara i besittning av. Man har dömt honom för mycket annat också. När esoteriska historien en gång får offentliggöras, kommer esoteriska axiom till sin rätt, att det man vet om de stora är legenden om dem.

⁶Bacon var rosenkreuzarnas ordenschef, och det system, han antytt något om, lärde han dem som han invigde i denna orden. I vår tid har uppstått en mängd rosenkreuzarsekter, som falskeligen utgivit sig för att vara i besittning av de äkta rosenkreuzarnas lära, som aldrig kommit i oinvigdas händer och ännu ej på länge kommer att få publiceras, därför att den innehåller fakta om ännu oupptäckta naturkrafter, som mänskligheten ofelbart skulle missbruka till livets förintelse på vår jord.

⁷Beträffande den del av det esoteriska systemet, som numera fått bli exoterisk, må påpekas, att den hjälplöst naiva frågan, "hur man kan veta detta", givetvis ej besvaras, eftersom detta ej hör till saken. Esoterikern nöjer sig med att bedja kritikerna vederlägga systemet, som ju bör vara en enkel sak: påvisa dess felaktiga utgångspunkter, dess logiska ohållbarhet, dess inre motsägelser, dess orimliga konsekvenser. Något annat slags vederläggning finns inte. Den som avfärdar det hela såsom trossak (det vanliga sättet att "vederlägga"), har aldrig logiskt undersökt saken. Esoteriska mentalsystemet kan för de flesta aldrig bli annat än en arbetshypotes. Såsom sådan kommer det en gång i framtiden att erkännas som den enda verkligt förnuftiga.

⁸Endast i förnuftiga mentalsystemet finns överensstämmelse mellan "vara och tänkande", mellan förnuftets tankekonstruktion och verkligheten. Detta tankesystem kan erhållas på två sätt: genom antingen induktion eller deduktion. Okunnigheten får gå långsamma induktionens och analysens väg genom konstaterande av fakta och syntetisering. Esoterikern går snabba och ofelbara vägen genom deduktion ur idésystemet.

⁹Bacon ville ersätta Aristoteles' system med Demokritos' atomlära.

¹⁰De få symboliska antydningar, som Bacon gjorde, voro fullt tillräckliga för att stämpla honom i eftervärldens ögon som vidskeplig charlatan.

¹¹Det okunnigheten icke förstår kalla dess auktoriteter för humbug. Innan idésystemet kan publiceras, måste dess fundamentalideer en efter en inympas, så att de kunna kännas igen, när tiden väl är inne och det hela lägges fram. I själva verket har det blivit för tidigt publicerat. Inträdesproven i esoterisk orden konstaterade, vad som fanns latent och den ordensgrad neofyten kunde uppnå. Ty okunnigheten antingen förkastar eller förvränger allt den ej förstår, bortsett från att egoismen missbruka esoteriska kunskapen om eljest okända naturkrafter.

¹²Bacon fick aldrig tillfälle att fortsätta sitt filosofiska pionjärbete, hann i exoteriskt

avseende endast påvisa induktiva forskningsmetodens användbarhet. Hans kritik av skolastiska metoden slog emellertid så grundligt igenom, att man ännu icke kunnat inse deduktiva metodens överlägsenhet vid skolundervisning. I skolan gäller det att orientera de unga i ett för dem obekant universum, icke att skicka dem ut på egen forskningsfärd. Vid dylik orientering får man icke gå induktivt till väga, om man i de ungas hjärnor vill skapa ordning, reda och klarhet. Frukten för dogmatism har vilselett dem som icke insett, att tvärsäkerhet är en ”temperamentssak”, likgiltigt vad för metod som används.

¹³Induktion är en metod för forskare, som redan äro orienterade och, om än omedvetet, format eget system. Annars vore allt konstaterande på måfå och utan sammanhang. Lösryckta fakta utan system verka endast förvillande. Deduktiv metod gör undervisningen mycket intressantare och lättfattligare, enär begripandet går från det allmänna till det enskilda. Deduktiv metod utan formaliserande slutledningssätt och dogmatism är bästa lektion i systematiskt tänkande. Varför fick man i skolan lära sig allt oväsentligt om t.ex. rovdjurens tänder etc. men ingenting om biologiska evolutionen? Det skulle ha givit biologien en mening. Alltför många med förståelsen latent förlora i skolan intresset för studier.

¹⁴Bacon återgav människan tillit till sunda förnuftet och lärde henne inse forskningens nödvändighet, att det är skillnad på logisk slutledningsförmåga, som den enfaldigaste kan lära, och omdömesförmåga, som förutsätter insikt och förståelse, att det ena är tekniskt förfaringssätt medan för det andra fordras sakkunskap, att allmänna opinionens omdömen icke äro verklighetsomdömen, att de flesta bedöma allting utifrån egen begränsad uppfattning och därvid bli offer för egna idiosynkrasier, att lärdom mestadels består i vetenskap om dogmer och andra gissningar, att filosoferna icke begripit filosofiska problemen utan endast trott sig begripa dem.

5.18 Descartes

¹Skolastiken hade med all sin befängdhet dock låtit mänskligheten behålla sin objektiva uppfattning av yttervärldens existens.

²De två problem, som tilldrogo sig filosofernas huvudintresse, när naturforskningen började på nytt med Galilei, voro angående materiens beskaffenhet och medvetenhetens förhållande till materien, särskilt förhållandet mellan kropp och själ. Descartes, Spinoza och Leibniz hittade på olika förklaringar. Hobbes höll sig till Epikuros.

³Descartes skulle börja sin filosofiska spekulation med att betvivla allting och kom till resultatet, att han kunde tvivla på allting utom på att han tänkte och eftersom han tänkte, så fanns han till. Skepticismen kan icke vederläggas med den frasen. Icke heller skulle skeptikern godtaga sofismen, att verkligheten måste finnas till, emedan gudomen annars skulle vara bedragare, som narrade oss att tro, att den fanns. Hans bevis för guds existens är lika klyftigt. Det är något i stil med att om vi ha en särdeles fin fiktion, så är den riktig. Annars skulle vi icke ha den.

⁴Descartes är subjektivist. Enligt subjektivismen är människans uppfattning av objektiva, materiella föremål eller av en värld utom oss något enbart subjektivt och ej bestämd av föremål eller yttervärld. Alla tänkbara försök ha gjorts för att inbilla människorna, att de icke se, vad de se. Man har påstått bl.a., att föremålen kanske icke alls finnas där, att de kanske finnas där men att vi icke kunna bevisa eller förklara det, att föremålen kanske äro något annat än såsom vi uppfatta dem, att föremålen endast äro bilder i egna medvetenheten. Detta spökeri började med Descartes. Särskilt Hume, Kant och Fichte ha varit uppfinningsrika, när det gällt att söka logiskt bevisa riktigheten av subjektivisternas tvivel på existensen av en objektiv yttervärld. Lyckligtvis ha emellertid alla dylika försök kunnat bevisas vara orimliga. Sunda förnuftets uppfattning har triumferat, som skall klagöras i fortsättningen. För uppfattning av yttervärlden fordras objektiv medvetenhet. Det som vi icke kunna objektivt uppfatta, kunna vi ej veta något om. För uppfattning av överfysisk objektiv verklighet fordras alltså överfysisk

objektiv medvetenhet.

⁵Descartes övertog beteckningen "substans" från skolastikerna. Perserreligionens uppfattning av begreppen ande–materia kom till skolastikernas kännedom. Anden representerade ljuset och det goda, materien mörkret och det onda. Därmed var "materien" bannlyst ur spekulatjonen. Den ersattes med den mycket oklara beteckningen "substans", varmed avsågs något oförklarligt, som antogs ligga bakom tingens egenskaper. Genom att använda "substans" i stället för "materia" undgick Descartes risken att bli anklagad för att stå i förbund med mörkrets makter.

⁶Allting består av substans, vilken är det som är oberoende av allt annat. Gud är "absoluta substansen". Människan är relativ, vilket innebär, att hon består av två substanser: kropp, som är av materiell substans, och själ, som består av immateriell substans.

⁷I själva verket är detta endast nya beteckningar på Krysippos' begrepp om kroppen såsom synlig och själen såsom för de flesta osynlig materia. Fiktionen immateriell substans var en avgjord försämring, enär däri ligger en motsägelse. Ordet "substans" är endast ett annat ord för materia.

⁸Eftersom substansen, i olikhet mot materien, icke fick bestå av atomer, fick man hitta på andra sätt att omskriva saken. Kropp bestod av utsträckning och själ av tänkande. Därmed hade man subjektiverat de objektiva begreppen. Med dylika konstgrepp subjektiverades senare alla objektiva begrepp, tills allting blev subjektivt.

⁹Sen gällde att förklara förhållandet mellan kropp och själ. Det var ett skenproblem, som vållade oändligt huvudbry och gav anledning till de mest fantastiska utsvävningar. Växelverkan mellan kropp och själ, menade Descartes, förmedlades genom särskilda livsandar. Andra ansågo, att gudomen ingrep i varje särskilt fall och ordnade saken till full belåtenhet. Och somliga gissade, att detta ständiga underverk hade gud reglerat en gång för alla.

5.19 Hobbes

¹Hobbes utgick från skolastiken men upptog i sin filosofi tankegångar från sofisterna och fysikalisterna. Följande uttalanden kunna kallas esoteriska.

²All yttre verklighet är materiell. Även själen är materiell, ehuru av ett alltför fint slag för att kunna iakttagas. All rörelse förutsätter materia. Själens yttringar äro utom subjektiva förnimmelser även rörelser i materien. Esoteriken instämmer i att tankeassociationerna i hjärnan motsvaras av hjärncellernas fysiologiska funktioner. Men den hävdar också, att det icke räcker med enbart hjärnsubstans. Det mentala motsvaras, liksom alla andra huvudslag av medvetenhet, av ett eget materielslag.

³Hobbes uttalar ett esoteriskt axiom med att vetenskap består i att härleda verkningarna ur orsakerna och orsakerna ur verkningarna. Trots sin i övrigt mycket oklara fysikalism utan atomteori bidrog Hobbes med angiven definition att i England befästa den fysikalistiska världsuppfattningen.

⁴Det är uppenbart, att fysikalisternas uppfattning har oerhört övertag över alla andra filosofiska teorier. De kunna objektivt utforska åtminstone en värld, den fysiska. De bevara därmed sitt sunda förnuft. De förneka icke yttervärldens existens. Vad som strider mot sunt förnuft, dvs. förståndets konstaterande av fakta, kan icke överensstämma med verkligheten. Detta är också esoterikens axiom. Sunt förnuft håller sig till objektiv verklighet.

⁵Epikuros' primitiva atomteori förblev i stort sett härskande inom fysikalisternas krets. Sedan elektriciteten upptäckts, förklarade man atomernas rörelser vara orsakade av elektromagnetiska krafter. Teorien övergavs först, när kärnfysiken på 1900-talet började med sina s.k. atomsprängningar. Dessa experiment vederlade dogmen om "materiens oförstörbarhet". Enligt esoteriken äro endast uratomerna oförstörbara. All sammansatt materia kan upplösas. Emellertid har kärnfysiken i sina försök att utforska materiens struktur icke nått

fram till fysiska atomen. Långt innan forskarna kunna upptäcka fysiska atomen, har materien blivit osynlig även i starkaste mikroskop. Materien synes ”upplösas i intet”. Detta har naturligtvis framkallat förmodan, att ”materien upplöses i energi”. Det finns ingen materiefri energi. Energi är materia, strömmar av ”kraftpunkter”. Ju högre materielag molekylerna tillhör, desto mindre dess materiehalt och större dess verkningskraft. Och när det en gång blir möjligt att spränga fysiska atomen, fås ett nytt huvudslag av materia tillhörande för de flesta oåtkomliga emotionalvärlden.

5.20 Spinoza

¹Spinoza utgick från Descartes. Han övertog från denne beteckningarna substans, utsträckning och tänkande. Men han förbättrade teorien med att av de två substanserna göra en enda substans. Denna fick i stället två fundamentalegenskaper: utsträckning och tänkande (eller kropp och själ: materia och medvetenhet). Substansen definierade han såsom ”det som är i sig självt och uppfattas genom sig självt”. Gud eller substansen eller naturen är både förnuft och naturlag, både formande princip och mekanisk nödvändighet. I gud leva vi, röra oss och hava vår varelse. Det goda är det positiva, det onda det negativa.

²Tilläggs bör att i esoteriken ordet ”själ” har en dubbel betydelse. Därmed avses dels medvetenheten som en egenskap hos all materia, dels ett visst slag av materiehölje för monaden.

³Om man som Descartes kallar materia och medvetenhet för två olika substanser eller som Spinoza för en substans med två attribut, förbli dock materia och medvetenhet två olika principer, två olika aspekter. De två olika aspekterna kunna icke identifieras eller parallelliseras. På detta sätt erhållen ”monism” är endast en ordlek. Varken materien eller medvetenheten kan härledas ur varandra. Och det som ej kan förklaras med något annat, är självt ursprungligt och egen grund och orsak. Medvetenheten är lika absolut som materien.

⁴För Spinoza blev materia och medvetenhet olika sidor av samma verklighet. Därmed hade han upplöst skenproblemet om någon speciell växelverkan mellan kropp och själ.

⁵Psykofysiska parallellismen berövar både materien och medvetenheten all självständighet. Den kan ej heller förklara rörelsen (kraft, energi, egenrörelse, vilja). Medvetenheten utan rörelse är passiv. Det visar sig alltid, att ingen av verklighetens tre aspekter kan utelämnas eller bortförklaras utan att resultatet blir oklart, motsägande, missvisande.

⁶Ett annat problem, som filosoferna förgäves söka att lösa, är förhållandet mellan frihet och nödvändighet, frihet och lag. Spinoza kommer lösningen så nära som spekuleringen kan göra det. Såväl i yttre objektiva som i inre subjektiva verkligheten härskar lagbunden ordning. Allt skeende försiggår i överensstämmelse med hithörande lagar. Människan är ofri såtillvida, att hon i sitt handlande alltid är bestämd av motiv och av det starkaste motivet. Hon kan frigöra sig genom att arbeta på att göra vilket motiv som helst till det starkaste. Det har emellertid visat sig, att de flesta motiven ligga i undermedvetna komplex, som automatiskt och spontant göra sig gällande.

⁷Spinoza försökte förgäves lösa sitt huvudproblem om motsättningen mellan mekaniska och finala orsaker till skeendet.

5.21 Leibniz

¹Leibniz hade som invigd rosenkreuzare bl.a. fått lära, att tillvaron har tre likvärdiga och oskiljaktiga aspekter: materien, rörelsen och medvetenheten, att hela kosmos är sammansatt av uratomer (monader), att monaderna äro det enda oförstörbara i universum, att alla materieformer upplösas när de fyllt sin uppgift, att naturens former utgöra en stigande serie allt högre slag av liv, att monaderna utvecklas (förvärva förmågan att uppfatta allt högre slag av vibrationer i allt högre materielag), sedan de en gång väckts till medvetenhet genom att ingå i och utgöra höljen åt monader på högre utvecklingsstadier.

²Naturligtvis varken fick eller vågade han för en totalt oförberedd och oförstående samtid framlägga saken på detta sätt. Det gällde att på något sätt antyda, hur det förhöll sig. Resultatet av all den möda och skarpsinnighet som ödslades därpå blev endast en samling orimligheter. Man kan icke göra det esoteriska fattbart genom exoteriska omskrivningar och anpassning till härskande fiktioner.

³Från Descartes övertog Leibniz fiktionen om immateriell substans som väsentlig bestämning för monaden. Såsom redan påpekats, kan substans icke vara immateriell, eftersom substans icke kan vara något annat än materia. I själva verket är han i detta avseende influerad av sitt esoteriska vetande om högre slag av materia.

⁴Han invecklade sig i motsägelser, då han bestred fysiska yttervärldens existens (Berkeley), men trots detta förfäktade, att rum, tid, materia och rörelse hade relativ ehuru icke absolut realitet. Utan närmare angivande av vad man i varje särskilt fall menar med absolut och relativ är dylik uppdelning fullständigt godtycklig och intetsägande.

⁵Leibniz var matematiker och blev offer för sina matematiska begrepp. Atomen antog han vara delbar i det "oändliga". Eftersom det måste finnas en gräns för materiell delbarhet, måste monaden, som var odelbar, vara "immateriell". Den var endast en matematisk kraftpunkt. (Den esoteriska definitionen lyder: Uratomen är minsta möjliga fasta punkt av urmaterien och för individuell medvetenhet.) Därmed hade han berövat sig möjligheten att förklara yttervärldens existens, eftersom även oändligt antal intigheter aldrig kan bilda minsta materiella storhet.

⁶Svårigheten att förklara förhållandet mellan kropp och själ ledde Leibniz till den barocka fiktionen "prestabilerad harmoni". I denna konstruktion ingå flera ideer utan närmare samband med varandra: lagenligheten, förutbestämtheten, analoga motsvarigheten, individuell egenart, alltings enhet, ändamålsenligheten, utvecklingen. Gud har en gång för alla reglerat förhållandet icke endast mellan kropp och själ utan även mellan alla monadernas ömsesidiga förnimmelser. Kropparna verka som om de icke ägde medvetenhet och medvetenheten som om den icke ägde kropp, och båda verka som om de påverkade varandra. Monaderna behöva ingen yttervärld eller varandra för att utvecklas, utan allt går som ett gemensamt urverk inuti monadernas själar.

⁷Man upphör aldrig att förvåna sig över det oerhörda uppbåd av skarpsinne och djupsinne filosofer kunna förbruka på att konstruera den ena orimligheten efter den andra. Därvid utformas skenlösningarna av skenproblemen med sådan övertalningstalang, att den filosofiskt oskolade alltid blir övertygad om att den filosof, som han utvalt som sin uttolkare av verkligheten, också funnit "de vises sten". Det är för den oskolade icke lätt att hävda sig mot en skarpsinnig tänkares överväldigande bevisföring. Hur lätt de s.k. bildade falla offer för en överlägsen ande, vittna alla de storas lärjungar om. Särskilt uppenbart blir detta, när någon "modefilosof" framträder, som sammanfattar tidens åsikter eller uttalar det som de flesta äro förberedda på att kunna godtaga. Utan kunskap om verkligheten stupa filosoferna hjälplöst inför varje nytt hugskott. Man kommer till resultatet, att filosofi icke är begripande av verkligheten utan oförmåga att genomskåda fiktionerna och alldeles särskilt de självtillverkade.

⁸En annan iakttagelse man kan göra i detta sammanhang är, hur påfallande lätt det tycks vara att göra den mest orimliga fiktion till en fix idé genom att upprepa den tillräckligt ofta. Man finner också, att människorna ha oändligt svårt att frigöra sig från de vanföreställningar som de en gång förvärvat. Bacon menade också, att i filosofskolorna lära sig lärjungarna att "tro". Och många ha så förälskat sig i sitt fiktionssystem, att de icke vilja veta av verkligheten. All filosofi har varit subjektivistisk: fantasispekulation i allmänhet eller ensidigt utgående ifrån enbart medvetenhetsaspekten.

5.22 ANDRA SUBJEKTIVISTISKA PERIODEN

¹Bacon hade raserat skolastiska systemet för alla fördomsfria, skarpsinniga tänkare. Många hade försökt att komma med nya system. Det blev icke mycket. Med rätta kunde Voltaire utropa: "O metafysik, med dig ha vi icke kommit längre sedan druidernas tid." (Filosoferna ha i stället gått bakåt. På senaste tiden söka de rentav göra sig urarva.) Epikuros' fysikalism hade i Hobbes' framställning gjort sig alltmera gällande bland naturforskare och objektivister. Vad annat fanns att göra?

²Endast objektiva förståndet ger objektiva fakta om yttre, materiella verkligheten. Utan högre objektiv medvetenhet är individen begränsad till fysiska världen, kan det således icke bli någon "metafysik" (lära om överfysisk verklighet). Det finns för normalfilosofen blott tre möjligheter: antingen godtaga nedärvda teologien eller auktoritativa esoteriken eller fortsätta med spekulativa fikcionalismen.

³När det tycktes omöjligt att med objektiva förståndet utforska objektiva materiella verkligheten, låg tanken nära till hands, att med subjektiva förnufts hjälp söka utforska medvetenhetens värld. Och så börjar kunskapsteoretiska spekulationen. Många gripas, sedan de upptäckt medvetenhetens existens, av önskan att undersöka denna, utan aning om vad de ge sig in på. Det vore lättare att simma över Atlanten. (Något för psykologerna att beakta.) De som helt gå upp i medvetenhetsaspekten, förlora kontakten med materiaspekten och därmed nödvändiga sanningskriteriet, som sätter gräns för fantasiens utsvävningar. Varje försök att indela eller uppdelade medvetenheten annat än med materiens hjälp är dömt att misslyckas.

⁴För engelska subjektivisterna, Locke och Hume, var huvudproblemet, hur vi få kunskap om yttervärlden. De utgingo ifrån sinnesförmimmelserna som enda källan till all kunskap. (Därifrån uppdelning av verkligheten i "sinnevärlden" = fysiska världen och "andevärlden" = överfysiska.) Det visar sig emellertid, att om man stirrar tillräckligt länge på enbart förmimmelserna, så ser man till slut bara dem, som om de vore sitt eget upphov och objektiva uppfattningen av yttervärldens objekt icke orsakades (obs!) och bestämdes av de materiella föremålen. Till slut mena sig subjektivisterna kunna uppfatta endast förmimmelserna av föremålen men icke föremålen själva. De s.k. positivisterna i senare tid ha drivit tankegången ända därefter, att yttre materiella föremålen logiskt sett skulle bestå av sinnesförmimmelser, eftersom förmimmelser äro det enda vi skulle kunna vara medvetna om.

⁵Även orimligheten att vår fysiska organisms sinnesförmimmelser skulle vara råmaterialet till alla slag av medvetenhet – begär, känslor, tankar, intuitioner, viljeyttringar – hör till dessa fantastiska fiktioner. För esoterikern finnas andra sätt att uppfatta materiella verkligheten än genom fysiska sinnesorgan.

⁶Av de tre subjektivisterna Locke, Berkeley och Hume är det endast Berkeley, som i sin absoluta subjektivism rentav förnekade materiella yttervärldens objektiva existens. För Locke fanns ännu materien, ehuru den ofullständigt uppfattades. Hume ansåg, att yttervärlden kunde finnas till, men att vi icke kunde "bevisa" det. Och det, som icke kunde bevisas, kunde man icke med säkerhet veta något om. Mänsklighetens gemensamma, allmängiltiga upplevelser voro tydligen icke utslagsgivande.

5.23 *Locke*

¹De försök, föregående filosofer gjort att förklara verkligheten, ansåg Locke med rätta otillfredsställande. Han fick då infallet, att man borde undersöka, om vårt förnuft ägde förutsättningar att lösa de filosofiska problemen. Man borde först fastställa kunskapens möjligheter och gränser.

²Liksom hos sofisterna var detta försök dömt att misslyckas. Uppslaget skulle leda till nya skenproblem. Sunda förnuftet säger oss, att vi kunna ha kunskap om endast det vi upplevat och de erfarenheter vi bearbetat. Våra möjligheter att förvärva kunskap visa sig i forskningsresultaten: riktiga förutsägelser och tekniska tillämpningen. De äro också bevis på

kunskapens riktighet.

³Enligt Descartes voro människans ideer antingen medfödda eller förvärvade genom objektiva förståndet (sinnesförmimmelserna) eller självgjorda genom subjektiva förnuftets bearbetning av förståndets innehåll. Locke bestred möjligheten av medfödda ideer. Barnets själ var från början lik ett oskrivet blad. Allt vetande hämtar förnuftet ur förståndets objektiva upplevelser.

⁴Alldenstund det är genom objektiva förståndet vi lära känna fysiska föremålens egenskaper, tycker sunda förnuftet givetvis, att det icke skulle finnas någon anledning att fränkänna föremålen vissa egenskaper. Men fascinerad av idén, att vi hämta all kunskap ”ur sinnena” och alltså allting förefaller vara sinnesförmimmelser samt ur stånd att förklara vissa av dessa sinnesförmimmelser (toner, dofter, färger), tillgrip Locke gissningen, att vissa egenskaper vore enbart subjektiva och icke samtidigt objektiva uppfattningar. Han insåg emellertid, att det fanns en yttervärld. Vi kunna göra exakta beräkningar av sol- och månförmörkelser och förutsäga en hel del annat. Allt detta kan omöjligt bero på enbart tillfälligheter. Föremålen måste finnas, men förmodligen kunna vi icke veta mera om dem än som vi kunna mäta och väga.

⁵Locke företog sig därför helt godtyckligt och med fatala konsekvenser för filosofien att uppdelade föremålens egenskaper i primära och sekundära. De primära egenskaperna tilldelade han föremålen. De sekundära fränkände han dem. Till de primära eller s.k. kvantitativa egenskaperna, som envar kunde mäta, väga, räkna, hörde form, fasthet, tyngd, rörelse, tal. Till de sekundära eller ”kvalitativa” egenskaperna hörde ljud, färg, doft, värme, köld etc. Dessa kvalitativa skulle alltså vara enbart subjektiva förmimmelser hos oss, som vi tillade föremålen.

⁶Genom att fränkänna föremålen vissa egenskaper berövade sig Locke sitt förnämsta argument vid försöket att rädda ytter världens existens. I sin självförvållade hjälplöshet tillgrip han nämligen utvägen, att det skulle strida mot sunda förnuftet att tro, att världen icke vore sådan, som vi med våra sinnen uppfatta den. Det var just sitt eget sunda förnuft han betvivlat vid uppdelningen av egenskaperna.

⁷Icke heller enligt esoteriken finnas några medfödda ideer. Men monaden bevarar i sitt undermedvetna latent minne av vad den upplevat i föregående existenser. När vi i nytt liv kontakta likartade objektiva eller subjektiva företeelser, återerindra vi oss gjorda erfarenheter, särskilt om dessa bearbetats till insikt, egenskap eller förmåga. Utan ny kontakt förblir det gamla vetandet latent. Svårigheten för oss är att veta, vad vi en gång gjort för erfarenheter. Det framgår emellertid delvis av vad vi omedelbart känna igen, begripa, förstå och ha lätt att bemästra, det må gälla teologiska, filosofiska etc. system eller allsköns talanger.

5.24 Berkeley

¹Sedan början var gjord med att beröva materien en del av dess egenskaper, fordrade ”logiska konsekvensen”, att den skulle berövas alla sina egenskaper. Berkeley hette logikern, som också var biskop. Han menade, att vi aldrig förnimma något annat än våra egna förnimmelser. Föremålen med alla deras egenskaper äro endast ett knippe förnimmelser, som sammanhållas i själen. Föreställningarna äro icke objektiva uppfattningar, icke kopior av föremålen utom oss utan kopior av andras ideer. Att existera är detsamma som att förnimmas av någon. Det finns ingen yttervärld. Universum med allt finns endast i guds medvetande, och det är guds tankar vi taga för objektiva verkligheten.

²Upprepa bara en tanke tillräckligt ofta, så blir den till slut outrotlig. De flesta filosofer äro bevis på den saken. Det är mycket lätt att inbilla sig, att allting är inbillning.

³Subjektivisterna, som nu en gång ohjälpligt idiotiserat sitt sunda förnuft, ha gjort två förtvivlade försök att rädda sig ur sin iråkade hjälplöshet. Antingen måste de tillgripa guds tanke eller någon annans medvetenhet som orsak till egna uppfattningen av universum. Så mena somliga, att så länge det på vår jord finns bara ett djur, som kan iakttaga universum,

finns universum till. Men när också detta sista medvetande slocknat, är subjektiva universum förintat. Något objektivt universum har ju aldrig funnits.

⁴Dylika påhitt äro inga förklaringar utan förnuftets saltomortaler ut i fantasteriet. Men filosoferna ha trott sig kunna förklara allt genom att konstruera fiktioner.

⁵Till grund för en dylik subjektivism ligger ofta omedvetna cirkeln i tankegången, att föreställningarna äro en hjärnans produkt och hjärnan en produkt av föreställningen. Subjektivisterna ha då lyckats eliminera insikten, att hjärnan är objektiv, materiell företeelse och föreställningen om hjärnan förståndets objektiva uppfattning. Subjektivismen kan icke förklara, hur kunskap om materiella yttervärlden är möjlig.

⁶Fysisk-eterisk objektiv medvetenhet konstaterar, att ett fysiskt föremål, en sten, består av smådelar i oavbruten rörelse. Snusförnuftet, som aldrig kan låta detta vara detta, utan alltid skall göra detta till något annat, säger, att vår uppfattning av stenen är felaktig, vilket just är subjektivisternas misstag. Stenen är sten och sådan vi uppfatta den med vårt fysiska förstånd i "synliga" världen. Att den uppfattas på annat sätt i en annan värld, på tio olika sätt i tio olika världar, har ingenting att göra med fysisk verklighetsuppfattning. "Atomforskarna" veta icke, att de lyckats intränga i en ny värld: "etervärlden".

5.25 Hume

¹Ett sätt att vederlägga en uppfattning är att uppvisa konsekvensernas absurditet. Det var den tjänsten Hume gjorde filosofien. Han vederlade subjektivismen genom att upplösa såväl kunskapssubjektet (själen, jaget) som kunskapsobjektet (yttervärlden med dess materiella innehåll). Alltsammans var idel meningslösa förnimmelser.

²Alla våra föreställningar äro, enligt Hume, härledda ur sinnesförnimmelserna. Varje särskild del i en sammansatt föreställning härrör från iakttagelser. Vi kunna icke från subjektet "komma över" till objektet, från subjektiva medvetenheten "komma över" till objektiva verkligheten, kunna icke ens bevisa, att någon yttervärld finns. Alltsammans är av förnuftet konstruerade föreställningar (ideer), sammansatta av olika slags sinnesförnimmelser. Hume har övertygande klargjort, att subjektivismen måste leda till skepticism.

³Det kan icke heller finnas något jag, någon själslig enhet. Det enda vi påträffa i vår medvetenhet är olika knippen av förnimmelser. Själen är beteckning på en serie tankeassociationer.

⁴Hume bestred även orsakslagens giltighet. Naturlag är resultatet av vaneiakttagelser. Vi konstatera skeenden, som vi uppdelar i ett före, som vi kalla orsak, och ett efter, som vi kalla verkan. Vi ha alltid sett endast dessa följa på varandra och antaga, att de alltid måste göra det. Orsaksbegreppet härleda vi ur ett subjektivt associationstvång.

⁵Hume kunde icke konstatera någon skillnad mellan tidssammanhang och kausalsammanhang. Han saknade experimentatorns erfarenhet, som i sitt laboratorium själv bestämmer tidsföljden (orsaken) och med ofelbar visshet också förutsäger verkan i varje särskilt fall. Hume insåg ej, att tillvarons lagenlighet är en nödvändighet, emedan annars kosmos skulle vara ett kaos. Ännu har man aldrig funnit ett enda undantag beträffande en konstaterad naturlag, endast att en naturlag ej haft den generella betydelse okunnigheten antagit.

⁶Hume var en fulländad analytiker utan förmåga av syntes. Hans intellektuella närsynthet gjorde honom oöverträfflig, när det gällde att uppvisa brister i slutsatser, men hindrade honom från att upptäcka principer och system i eget tänkande. Han utgick helt naivt från filosofiska vidskepelsen, att det som icke kan formallogiskt bevisas, alltid kan betvivlas. Som den verkliga logiker han var, litade han mera på sin logik än på sina upplevelser, mera på sitt subjektiva förnuft än på sitt objektiva förstånd. Otal individers otal samstämmiga uppgifter betydde ingenting. Han kunde förneka allt, som han ansåg icke kunde logiskt bevisas.

⁷Gentemot dylik filosofisk vidskeplighet uppställer esoteriken fundamentalsatsen, att

subjektiva förnuftets bevis äro fiktioner, om de motsägas av objektiva förståndets vittnesbörd.

⁸Förståndet upplever omedelbart och oförmedlat materiella verkligheten. Det identifierar sig med föremålet för dess iakttagelse enligt identitets- och identifieringslagens: jag upplever detta. Subjektivisternas påstående, att man icke kan ”komma över” från medvetenheten till materiella föremålet, är en typisk filosofisk fiktionskonstruktion, som låter bestickande och förflamat tänkandet, men är lätt att vederlägga. Det gäller ingalunda att ”komma över” från någon spegelbild till föremålet. Man har av omedelbara uppfattningen av föremålet gjort en av föremålet oberoende föreställning i stället för egentliga föremålet. Minnesbilden är icke föremålet. Iakttagelsen är ingen spegelbild av objektet utan en uppfattning av ett konkret objekt. Upplevelsen av föremålet är ingen godtycklig subjektiv uppfattning utan en objektiv uppfattning av föremålet i dess av medvetenheten oberoende konkretion. Hela den subjektivistiska tankegången innebär både en tautologi och en logisk regress och är alltså logiskt orimlig. Tautologien består i att det, som medvetenheten föreställer sig, måste den föreställa sig medelst sin egen föreställning. Regressen består i att en föreställning alltid måste vara en föreställning om något, att den är en föreställning om en föreställning, som i sin tur är en föreställning osv. in infinitum. Därmed är subjektivismen logiskt vederlagd, något senare filosofer (Russell etc.) ännu ej fattat.

⁹Om föremålen icke vore kunskapens grund, så kunde man icke i medvetenheten skilja mellan objektiv företeelse och fantasiprodukt, icke upptäcka något objektivt alls. Förståndets objektiva medvetenhet är kunskap, emedan objektiva medvetenheten uppfattar något, som är oberoende av medvetenheten, är bunden av något för medvetenheten yttre.

¹⁰Förståndet är objektiva medvetenheten. Förnuftet är subjektiva medvetenheten. Detta är ursprungliga betydelsen av orden ”förstånd” och ”förnuft”. Förståndet är omedelbara, oförmedlade, oflekterade upplevelsen av verkligheten. Subjektivisternas försök till psykologiska förklaringen härav är ologiskt och vilseledande, förväxling av logiskt och psykologiskt problem. Förnuftet är instrumentet för bearbetning av förståndets innehåll. Förnuftet hämtar allt sitt verklighets- och kunskapsmaterial från förståndet. Förståndet har genom efterprövningen alltid rätt. Våra misstag börja med att vi betvivla förståndets riktighet, med felaktig förnuftsbearbetning, med hypoteser och alla andra slags gissningar.

5.26 REVOLUTIONSFILOSOFIEN

¹För att kunna rätt förstå efterskolastiska filosofien måste man ha fullständigt klart för sig under vilka olidliga förhållanden den tillkom. Full yttrandefrihet blev i de flesta länder möjlig först långt in på 1800-talet (c:a 1880). Kyrkan med sin dogmatism och fanatism behärskade utom staten, som tillsatte ämbetsmän och lärare, även allmänna opinionen med dess frenetiska aggressivitet. Kyrkan (Voltaire hade fullgoda skäl för sitt fältrop: Krossa den skändliga!) vakade omsorgsfullt över att inga nya ideer skulle få inträde. Det gällde för filosoferna att, under ideliga bugningar för kyrkliga auktoriteten och ivriga försäkningar om sin lojalitet mot teologiska tyranniets dogmsystem, avhandla de nya ideerna såsom det av djävulen förmörkade förnuftets villfarelser, vilka omnämndes endast för att effektivt kunna vederläggas. Ett vanligt knep var att med satirens hjälp överdriva så, att intelligentian, som var underkunnig om metoden, måste inse, att raka motsatsen till gjorda påståenden var det riktiga. Att även grövsta satir kunde gå spårlöst förbi, var ”den store Kant” exempel på. Ur stånd att upptäcka brasklappen, avfärdade han hela Lockes filosofi med enkel hänvisning till att denne, sedan han visat, att vi icke kunna veta något om det osynliga, förklarade, att man kunde bevisa guds existens med samma evidens som ett matematiskt bevis. Kant anade icke, att han gick miste om ett strålande tillfälle att bättra på satiren med anmärkningen, att det var en mycket stor förlust för mänskligheten, att Locke underlät att framlägga det beviset. Följande yttrande av Lockes gynnare, lord Shaftesbury, vittnar om, hur försiktiga filosoferna måste vara. Denne svarade en dam, som uppsnappat ett yttrande av honom, att ”alla visa män

i alla tider haft samma religion”, och ville veta, ”vad det var för religion”: ”Madame, det säga aldrig de vise.” De visste vad deras frid tillhörde. För övrigt må tilläggas, att sanningen alltid suttit trångt.

²I sammanhang med frågan om dogmatiska intoleransen må det icke synas alltför tidigt att säga några ord om även senare tiders förhållanden. I regel är det universitetens professorer, som utgöra vetenskapliga auktoriteten, fastställa dagens dogmer och avgöra vad som skall vara sant eller falskt. Pionjäreerna inom forskningen, vilka ännu icke erövat professur och våga vara före sin tid, så långt före att långsamt eftersläpande akademiska opinionen icke hinner följa med, bli, ifall de våga opponera mot härskande åsikter, förklarade inkompetenta och tigas ihjäl. Att detta verkat hämmande på utvecklingen, inses ganska allmänt.

³Även den i grundlag garanterade yttrandefriheten har sina vådor. Massans brist på omdömesförmåga, känslökälens förblindande makt i förening med egoistiska såväl privat- som klassintressen, verka därhän, att hopen kan övertalas att tro vad maktlystna demagoger söka inbilla den. Propagandan med dess igångsatta psykoser har stor förmåga att fördumma, vilket fascism, nazism och bolsjevism miljonfalt bevisat. Pressalster av alla slag, film, radio och television (”dumburken”) ha övertygande klargjort, hur snabbt det går att sänka även de s.k. bildade klassernas smak-, kultur- och omdömesnivå. Utan kunskapsgrunden blir mänskligheten förvillad av allsköns fantast.

⁴Ibland förekommo ”fritänkare på tronen”, som tilläto filosoferna tala ”fritt ur hjärtat”. En gång publicerat (vanligtvis och försiktigtvis anonymt), kunde deras verk icke lätt undertryckas utan fick tillfälle att verka i stillhet. Det visar sig att intet tyranni i längden kan hindra frihetens röst från att göra sig hörd. En annan av historiens lärdomar är den, att all makt missbrukas, av vad slag den vara må (icke minst demokrati och majoritetsvälde).

⁵Från dem i studerkamrarna, ”vilkas nattliga lampor upplysa världen”, trängde ut till de bildade klasserna åsikter, vilka mot slutet av 1700-talet skulle skaka Europa. Genom från början trevande och försiktig, sedan allt djärvare kamp mot åsiktstyranniet och förtrycket blevo dessa propagandister vägröjare för en opinion, som skulle övervinna teologiska diktaturens despoti. Med sin av entusiasm och flammande hänförelse burna förkunnelse om människans oförytterliga rättigheter väckte de förslavade själarna ur deras förnedrings-tillstånd.

⁶Revolutionsfilosoferna voro typiska eklektiker. Deras propaganda, en blandning av fakta, halvsanningar, snusförnuft, sentimentalt svärmeri och revolutionärt patos, satte sinnena i brand och ledde till upplösning av det bestående, en process som ännu pågår. De i kulturellt hänseende mest betydelsefulla (ett par hundra år före sin tid) voro Voltaire och Rousseau. Voltaires filosofi var ett uppkok på Newton, Locke och Shaftesbury. Samtidigt gjorde han propaganda för de frisinnade ideer som revolutionerat England. Hans hjältemodiga, outtröttliga, uppoffrande kamp för rättvisa, tolerans, humanitet, tankefrihet och människokärlek gentemot alla mörkrets makter kan icke nog beundras. Han fick i denna sin strävan hjälp av en lång rad encyklopedister och popularisatorer. Dessa gjorde i stort sett propaganda för fysikalismen, aningslösa om tillvaron av högre, lika lagbestämda materievärldar.

⁷Okunnighetens apostlar tro, att bara man river ner ”för att få ljus och luft”, så skall paradiset växa upp av sig självt ur en öken. Bara man proklamerar frihet, bli människorna helgon. Bara man predikar broderskap, bli alla änglar. Bara man förstör det nedärvda, trolas det fram ett idealsamhälle. Tala bara om för massan, livsokunnigheten, att den begriper allting, så finnas inga livets problem. Voltaire insåg senare risken med att popularisera: ”Så snart massan börjar tänka, är allt förlorat.” ”Så snart massan omfattar en lära, blir den därigenom lögn.” (Kierkegaard)

⁸I sin upplevelse av ideernas makt över dem själva och sin överskattning av dessas makt över alla andra, som icke ha dessa ideer latent, förbisågo dessa idealister (kultureliten), att vad som för dem, såsom kulturelit, var nödvändig befrielse, icke lämpade sig för dem, vilka i

friheten sågo efterlängtade tillfällen till godtycke och självsvald. För kulturindividerna äro respektlöshet och vanvördnad tecken på emotional råhet och barbari. Den insikten kom klarast till uttryck i gamla kinesiska kulturen, som nu gått under i nya civilisationsbarbariet. Med verklig kultur är allt vad diktatur (rättslöshet) heter uteslutet. Kunskapen är för dem som redan förvärvat den och därmed förståelsen för lagbunden frihet och med friheten förbundet ansvar. För dem på barbarstadiet blir humanitet krav på rättigheter utan skyldigheter. Jämlikhet för till förakt för allt högre. Narren icke endast är herre över egen vishet, det är hans självklara rätt att vara, utan vill bli auktoritet även för den vise.

⁹Alla revolutionära idealister göra sig skyldiga till liknande felslut. De tro, att de ideer, som driva dem att offra allt för sanning, rätt och frihet, finnas latent också hos alla andra. De tro, att bara några gå före med exempel, följa alla andra efter. Hur många av dem ha icke med sorg i hjärtat fått se sina dyrbaraste ideal trampas i stoftet av dem de sökt hjälpa, förhånas av egoismen och brutaliteten. Hur många ha icke själva blivit offer för lössläppta massans blinda raseri.

¹⁰Den ende realisten bland dessa blååriga sangvinister var Rousseau. Det var en ödets ironi, som lät denne man bli franska revolutionärernas speciella filosof och därför bli felbedömd av många. Följande citat må räcka. De tala volymer. ”Bästa naturliga statskicket är, att de visa regera över de okunniga. Demokrati är ett styrelsesätt, som icke passar för människor utan för ett folk av gudar. Det har aldrig funnits och kommer aldrig att finnas någon verklig demokrati.” Rousseau gjorde sig inga illusioner om värdet av den filosofi, vetenskap och kultur han hade för ögonen. Han gick ända därefter i sitt förakt för ytligheten och flärden hos sin tids aristokrati, att han förklarade förnuftet värdelöst, en tänkande människa för ett degenererat djur. Kultur och filosofi hade bidragit till att fördärva människorna. Voltaire tackade honom med kvickheten att förklara sig ”ha fått lust att gå på alla fyra”. Naturligtvis missförstod man Rousseau, som med ”återgång till naturen” menade befrielse från den förkonstling och onatur som alltid utmärkt europeiska kulturen.

¹¹I läroböckerna brukar den franska populärfilosofien nämnas i samband med tyska humanismen, ett annat slags revolution. Lessing, Herder, Schiller och Goethe voro invigda rosenkreuzare och representerade en helt annan suverän ståndpunkt än t.o.m. de fackfilosofer (Kant m.fl.) som ännu rörde sig med civilisationsstadiets princip tänkande. De visade, att de nått humanitetsstadiets perspektivtänkande. Det underlättar kontakten med idévärlden. Liksom i antika Grekland var det dessa humanister, pyramider i tyska kulturens Sahara, som gjorde sin tid till en ny glansperiod i Europas historia. Den tyska ”kulturen” hade dittills varit fransk. De gjorde av det halvbarbariska tyska språket ett fulländat litteraturspråk. De väckte till liv tyska egenarten och befriade från imitationen av klassiska och franska litterära förebilder samt från härskande snusförnuftiga rationalismen. De tvingade kyrkan upptäcka det allena saliggörande i evangeliernas kärleksbudskap, något dittills föga beaktat. De blevo förkämpar för sanning och rätt, tolerans och humanitet. Ännu har man inte kunnat inse deras verkliga storhet.

¹²Lessing, som man kallat sanningens utforskare och lögnens bekämpare (hans devis: Licht, Liebe, Leben, står på hans gravvård), framhävde skillnaden mellan teologiska kyrkomötesdogmatismen, evangeliernas lära om Kristus och Kristi esoteriska lära. Med påvisandet av stillagar grundlade han moderna estetiken. I sitt arbete om människosläktets uppfostran klarlade han utvecklingen i kultur- och rättshänseende från totala okunnighetsstadiet fram till ett i fjärran skymtande slutmål. De olika religionerna beteckna olika utvecklingsstadier. Ingen religion har ännu sagt sista ordet. Steg för steg skrider mänskligheten framåt, ledd av ideernas fortsatta uppenbarelse av den esoteriska kunskapen. Hur långt före han var sin samtid, framgår bäst av att han vågade påpeka, att reinkarnationen (icke själavandringen: att människan kan återfödas såsom djur) var enda möjligheten att förena gudomens allvishet, allgodhet och allmakt med det ondas påtagliga existens och livets

skenbara orättvisor.

¹³Människornas inställning till nya ideer, deras intolerans och förföljelsemani mot alla idébärare, deras oförmåga att uppfatta verklighetsideerna, vilka endast en i taget långsamt kunna tvingas fram till slutligt erkännande, ha varit några av orsakerna till kunskapens hemlighållande. Kunskap om verkligheten är endast för dem som omöjligt kunna missbruka makt, för dem som äro beredda offra sig för att tjäna mänskligheten, utvecklingen och enheten. Som alla andra esoteriska kunskapsordnar lärde rosenkreuzarna, att hela tillvaron är en gigantisk utvecklingsprocess. Monaderna, som i mineralriket ha föga mer än möjlighet till aktiv medvetenhet, förvärva i varje högre rike allt högre slag av medvetenhet, allt större delaktighet i kosmiska totalmedvetenheten. Leibniz hade antytt denna grundtanke, och Lessing bidrog med flera hithörande ideer.

¹⁴Herder utformade en historiens filosofi. För de s.k. upplysningsfilosoferna var historien berättelsen om mänsklig dumhet och brutalitet, för Lessing om långsamt vaknande förnuftet. Herder såg i den individens strävan till egenart. I människan vaknar allnaturen till klarhet och självbesinning. Utan att ingå på detaljer skildrar han, hurusom själen mellan inkarnationerna lever i ljusa rymders härlighet och söker sig ner till jorden igen för att förvärva självmedvetenhet och självbestämmdhet, för att utveckla jagmedvetenheten till alltmera omslutande allmedvetenhet (esoteriskt: tillägna sig allt fler av intuitionens ideer såsom förberedelse till slutlig förståelse av esoteriska kunskapssystemet). Herder inskräpte, att historikern måste leva sig in i de epoker han skildrar och söka förstå varje period från dess säregna förutsättningar och betraktelsesätt. Idén om historien såsom ett vaknande förnuft skymtar, en idé Hegel skulle göra stort slagnummer av och vederbörligen tilltufsa. ”Religionens ursprung ansåg Hume var att söka i människans fruktan för det okända. Herder ansåg den vara primitiva människans första försök att förklara tillvaron. Gamla testamentet, som för Voltaire var en outtömlig källa till satir och för Lessing en mänsklighetens första läsebok, var för Herder ursprunglig folkpoesi. Historien levde i sagans form och sagan i historiens.”

¹⁵Schiller insåg, att Kants kategoriska imperativ var ett försök att ersätta Mosesdiktatets ”du skall” med samvetets ”pliktbefallning” under sken av självbestämmdhet och icke utslag av verklig autonomi, att moral är frihet och icke tvång (ej ens inre). Schiller vägrade godtaga någon förefintlig religionsform av religiösa skäl och någon härskande filosofi av logiska skäl.

¹⁶Goethe, den store syntetikern, tillgodogjorde sig det mesta av mänsklighetens samlade ideer. Hos de invigda påträffar kännaren överallt antydningar, som förråda kunskapskällan. I det fallet söka historikerna fåfängt efter de ursprungliga påverkningarna. Envar sätter alltefter egenart sin prägel på ideerna. Mogna för dessa äro också endast de som förmå ge dem självständigt uttryck.

¹⁷Såsom invigd hade Goethe fått kunskap om vissa fundamentala fakta. Han hade t.ex. kännedom om högre världar och hur omöjligt det måste vara för en människa med uppfattning av endast synliga världen att på egen hand söka förklara tillvaron. Han visste också, att det icke finns något svalg befast mellan medvetenheten och materiella verkligheten, att medvetenheten omedelbart och oförmedlat upplever denna verklighet, att materia, rörelse (energi) och medvetenhet äro olika sidor av samma sak.

¹⁸All förståelse beror på individens delaktighet i kosmiska förnuftet. Alla väsen ha så mycket därav, som de behöva för att kunna vidare utvecklas, som de förvärvat erfarenhet om och möjlighet att ge uttryck åt på sin utvecklingsnivå. Människan har nått så långt, att hon kan fatta, att det gives något mer än det synliga, att högre tillvaro icke kan förstås på lägre utvecklingsstadium, att människan kan begripa tillvarons mening, när hon väl fått erforderliga fakta.

¹⁹Enligt Goethes esoteriska konstuppfattning skall konstnären söka upptäcka urformerna, som i naturens livsformer sträva mot fulländningen, liksom lagenligheten i naturen inlägga allmängiltighet i det individuella. Konstnären skall söka överträffa naturen. Endast det som är

uttryck för en idé lämpar sig för konstnärlig framställning. Subjektivismens godtycke be-tecknade Goethe med rätta såsom tygellöshet.

²⁰Genom Schiller, som bättre än någon före honom förstått Platon, som utrensat Kants floskler och utformat en egen förnuftig kunskapsteori, lärde sig Goethe förstå, vad Kant med sin barocka skolastik saknat förmåga att klargöra. Schiller visade, att vi kunna begripa det enskilda endast ur det allmänna, att idén är det generella, att idén är nödvändig för riktig uppfattning, att idén möjliggör insättande av fakta i deras rätta sammanhang, att idén kan riktigt förklara verkligheten.

²¹Som alla invigda visste Goethe, att alla ska nå högsta gudomsstadiet genom de olika gudomliga mellanstadierna. Samma gudomliga livsenhet finns i allt, såväl inom alla väsen (gud immanent) som utom egna väsendet (gud transcendent). Det är gud–naturen, som frambringar allt i alla, som låter varje väsen nå sin slutliga bestämmelse. Religion är den enhet man förnimmer, när man upplever, hurusom i livsnödvändigheten (Lagen = inbegreppet av alla naturlagar och livslagar) allt samverkar till det bästa möjliga.

²²Vi äro här för att göra erfarenheter och lära av dem. Egenarten söker själv de förhållanden, i vilka den kan lära. Vår utveckling beror på hur vi använda tiden att lära känna verkligheten och livets lagar, förvärva kunskap, egenskaper och förmågor. Vi kunna lära av allt. Det finns intet banalt, alltför enkelt, inga betydelselösa erfarenheter, om vi förstå dem rätt. Färdiga såsom människor för högre uppgifter bli vi, när vi tillgodogjort oss allt, som ligger inom gränserna för mänsklig förståelse.

²³Man har menat, att Goethe skulle ha godtagit Kants misslyckade konstruktion av den s.k. sedelagen med dess lydnessplikt, tvångskänsla och upphävande av friheten (när man väl genomskådat Kants fiktiva autonomi). Ingenting kan vara felaktigare. Som invigd visste Goethe om den stora Lagen, inbegreppet av alla natur- och livslagar, vilka vi måste själva söka, själva finna och själva lära oss mödosamt tillämpa för att nå högre, kunna identifiera oss med gudomliga verkligheter. Det var den lagen och icke Kants fiktion, som Goethe hade i tankarna.

²⁴Gud–naturen är styrd av eviga, orubbliga lagar, som utesluta självsvåldets godtycke. Vi lyda naturens lagar, även när vi söka trotsa dem. Vi verka med dem, även när vi tro oss verka mot dem. Även det onda tjänar på så sätt det goda. Utvecklingens lag leder allting till slutlig fullkomning.

5.27 ROMANTISKA FILOSOFIEN

¹Mången anser kanske, att hela denna romantik saklöst kunde förbigås i en översikt, som endast vill följa mänskliga tänkandets strävan efter verkligt förnuftig förklaring på tillvaron. Emellertid spela dessa romantiker ännu en alltför stor roll. Det är hög tid att de fantasifulla förringarna vederbörligen påpekas. I stort sett är filosofiens historia misstagens historia. Dess betydelse ligger däri, att den klargör nödvändigheten av sakkunskap för att fälla omdömen, att okunnigheten utan fakta om tillvaron endast producerar orimliga infall och hugskott, att man icke ens kan fråga rätt, förrän man vet rätta svaren.

²Den romantiska filosofien har fortsatt det desorganiserande av mentaliteten som började med sofisterna och fortsatte med skolastikerna för att nå botten med Hegel. Vad som sedan följt är infantila försök till efterapning.

³Dessa romantiker äro bästa exemplet på risken av att så fördjupa sig i tankens värld, att man förlorar kontakt med verkligheten och tar fantasier för fakta eller axiom. Det är så lätt att glömma, att begrepp och verklighet ingalunda behöva ha något med varandra att göra. Visst äro system nödvändiga för att kunna begripa verkligheten. Men vi måste nöja oss med att konstruera orienterande översiktssystem, tills vi bekväma oss till att taga del av esoteriska systemet. Till dess få vi begränsa oss till att söka inpassa av forskningen konstaterade fakta i deras rätta sammanhang.

⁴Med sitt dråpliga (av filosofiska eftervärlden godtagna) påstående, att ”verkligheten rättar sig efter våra begrepp”, öppnade Kant (liksom på sin tid sofisten Protagoras) dörren på vid gavel för filosofiska fantasteriet. Han angav med all önskvärd tydlighet typiska tendensen i subjektivismen till suveränt godtycke. Det kommer också till synes hos honom och hans tre närmaste efterföljare, Fichte, Schelling och Hegel. När man läser dem, kunde man tro sig åhöra föreläsningar i emotionalvärlden, vid vilka praktiskt demonstrerades, att materien villigt lyder medvetenhetens minsta vink och att alltså verkligheten endast är en fantasiprodukt. Den missuppfattningen skulle vara fullt förklarlig i emotional- och mentalvärldarna. Men påståendet gäller icke vår synliga värld eller platonska idévärlden. Och det är den fysiska världen vi befinna oss i, böra hålla oss till, när vi ska försöka begripa dess verklighet. De övriga världarna lära vi känna, när vi komma dit. De höra icke med i detta sammanhang. Varje värld är något för sig, även om vissa analogier förefinnas.

⁵Hos subjektivisterna är tendensen till godtycke påtaglig. Hos romantikerna visade sig godtycket i deras självsvåldiga uttolkning av det bestående.

⁶Man har, förledd av Kants egna boktitlar, utnämnt honom till den kritiske filosofen. Hur pass oförtjänat den hederstiteln är, torde framgå vid behandlingen av Kant. Det är ett vanligt drag hos människorna, att de tro sig vara något, som de sakna alla möjligheter till att vara. Självbedrägligheten är stor och önskan är tankens fader. Det är Kant, som fört filosofien in i en återvändsgränd, i vilken hans eftersägare irra omkring ohjälpligt förvillade, mentalt desorienterade.

⁷Utmärkande för Fichte, Schelling och Hegel är deras förtygligande konstruktionsdrift: att söka pressa in ideerna i konstgjorda fack utan förståelse för bakomliggande verkligheten.

⁸Fichte och Schelling har man kallat transcendentalfilosofer. Detta borde väl innebära, att de voro immanensfilosofer och höllo sig inom normalindividens möjlighet till kunskap, alltså inom fysiska tillvarons ramar, enda förnuftiga för dem som icke förvärvat kausalt förstånd. I själva verket voro även de ”metafysiker”, endast av ännu mera fantastiskt slag.

⁹Hegels filosofi ha somliga krönt till den absoluta filosofien. Därmed har man givit beteckningen ”absolut” till det förnuftslösa. Det absoluta i begreppshänseende är det axiomatiska.

¹⁰Schelling och Hegel studerade allt tillgängligt de kunde komma över inom alla vetenskaper, som visserligen ännu lågo i sin linda, för att få material till sina fantasisystem. De öste med fulla händer ur det idéflöde som strömmade från de många humanister som från och med mitten av 1700-talet voro verksamma för att höja kulturnivån. De inpassade ideerna i fiktionssystemens tvångströja utan att bekymra sig om att ideerna därvid blevo åtskilligt skamfilade.

¹¹I läroböckerna om filosofiens historia får man fullständigt falsk uppfattning om denna spekulering, när absurditeterna utrensats, ideerna uttagits ur sina barocka infattningar och det hela gjorts riktigt presentabelt. Vad kommentatorer långt efteråt trott sig kunna intolka i föregångarnas skrifter har ofta med orätt tillagts dessa. Dessa romantiker måste man taga del av i deras egna verk med den outsynliga svadan, det marterande begreppsjongleriet och ordrytteriet. Det visar sig, att deras mångomskrutna ideer dels voro urgamla esoteriska, dels förefunnos i samtidens litteratur. Endast nypräglungen var originell. Esoterikern konstaterar, att det hållbara icke var nytt och det nya icke hållbart.

¹²Många bedriva filosofiska studier på otillåtet sätt. De plocka ut ideerna ur deras sammanhang, varigenom ideerna förlora den speciella betydelse de haft hos de olika tänkarna. Ideerna ha funnits hos de gamle men misstolkats och misshandlats i de nyares system. Det är själva kritiken, som är det väsentliga och som visar tankeskärpan i uppfattningen av de olika filosofernas tolkningar, kritiken av de många olika missuppfattningarna av idén.

¹³Oupphörligt stöter man på uttryck som ”Spinoza har sagt” eller ”Fichte har sagt” etc. i oändlighet, saker som de aldrig menat på det sättet. Man ger dem alltså erkännande för ideer,

som de icke haft, emedan de missförstått dem, indiktar senare erfarenhetsrön. De ha haft orden men icke förnufts- eller verklighetsinnehållet. Man får akta sig för efterkloka snusvisheten, som skall förklara vad ”de egentligen menat”.

¹⁴Den tid är till äventyrs icke så avlägsen, när filosofistuderande, som läsa dessa romantikers egna verk, med häpnad ska fråga sig, hur något sådant var möjligt, kunde skrivas, tryckas och allmänt godtagas såsom förnuftigt. Det är, som Schopenhauer träffande påpekat, ett utmärkande tyskt drag, att dess mentalitet har en tendens att i det obegripliga se avgrunder av djupsinne och helst söka uppe bland molnen det som ligger framför fötterna. Även i skolastiken finns samma tendens att göra allting så invecklat som möjligt och det självklara obegripligt genom att söka förklara det med meningslösa djupsinnigheter. Vidare voro den tidens utbildningssystem utpräglat skolastiska, som insnörde tänkandet. Hos de bildade var behovet av frigörelse från dessa tankens fjättrar så starkt, att de voro beredda godtaga vad som helst, bara det befriade dem från det tanketyranni som kändes alltmer tryckande. I valet mellan olika absurditeter godtog man det nya, som framlades på just det sätt som av de skolastiskt förbildade uppskattades. Naturligtvis saknades alla möjligheter att vederlägga fantastieriet med forskningens fakta, eftersom ännu knappast någon naturvetenskap, den enda som kan ge oss kunskap om åtminstone fysiska verkligheten, kunde sägas existera.

5.28 Kant

¹På grund av det fördärliga och tankeförslamande inflytande, som Kants filosofi utövat, blir det tyvärr nödvändigt att närmare ingå på några av de viktigaste av hans många godtyckliga konstruktioner. Det har icke varit lätt att upptäcka och vederlägga dessas felaktighet. Det har tagit över 150 år för en lång rad filosofer, matematiker och naturforskare att utmönstra Kants alla fiktioner.

²Det är fortfarande hos många författare av läroböcker i filosofiens historia och i alla uppslagslexika ett skenbart outrotligt talesätt, att Kant är ett under av skarpsinne och djupsinne. Otaliga ha blivit doktorer och professorer på hans filosofi. Envar har trott sig kunna visa, vad Kant i något avseende borde ha menat. Alla de olika uppfattningar som framkommit ha kunnat försvaras med överflöd av belägg. Eftersom ingen kunnat begripa honom, ha endast de mest klartänkta vågat förmoda, att den store Kant måhända misstagit sig i någon detalj. Kant själv medgav i ett brev till vännen Beck: ”Jag erkänner, när jag skriver detta, att jag icke en gång begriper mig själv.” (Undra på att han till slut blev svagsint.) Med tanke på hur mycket som fordras för att komma till sådan insikt, torde det icke vara alltför djärvt påstå, att detta är det bästa Kant sagt. Satiriskt påpekar Lichtenberg, att, när filosoferna icke begripit Kant, de icke givit Kant utan sitt eget förnuft skulden härför. Man tycker annars, att Kants oförmåga att uttrycka sin mening borde ha utgjort en varning. Så skriver icke ett klartänkt intellekt. ”Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta.” Det är hög tid att han får framstå som den sofist han är. Nietzsche betecknade honom elakt men ingalunda utan grund som en ”förväxt begreppskrympling”.

³Kant var skolastiker, logist, psykologist, subjektivist, positivist, agnostiker, pragmatiker, antimetafysiker och metafysiker. Alla dessa olika uppfattningar ha alltid kunnat hämta något hos Kant. Undra sedan på att han blev den auktoritet alla kunna stödja sig på.

⁴Till Kants många misstag höra bl.a. hans uppdelning av verkligheten i fenomen och ting i sig, hans orimliga påstående, att materien är något fullständigt okänt och kvalitetslöst, hans misslyckade uppfinningar av rum och tid såsom åskådningsformer, av ”rena” förnuftet, kategorierna, syntetiska omdömen a priori, förnuftets antinomier, ”praktiska” förnuftet, kategoriska imperativet samt de tre ”transcendentia” ideerna. Och sådana galenskaper ha alla filosofistuderande idiotiserats med.

⁵Kant var skolastiker. Hela hans filosofi rörde sig om skolastikens form och innehåll. Av dessa gjorde han märkliga saker. Formen blev till ”rent” förnuft (tomt förnuft utan innehåll).

In i denna form snickrade han tolv olika fack, som han hämtade från skolastikens omdömesformer. De fingo imponerande beteckningen kategorier (egentligen yttersta abstraktioner). In i facken sorterade han människans alla sinnesförmåelser. Vi kunna icke uppfatta verkligheten på annat sätt, påstod han. Det är ungefär som om man icke skulle kunna uppfatta jordglobens hav och kontinenter annat än genom rutmönstret av longituder och latituder. Några uppfattningsenheter, som logiskt skulle syntetisera de psykologiska förmåelserna, har han icke angivit. Hans kategorier äro godtyckliga konstruktioner. Icke heller har han förklarat, hur de uppfattningsenheter eller begrepp uppkommit, som förståndsverksamheten betjänar sig av. Det är dessa enheter, som senare lett till distinktionen mellan det logiskt och psykologiskt första.

⁶Att Hägerström aldrig lyckades frigöra sig från Kant, visade hans eviga slogan, "metafysiken måste förstöras". Det var helt i Kants anda. Att Kant var agnostiker trots hans tal om religion, framgår av att han förnekade andliga verklighetens existens.

⁷Kant var subjektivist. I första upplagan av sitt teoretiska verk förnekar han materiella yttervärldens existens, som skulle få finnas till endast i vår föreställning. Det framgår av följande citat: "Om jag tar bort tänkande subjektet, måste hela världen bortfalla." Eller: "Världen upphör att existera, när vi vända oss bort från den." Det barocka i betraktelsesättet belyses i följande uttalanden av Kants förnämste lärjunge och "tronarvinge", enligt vilken "det är ett naivt påstående, att föremålen icke endast finnas i vår föreställning utan också verkligen existera" samt att, "de geologiska processerna sakna objektiv tillvaro, emedan intet medvetande fanns som kunde betrakta dem. Hela laplaceska kosmologien kan egentligen icke vara sann, ty den är beskrivning av föremål som aldrig funnits till, emedan de ju endast kunnat existera i en hjärna" (Parerga § 28 och § 85). Vi kunna alltså ingenting veta om just detta, som är vår kunskaps objektiva grund och kriterium: föremålen själva.

⁸I andra upplagan försökte Kant att "rädda" yttervärldens existens. Till filosofiska ödets ironi hör, att eftervärlden, troende på Kants ofelbarhet, utan ariadnetråden ur stånd att finna vägen ut ur groteska labyrinthen, gjorde "vidundret" därinne störst av alla.

⁹Kant var psykologist, varmed betecknas kunskapsteoretiker, som söker ersätta logisk verklighetsuppfattning med sinnesfysiologiska förklaringar.

¹⁰Kant var logist. Synliga världen var en konstruktion av subjektiva begrepp. Efterföljande romantiker togo fasta på detta och konstruerade verkligheter av fiktioner (liksom skolastiken), som icke hade något med verkligheten att göra. Det var först på 1900-talet det mera allmänt började gå upp för filosoferna, att kunskapen om verkligheten består av fakta insatta i sina rätta sammanhang och att dessa sammanhang utgöra enda verkliga kunskapssystemet. Innan detta system är färdigbyggt, få vi nöja oss med provisoriska system för att kunna orientera oss i verkligheten.

¹¹Rum och tid äro inga åskådningsformer, oberoende av materien. Det räcker med att påpeka, att såväl fysiska som emotionala och mentala materievärldarna liksom alla ännu högre världar ha sitt eget slag av rum (dimension) och tid (fortvaro, duration) och att dessa äro bestämda av materiella verklighetens beskaffenhet. Genom förståndsverksamheten utbildas hos barnet automatiskt redan under första levnadsåret riktiga "instinktiva" uppfattningar av en mängd materiella verklighetens egenskaper, vilka senare genom förnuftsverksamheten ombildas till begrepp. Förståndsautomatismen är den instinktbetonade mekaniska process bland de många i det undermedvetna ständigt pågående processerna, som omvandlar upplevd mångfald i de uppfattningsenheter, vilka möjliggöra eller förenkla förståndsverksamheten. Verksamheten motsvaras på ett högre förnuftsstadium av idékonceptionen, som även den är en enhetsfinnande process.

¹²Rumsuppfattningen t.ex. utbildas genom iakttagelse av materiens former och tidsuppfattningen genom iakttagelse av olika slags tidsintervaller. Såsom matematiskt begrepp konstrueras fysiska rummet med de tre dimensionernas bestämningar liksom de matematiska

grundbegreppen i övrigt (axiom) äro konstruerade av de erfarenhetslement förståndet tillhandahåller.

¹³Förståndet lämnar de nödvändiga förutsättningarna, verklighetsmaterialet för beskrivning av verkligheten eller konstaterande av fakta. Bearbetningen av detta material utför förnuftet genom reflexion. Blir resultatet oriktigt, är detta icke förståndets utan förnuftets fel. Förståndet iakttar solens förskjutning på himlavalvet. Förnuftets förklaring, att detta berodde på att solen rörde sig och jorden stod stilla, var felaktig. Vissa förvillande ljusbrytningar ("optiska motsägelser") rättas av förståndet genom fortsatt iakttagelse. Förnuftets riktiga förklaringar ha vanligtvis kommit långt efteråt. Förnuftet hämtar allt sitt verklighets- och kunskapsmaterial från förståndet. Förnuftet är vår bearbetnings-, utrednings- och konstruktionsförmåga. Förståndet har genom efterprovningen alltid rätt. Våra misstag börja med förnuftsbearbetningen, med hypoteser, teorier och alla andra förklaringar.

¹⁴Av Kants påhitt med syntetiska omdömen apriori har man gjort ett väldigt cirkusnummer. Riktiga förklaringen på det aprioriska i vår uppfattning gav redan Platon. Enligt honom finns ett annat slag av visshet än vanliga erfarenhetens. Denna visshet beror på återerinnringen av i föregående inkarnationer förvärvade begrepp. Allt aprioriskt är således ytterst härlett ur erfarenheten. Matematikens ofelbarhet i övrigt beror på att den kan bevisas vara en exakt konstruktion av axiom hämtade ur erfarenheten av fysisk verklighet och fysiska materiens tre dimensioner. Även djuren ha för övrigt förvärvat samma aprioriska visshet, vilket visar sig i instinktiva och spontana tilliten till livets allmänna lagenlighet trots okunnigheten om grunder och orsaker. Kants definitioner på analytiska och syntetiska omdömen äro felaktiga och bero på förväxling av psykologiska och logiska kriterier.

¹⁵Till Kants många uppfinningar höra även förnuftets s.k. antinomier. Det finns naturligtvis inga motsägelser i själva förnuftet. Att vi röra oss med en massa varandra motsägende hypoteser, beror på att erforderliga, förklarande fakta saknas. Varje tillämpning av identitetslagen är absolut. Begreppet såsom begrepp är absolut enligt identitetslagen. Varje deduktiv slutsats är absolut. Varje faktum är absolut. Insatta i relationer till andra begrepp få begreppen en relativ betydelse. En förnuftets antinomi skulle innebära, att någonting i själva förnuftsfunktionen tvingade oss att insätta fakta i felaktiga sammanhang, vilket är uppenbart nonsens.

¹⁶Också Kants godtyckliga uppdelning av verkligheten i fenomen och ting i sig har verkat vilseledande. Han hade hos eleaterna hittat de två beteckningarna fainomenon (fysiska verkligheten) och noumenon (mentala verkligheten). Utan att fatta dessa två fullt riktiga distinktioner gjorde Kant fainomenon eller synliga världen till skenverklighet (Erscheinung) och noumenon (Ding an sich) till ofattbara orsaken till skenverkligheten. Kant drog också en fullständigt godtycklig samt oöverstiglig gräns mellan det utforskade och det ännu utforskade, mellan det för normalindividerna uppfattbara och det för högre objektiv medvetenhet konstaterbara. För att ytterligare skärpa denna motsats omdefinierade Kant ordet "transcendental" till att beteckna motsatsen till transcendent. "Transcendental" skulle innebära "inom mänskliga uppfattningsförmågans gränser". "Transcendent" betydde bortom denna gräns, det ofattbara, obegripliga, förnuftsvidriga, metafysiska. Det transcendentala är förnuftets bearbetning av fysisk erfarenhet. (I andra länders språkbruk görs ingen skillnad mellan "transcendent" och "transcendental".) Kant kallar sin egen filosofi transcendentalfilosofi. Med sin vanliga oklarhet och mångtydighet kallar han den samtidigt för metafysik. Det dröjde naturligtvis länge, innan man allmänt insåg, att Kant förkastade allt vad "metafysik" hette såsom något för förnuftet ofattbart. Han försäkrar med den för honom vanliga tvärsäkerheten, att "en det översinnligas metafysik kommer aldrig att skrivas". Kant vore icke Kant, om han icke även på denna punkt skulle komma med motsägelser. Om "tinget i sig" kunna vi ingenting veta, hävdar han bestämt. Icke desto mindre lämnar han om detta fullständigt ofattbara två upplysningar, som båda naturligtvis äro falska. Han påstår sålunda,

att materien, som i själva verket innehåller alla livets kvaliteter, saknar alla egenskaper och är absolut kvalitetslöst. Allt tal om "naturens inre" (esoteriskt givetvis fullt riktigt), säger han, är "ren inbillning". Vidare påstår han, att överfysiska verkligheten, om vilken man intet vet, är "bortom rum och tid". Detta Kants missvisande uttryck har blivit bevingat. Kant menade alltså, att rum och tid hörde till fenomenvärlden (synliga världen, det transcendentala) och icke till metafysiska (transcendent, överfysiska) tinget i sig. I sin okunnighet om verkligheten anade han icke tillvaron av de högre världar, vilka såväl esoteriken som indiska yogafilosofien hävda existera, att "bortom rum och tid" är beteckningen på pytagoreernas kaos, utanför kosmos. Man kan gott säga, att Kant gjorde vad han kunde för att i likhet med skolastiken förvilla och fördumma. Först genom moderna kärnfysiken ha de bojor, Kant försökte smida för vetenskapliga forskningen, sprängts. Och därmed falla även de "gränser för naturforskningen", som på sin tid du Bois-Reymond trodde sig om att kunna utstaka. Det finns inga gränser för forskningen (ehuru för den instrumentala) lika litet som för medvetenhetsutvecklingen.

¹⁷Kant var aningslös om att vi med våra känslor höra hemma i emotionalvärlden, med våra tankar i mentalvärlden, med våra intuitioner i idévärlden. Han var renons på all instinkt för högre verklighet, saknade allt sinne för mystikerstadiets erfarenheter. Han sparar icke på sarkasmer, när det gäller uttalanden om högre tillvaro än fysiskt liv. Hans kritik av Swedenborg (som han envisas med att kalla Schwedenberg) visade, att han var ur stånd att förnimma något av högre verklighet. Swedenborgs verk, som i symbolisk framställning innehåller många esoteriska fakta, avfärdade han såsom "fyra kvartsband fyllda med vanvett". Hur mycken förståelse kan man för övrigt vänta av någon, som är i stånd att leverera en sådan som denna för Kant typiska floskel: "Man ser lätt, att allt slags aning är ett hjärnspöke, ty hur kan man förnimma något, som ännu icke är." Vad Swedenborg beträffar, ägde han emotional objektiv medvetenhet och såg i emotionalvärlden många företeelser, som han omtolkade efter de felaktiga uppfattningar om denna världs beskaffenhet han förut gjort sig. Alla medhavda vanföreställningar få i emotionalvärlden sin bekräftelse. Det är därför den kallas illusionernas värld.

¹⁸Vid sidan om sin "kritik" av det rena (teoretiska) förnuftet tillverkade Kant även en "kritik" av det (rena) praktiska förnuftet. Därom är blott att säga, att det icke finns något sådant särskilt förnuft samt att den lika litet är en kritik som den teoretiska utan en fantasifull konstruktion.

¹⁹I sin första s.k. kritik hade Kant vederlagt snusförnuftets bevis för guds existens, själens odödlighet och viljans frihet. Om de tre transcendent ideerna kunde vi ingenting veta enligt Kants teoretiska förnuft, ty de tillhörde det transcendent och alltså icke det transcendentala. Men när han skulle börja konstruera sitt praktiska förnuft, behövde han dem igen. Med några poetiska trollformler gjordes det transcendent transcendentalt. Det vi behöva måste vara sant. Därmed lades första grunden till pragmatismen, ett nytt slags logik, som bildat skola. Tendensen har visserligen alltid funnits. Voltaire behövde en gud och vår ärkebiskop Sundberg ett helvete "för att hålla bönderna i styr".

²⁰Emellertid ville Kant även stödja sina tre transcendent ideer med bevis. Det finns inga platoniska ideer. Men nu finnas dessa tre. Utan dessa tre kan det icke finnas något sedligt väsen. Erfarenheten visar, att sedliga väsen finnas. Alltså måste de transcendent ideerna finnas. Och så saltomortalen: Sedligheten, dygdens begrepp, kan icke vara hämtat ur erfarenheten, eftersom inga motsvara dygdens begrepp, och alltså icke äro sedliga väsen.

²¹Kant uppfann "sedelagen". Själva beteckningen är visserligen Fichtes, som alltid skulle driva Kants sämsta påhitt in absurdum. Men uppslaget var Kants. Han kallade sin konstruktion för kategoriska imperativet: Du skall. Så kommer skolastikern med form och innehåll igen. Formen var det "rena" (tomma) praktiska förnuftet utan något innehåll med kommandoordet: Lyd. Innehållet bestod i lydnad för överhetens befallningar samt självgjorda

principer.

²²Teologerna gjorde av detta Kants påhitt en ny vetenskap: moralteologien. Först de tre transcendentia ideerna, som Kant påstod, att de funnos, sedan han bevisat, att bevis härför saknades. Och så därtill den imponerande omformuleringen av den gamla moseslagen: du skall. Det var en fast grund att stå på.

²³Sedligt handlande bestod, enligt Kant, i lydnad för en regel. Vi kunna alltid veta, hur vi ska handla, försäkras han med sin vanliga tvärsäkerhet. Vi ha bara att tillse, att den regel vi hitta på kan göras till en lag, som kan gälla för alla under alla förhållanden. (Redan det en orimlighet.) Det som icke kunde härledas ur en princip, kunde icke vara rätt handlande. Den som icke handlade efter principer, var omoralisk. Så t.ex. fick man icke låta sitt handlande bestämmas av kärlekens motiv. Ty kärlek var känsla och icke princip. Det fick icke finnas någon annan känsla än känslan av tvång. Den tillfredsställelse, som åtföljde fullgjord plikt, var redan den betänklig. Det är väl att märka, att allt detta föreskrevs för människan, för en varelse, som han förklarar vara obotligt ond, "ett djur som har behov av en herre". Därtill kommer, att "hopen (das gemeine Volk) består av idel idioter".

²⁴Må det tillåtas esoterikern att till dessa sista både logiska och psykologiska orimligheter foga några kommentarer. All rättsuppfattning vilar ytterst på förståelsen för livets mening och mål och lagenlighet. Lagenligheten kommer till synes i ömsesidighetsprincipen: "lika för lika" (bland barbarer) och "handla mot andra som du själv vill bli behandlad" (bland civiliserade). Människan är i sitt överlagda handlande alltid bestämd av motiv, fysiska, emotionala eller, när hon definitivt lämnat emotionalstadiet, av mentala. Inga regler kunna absolutifieras. Handlandet betingas av samtliga föreliggande omständigheter, vilka så gott som aldrig kunna förutses. Vi kunna ofta icke ens efteråt avgöra, om vi handlat rätt. Riktiga handlandet förutsätter vishet, och den fås ej ur regler, vilka på sin höjd kunna vara orienterande. Bästa handlandet är det spontana ur det omedvetna, när vi förvärvat rätta livsinställningen. Den som behöver undersöka och utreda, förhandla med sig själv, behöver påverkas av regler eller sentimentalitet eller övertalas, saknar den spontanitet som följer ur livsförståelsen.

²⁵I sin rättslära fordrar Kant absolut lydnad för regeringsmaktens godtycke och skyldighet att finna sig i omänskliga åtgärder. Det finns många uttalanden av Kant, som visa hans omänsklighet. Två exempel må vara till fyllest: "Det oäkta barnet står utanför lagen, så att samhället kan tillåta dess dödande." Samt: "Den ogifta moderns skam kan ingen lag upphäva." (Hur var det med laglydnaden!)

²⁶Kants förtjänst består i att han hjälpt oss se det barocka i skenfilosofiens fantasispekulationer. Men den förtjänsten delar han med de flesta.

²⁷"Efterkantarna" (ett synnerligen vidsträckt begrepp, om man därmed menar alla som åberopa sig på Kant) ha i regel stuvat om vad Kant sagt, men påstått, att Kant sagt det, vilket alltså är sanning med modifikation, ibland mycket stor modifikation.

²⁸Ett synnerligen typiskt exempel på senare kantianares logiska utsvävningar må anföras: "Om vår kunskap vore absolut, skulle naturlagarna förkväva all självständighet hos vårt tänkande, och människans egen tillvaro skulle bli betydelselös. Vi skulle antingen helt och hållet förlora oss i världen eller bli tvungna att på dogmatisk väg hävda vår betydelse. Nu kan vi utan hinder följa vår erfarenhet, ty de begrepp som möjliggöra erfarenheten garantera på samma gång människans suveränitet och frihet genom att utesluta kunskapen om det absoluta och klargöra den roll som vi själva måste spela i världen. Själva vårt kunskapsorgan, som hindrar oss från varje kunskap om det absoluta, är ett mysterium och en gåta, som borgar för existensen av det absoluta och vår delaktighet däri."

²⁹Ett utomordentligt prov på skarpsinnig och djupsinnig gallimatias i Kants anda. Det finns i allt detta icke ett enda förnuftigt, dvs. med verkligheten överensstämmande ord. Vi bli fria genom att konstatera naturlagar och tillämpa dem. Om kunskapen såsom kunskap icke vore

absolut (fakta i riktiga sammanhang), funnes ingen kunskap. Ett mysterium och en gåta garanterar ingenting. Naturvetenskapen är icke begränsad till det för närvarande synliga. Forskningen är ”oändlig”. Först när vi utforskat fysiska atomen med dess innehåll av hela serien allt högre atomslag, ha vi nått högsta kosmiska världens allvetenhet.

5.29 Fichte

¹Fichte utgick från Kant och hade den förtjänsten, att han, genom att överdriva Kants infall, gjorde absurditeterna ännu mera uppenbara. Hans skarpsinniga subtiliteter i romantisk fiktionsdiktning ha ingenting att göra med sunda förnuftet eller verkligheten. Såväl Kant som Fichte, Schelling och Hegel hyste djupt förakt för sunda förnuftet, som likväl är förutsättningen för förvärv av högre slag av mentalmedvetenhet.

²Såväl Fichte som Kant hade svårt att förklara, hur deras kategorier kommit till. Kant konstruerade en ”ren apperception”, som trollade fram dem. Den konstruktionen föreföll Fichte väl misstänkt, så att han i stället uppfann ett annat sätt att uppvisa det obegripliga, nämligen ”den intellektuella åskådningen” såsom kunskapens urkälla.

³Fichte tog fasta på att Kants ”ting i sig” var fullständigt överflödigt. Om vi icke kunna veta något om det, så finns det naturligtvis inte heller – alltså: bort med det. Därmed var sista resten av materiella verkligheten förintad. Eftersom verkligheten rättar sig efter våra föreställningar, eftersom allting kan finnas endast i medvetenheten, så är det jaget, som självt skapar alltihopa. Och så dekreterade han, att ”jaget sätter emot sig ett icke jag” och framtrölar ur sig självt hela universum.

⁴Subjektivisterna, som i strid mot sunt förnuft lyckats inbilla sig, att det icke finns någon materiell yttervärld, söka förgäves förklara allmängiltiga och ofrånkomliga verklighetsuppfattningen.

⁵Gentemot detta kan sunda förnuftet, som i all blygsamhet är människans högsta instans, invända, att om man förnekar föremålets objektiva existens, blir all kunskap idel fantasi. Föremålen äro medvetenhetens objektivitet och subjektivitetens korrektiv.

⁶Fichte döpte om Kants kategoriska imperativ (mosesdiktaets du skall) till ”sedelagen”. Denna uppfinning har i filosofiens och teologiens historia betraktats som en stor andlig upptäckt. Det är med dylikt man alltid lyckats förlama tänkandet och imponera på okunnigheten och omdömeslösheten.

⁷Med sitt förnekande av materiella verkligheten, tillvarons objektivitet och ofrånkomlighet, med sitt groteska hugskott, att jaget framskapar hela tillvaron ur egen fatatur, lade Fichte grunden till tyska romantiken och nationalistiska hysteriet.

⁸Det var någonting, som passade livsokunniga fantaster, vilka inbillade sig vara skapande gudar, mäktiga att göra om verkligheten. Denna gränslösa individualism trodde sig kunna diktera godtyckliga lagar för livet. Dessa hjälplösa, vanmäktiga försök till verklighetsflykt hos romantikerna ledde efterhand till dyrkan av det irrationella, överkliga, bedrägliga, livsförfalskade och resulterade följdriktigt i fullständig förnuftskapitulation under ”trons lydnad”. Som en romantikens utlöpare kan man beteckna Nietzsche, vilkens hela produktion är våldsamma konstruktioner av 1800-talets illusioner och fiktioner utan verklighetshalt. I hans släptåg kommo alla dessa yverborna övermänniskoapor. Man trodde botten var nådd. Men det tycks icke finnas någon botten.

⁹Fichte var ”filosofen” som ansåg, att individens val av filosofi bestämdes av hans etiska syn på tillvaron och alltså icke av insikt eller förmåga av verklighetsuppfattning. Så går det, när man berövar sig objektiva kriteriet. Allt blir ”fiktivt”.

¹⁰I *Tal till tyska nationen* gör han gällande, att motsatsen mellan tyskt och utländskt är detsamma som motsatsen mellan gott och ont. Tyskan (det nyligen konstruerade) är det enda äkta språket, tyskarna ensamt ett verkligt folk. Att ha karaktär och att vara tysk är samma sak. Tyskarna allena kunna tänka självständigt. Endast de ta livet på allvar. Endast hos dem är

stora massan bildbar. Endast tysken ”är mäktig en egentlig och förnuftsenslig kärlek till sin nation”.

¹¹Det kan man kalla att vara en konsekvent subjektivist.

5.30 Schelling

¹Schelling är den typiske eklektikern, som jagar efter ideer och plockar upp alla han kan komma över. Det gällde alltid att göra något nytt av dem, så detta fick aldrig vara detta utan måste göras om till något annat. Ideerna stuvades om, så att de passade till jargongen och lanserades såsom nya snilleblixtar. Det var ett jonglerande med naturvetenskapliga, logiska, teleologiska, metafysiska, mystiska och estetiska begrepp. Allt estetiserades och förflyktigades. Han kunde ge ut en skrift betitlad ”de fyra världsåldrarna”, som icke innehöll någonting om några världsåldrar. Kierkegaard, som åhörde hans föreläsningar, kallade honom ”en fruktansvärd pratmakare”. Man erinrar sig osökt en ”vältalares” utgjutelse: ”Vi jaga efter en skugga och när vi funnit denna skugga, stå vi med askan i tomma händerna.” Var det månne vid läsningen av dylikt, som Goethe fann den träffande satiren, ”vanligen tror människan blott hon hör ord, att därvid också något måste kunna tänkas”. Lichtenberg skulle kunna ha tillagt, att människorna betrakta som genialt allt som övergår deras förmåga av begripande. Eller som någon sade: ”Inte för att jag förstår det, men det låter bra.” De som äro fallna för att bli indignerade över detta gyckel med de utskrikna ”stora”, ha nog aldrig hört till de kämpande själar, för vilka det gällt livet att finna verkligheten och vilka i denna frivola lek med heliga sanningar funnit endast tomma ord, fraser och meningslösheter.

²Schelling sökte att göra system av sina ideer. Det hela verkade emellertid åtskilligt dimmigt och som lösligt motiverade hugskott. Naturligtvis framfördes det med borne bombastens tvärsäkerhet, så att det imponerade på omdömeslösheten. Men den som vägrar att låta sig förbluffas, häpnar i stället över hela denna sofistisk. Man riktigt kan följa, hur dessa fikcionalister spinna in sig i sina begrepps kokonger, tills de mentalt förpuppas. De sitta därinne med sitt universum.

³Därmed skall inte förnekas, att en hel del kunde låta rätt så förnuftigt. Och formuleringskonsten var det intet fel på. Det var också gott om fyndiga tillspetsningar, såsom t.ex.: ”Naturen är omedveten ande, anden medveten natur.” Påverkad av Schillers ideala estetik kunde Schelling prägla satsen: ”Skönheten är det oändliga, ändligt framställt.”

⁴Trots alla försök att sätta tillvaron i system måste såväl Fichte som Schelling till slut åtminstone i maskerade ordalag erkänna sitt misslyckande och att de ingenting begrepo av det hela. Det börjar långsamt gå upp för mänskligheten, att det fordras fakta för att göra någonting av vare sig ande eller natur. Så kapitulerade Fichte med frasen, att teoretiska filosofien icke kan lösa sina problem utan att den visar över till etiken. Och Schelling i sin tur låter etiken visa över till estetiken. I sanning ett magert resultat av allt domderande.

5.31 Hegel

¹Filosoferna ska studeras i deras egna verk och icke i någon filosofiens historia. Vill man lära känna Hegel, måste man först och främst läsa hans *Phänomenologie des Geistes*. Den som vid den bekantskapen icke tror sig vara förflyttad till något hospital för gallimatiaspratare, passar bra till ”att vakta svin hos hegelianarna”, som bevingade uttrycket löd. Han har funnit sin kallelse. ”På framtidens obanade stigar kan han skåda fotspåren av en ordnande hand.” Intresserade kunna taga del av Phaléns doktorsavhandling.

²Hegel var mycket beläst, väl bevandrad i sin samtids vetande, filosofernas skrifter och historien. Han förstod att få användning för allt. Historiska okunnigheten har tillerkänt Hegel de flesta av de ideer han tillgodogjort sig: såsom att ett visst slags förnuft uppenbarar sig i historien, att motsättning är utvecklingens hävstång; att det förflutna finns i det närvarande; att ideerna utgöra ett system, äro delar av ett helt, att de i systemet få relativ giltighet även om

de såsom nya förefalla absoluta, att de upptäckas under utvecklingens gång; att ideerna kunna negeras och även deras motsats inrymmer en idé, eftersom ideerna äro inklusiva och icke såsom begreppen exklusiva; att det enhetens mål, filosofien strävar mot genom förnuftigt begripande av verkligheten, söker den religiöse nå genom känslan och aningen och konstnären genom upptäckande av skönheten. Alla dessa ideer, enkla och klara, funnos förut, innan de konstrades till av Hegel, den mest extreme av alla subjektivisterna.

³Utvecklingstanken låg i tiden. Den kom till synes hos Herder, Goethe, Lamarck m.fl. Antydningar fanns det gott om hos de gamle, hos Herakleitos, Aristoteles, Plotinos m.fl. Hegel beslöt sig för att göra ett system av dessa ideer, en andens uppenbarelseprocess, som frambragte universum och särskilt kom till synes i filosofiens historia, som var "världshistoriens innersta". Hegels idé är att världsprocessen är en logisk eller dialektisk process och att motsägelsen är dess egentliga drivkraft.

⁴Redan på Kants tid insåg man, att de tolv kategorier, på vilka Kant grundade sin uppfattning av verkligheten, voro ohållbara. Men man insåg icke, som Schopenhauer, det förvända i hela förfaringssättet: att tro sig kunna pressa in verkligheten i konstgjorda fack. I stället fortsatte man att fabricera nya kategorier.

⁵Hegel gjorde kategorier av verkligheten, av filosofiens historia och världshistorien, som han gjorde om till en "historiens filosofi". Passade icke historiska skeendet ihop med hans kategorier, så gjorde han helt enkelt om historien. Sådana småsaker genera inte en stor ande. Historien liksom verkligheten hade skyldighet att rätta sig efter de av hegelska förnuftet utstakade banorna. Överensstämde icke verkligheten med hans konstruktioner, så var det så mycket sämre för verkligheten. Den som vet, hurudan verkligheten bör vara, behöver icke fråga efter, hurudan den är. De två förnuftsnormerna, "låt detta vara detta och godtag ingenting utan tillräcklig grund" (finns det fakta för det?), gälla tydligen icke för "genier". I hegelska förnuftet uppenbarade sig andens fenomenlära. I filosofiens historia kunna vi följa andens utvecklingsprocess eller huru begreppens dialektiska självverksamhet frambringar universum, stat, religion och slutligen Hegels absoluta förnuft, alltsammans enbart subjektiva företeelser, enär "objektivitet" är illusion. De som läsa Hegel ha förbisett hans absoluta subjektivism, må vara att den är väl maskerad.

⁶Den dialektiska världsprocessen gick fram efter en viss metod, som Hegel hade upptäckt: tes-, antites-, syntesmetoden. Hegel hade upptäckt, vad den kända truismen utsäger, att kulturutvecklingen synes röra sig i motsägelser. Det sammanhänger med generationsväxlingen. Efterföljande generation, alltid missbelåten med förhållandena, finner det mesta förvänt, vilket det ju också är, och tror därvid i sin snusvishet, att motsatsen är riktig. Gammal var insikten, att i allting finns en kärna av sanning, att nya (återupptäckta) ideers betydelse och räckvidd ofta överskattas. Idén ältas till leda från alla tänkbara synpunkter. Den insätts i alla möjliga sammanhang, tillämpas på likt och olik. Detta leder i sinom tid till en reaktion mot överdrifterna, som själv går till ytterlighet. Det tar tid innan idén hunnit bli relativ genom att inpassas i sitt rätta sammanhang. Att det alltid måste gå så, var Hegels patent och berodde på att sådan var världsandens arbetsmetod men icke Napoleons, som han trodde vara världsanden till häst. Enligt Hegel innebär varje förändring en förkroppsligad motsägelse. I sitt suveräna godtycke gjorde han det subjektiva till objektiva och det objektiva till subjektivt.

⁷Den hegelska tes-antites-syntes-dialektiken beror på antingen objektiv okunnighet och därav möjliga, motsägande hypoteser eller på förväxling av absolut och relativt eller på förväxling av det logiska och det språkliga uttryckssättet. Vi uttrycka oss i absoluta påståenden i stället för i relativa. Innehölle språket en mängd lätthanterliga relativismer, skulle felande relativisering visa sig bero på objektiv okunnighet. Förmodligen har den logiska formalismen fördröjt förståelsen för relativitetens generella betydelse. Förnuftets kriterium är verkligheten. Motsägelse innebär missuppfattning, okunnighet. Förnuftet är fullt av motsägelser, beroende på felaktig förnufts-

bearbetning av förståndsinnehållet. Om det subjektiva och det objektiva motsäga varandra, ligger felet hos det subjektiva. Vår subjektivitet i samband med vår objektiva okunnighet gör att verkligheten synes oss ologisk, liksom djupare insikts logik ofta synes ologisk för okunnighetens enklare logik.

⁸Under senare hälften av 1700-talet hade naturforskningen börjat på allvar inom de flesta vetenskapsgrenar. Upptäckterna följde slag i slag. Schelling och Hegel följde uppmärksamt med tidens forskning. Det gällde att plocka ihop material till system. De togo allt de kunde komma över. Aningslösa om att forskningen stod vid sin första början, trodde de, att den stod vid sin yttersta gräns. Man kunde således taga materialet som det var och göra det absoluta kunskapssystemet av det. Hegel gick längst i sin suveräna tilltagsenhet. Han icke bara gjorde ett system utan trodde sig om att kunna bevisa, att så måste det vara och icke annorlunda. Resultatet blev givetvis groteskt. Så sökte han bl.a. bevisa, att det omöjligt kunde finnas fler än sju planeter i solsystemet, att järnet blev tyngre om det magnetiserades, att gravitationslagen motsade tröghetslagen m.fl. galenskaper. När sedan nya upptäckter gjordes, som avslöjade omdömeslösheten, brakade Hegels system ihop.

⁹Och det blev en krasch. Den som efter 1830-talet bland naturforskare nämnde ordet ”filosofi”, blev utskrattad och betraktad som ”mindre vetande”. Tyvärr ha även de numera blivit filosofer och börjat spekulera.

¹⁰Att icke samma öde drabbar den filosofiska delen av Hegels system, beror på att filosoferna söka rädda så mycket som möjligt av fiktionalismen. Filosofien har nämligen från att söka lösa tillvarons gåta urartat till ett självändamål. Den har blivit ett studium av filosofiens historia, och då är det givetvis ett intresse att försöka ge det hela ett sken av förnuftighet och översläta fiktionerna. Genom att söka ”förklara” alla orimligheterna öka de begreppsförvirringen. Esoterikern kan kosta på sig att vara mera hänsynslöst uppriktig och erkänna, att hela filosofien är en okunnighetens missvisande fantasispekulation. Uppsalafilosoferna Hedvall, Hägerström och Phalén, särskilt Hedvall (om vilken Hedenius skriver: ”Karl Hedvalls geniala skrift om Humes kunskapsteori är en av de originellaste och skarpsinnigaste avhandlingar, som någonsin ventilerats vid ett svenskt universitet.”) uppvisade det logiskt ohållbara i alla hittillsvarande filosofiska system. De ogillade filosofihistorikernas försök att psykologisera bort de principiella misstagen och därigenom göra filosofiens historia till historia men icke filosofi. Men icke heller de insågo, att mentala medvetenheten ej kan lösa verklighetsproblemet.

5.32 REAKTIONEN MOT FIKTIONSDIKTNINGEN

¹Den ena naturvetenskapliga upptäckten efter den andra vederlade Hegels diktatoriska påståenden och klargjorde, att verkligheten var något helt annat än fiktionsromantikernas fantasikonstruktioner. Reaktionen blev också våldsam mot de dittills allt tänkande behärskande spekuleringssystemen. Icke endast bland naturforskarna, även bland de bildade förlorade man förtroendet för filosofien. Man vände sig i stället till vetenskapsmännen med deras sunda förnufts överlägsna verklighetsuppfattning beträffande fysiska världen. Man trodde sig kunna undvara filosofien. Tyvärr saknade de fysikalister, som sökte popularisera naturvetenskapliga helhetssynen, härför erforderlig kapacitet, vilket ytterligare ökade desorienteringen.

²Att slopa filosofiens historia skulle emellertid bara betyda, att man skulle begå samma tankefel igen. Filosofiens historia är misstagens historia. Filosofien hjälper oss varken att finna ”sanningen” eller att förklara tillvaron. Den visar oss, hur vi icke ska tänka. Den visar de för mänskligt intellekt oundvikliga tankefelen. Och det är betydelsefullt nog. Exoteriska filosofiens enda förnuftiga betraktelsesätt är att i sanningen se det som återstår, när alla misstag blivit gjorda. Vi komma så småningom närmare sanningen på utmöntrade misstagens väg. När filosoferna inse detta, komma de att behandla de framkomna försöken till lösning av de filosofiska problemen på ett helt annat och mera kritiskt sätt. Filosofiens historia måste bli

hänsynslös kritik, icke försök att bevara allsköns hugskott. I sitt nuvarande skick är den i stort sett en serie förfalskningar. Man har slätat över eller helt uteslutit filosofernas absurditeter på de springande punkterna för att det hela skall se förnuftigare ut, bortsett från att man ofta icke upptäckt misstagen.

³Det finns endast två förnuftiga sätt att se på tillvaron: sunda förnuftets eller hylozoikens verklighetssystem. Uppsalafilosofen Karl Hedvall visade med sin eminenta logiska tankeskärpa och sitt sunda förnuft, att objektiva förståndets omedelbara, oreflekterade verklighetsuppfattning är den enda riktiga. Men också att subjektiva förnuftet förvillar och att förståndet, som endast kan konstatera fakta, är värnlöst mot förnuftets teorier. Och denna värnlöshet är det, som möjliggör de filosofiska misstagen.

⁴Forskningen är oändlig. För människan finns ingen möjlighet att beträffande tillvaron nå fram till något slutresultat. Exoteriska ”sanningen”, det absoluta kunskapssystemet, är ett för forskningen hägrande slutmål. Mänskligheten har mycket ogjort ännu, innan den utforskat fysiska världen och upptäckt alla fysiska lagar. För normalindividen är kunskapen om verkligheten i allt väsentligt ett naturforskningens resultat. Filosofiens uppgifter få begränsas till immanent kritik, principundersökningar, begreppsanalys samt orienterande översiktssystem över vunna forskningsresultaten. Filosofiska kritiken uppvisar systemens felaktigheter, deras oriktiga grunder, deras inre motsägelser och deras orimliga konsekvenser. Denna kritik uppdragar efterhand allt fler felaktigheter i systemen i stället för att som nu söka släta över dem. Vid begreppsanalys måste man gå varsamt fram. Hela mänskliga tänkandet är insprängt med hjälpbegrepp, som icke kunna undvaras, förrän de ersatts antingen med forskningens eller med esoterikens fundamentalfakta. Utan hjälpbegrepp finna vi aldrig riktiga begreppen, endast beröva oss erforderligt tankematerial.

⁵Ännu återstår att omnämna fyra filosofer, emedan de funnit och särskilt framhävt en platonsk, med verkligheten överensstämmande idé: Schopenhauer, den allsmåttiga blinda viljan; Hartmann, det omedvetna; Spencer, utvecklingens fundamentalprincip och Bergson, intuitionen. Må vara att de system de byggt på idén voro misslyckade. Men ideerna ha fått sina minnesmärken och därmed räddats åt idéhistorien, filosofiens arvtagare.

⁶Till slut några ord om pragmatismen, liksom semantiken oändligt betecknande för desorienterade förnuftets förvillelse, för nutidens begreppsoklarhet och tankeoreda. Den är subjektivismens godtycke i dess pryddo. Pragmatismen är filosofiska motstycket till teologiska jesuitismen, som man förgäves skall börja med att försöka rehabilitera. Pragmatismen är ändamålet helgar medlen i filosofisk drapering. Idéns s.k. sanningsvärde skulle vara beroende av dess användbarhet för uppnående av eftersträvaransvärt mål. Lögn icke endast får kallas sanning utan är sanning, bara den gör nytta. Också nazister och bolsjeviker ha utnyttjat den idén. Till pragmatismen räknas också försöken att lägga vetenskapens hypoteser till grund för kunskapssystemet, vilket är förfelat, därför att inga hypoteser äro i längden hållbara. Från att betyda ändamålsenlig eller livsduglig (= sann) har den fått allt vidsträcktare betydelse, något i stil med immanensfilosofi.

⁷Vid tillbakaskådandet på den väg, europeiska filosofien tillryggalagt under sina 2500 år (Fiskarnas zodiakpok), finner man, att mänskligheten långsamt fått förvärva verklighetsideerna. Den har fått inarbeta idén i fiktionssystem för att den skulle kunna uppfattas och bevaras åt eftervärlden. Steg för steg lockas människorna omärkligt in i verkligheten genom att ersätta sina fiktioner med verklighetsideer. Individernas behov av mental självverksamhet har tillgodosetts i och med att de fått bygga sina mer eller mindre logiska fantasisystem. Med oändligt arbete får individen göra sig nya världs- och livsåskådningar med de verklighetsideer som efterhand uppenbaras, tills mänskligheten insett, att kunskapen om verkligheten är oåtkomlig för mänskligt förnuft, tills den insett esoterikens överlägsenhet som arbetshypotes. Det är dessa ideer moderna begreppsanalysen söker beröva mänskligheten.

5.33 Schopenhauer

¹Schopenhauers realistiska uppfostran, som lät honom i upplevelse och erfarenhet se källan till all kunskap, hade förskonat honom från skolastiska begreppsjongleriet. Han insåg vid studiet av filosofien genast det barocka i att konstruera kategorier och bygga system av tomma begrepp, tomma emedan de saknade verklighetens faktainnehåll. Hans ensidiga studier (upanishaderna, exoteriske Platon och Kant) hindrade honom att inse det felaktiga i tre av Kants många dogmer: subjektivismen, rum och tid såsom åskådningsformer samt uppdelning av verkligheten i fenomen och ting i sig. Med dessa tre fördärvade han sitt eget system. Rum är dimension och tid fortvaro. Tid är sättet att mäta skeendets eftervertannat.

²Urmaterien (kaos) är rumlös. Rum uppstår först med kosmos. I kosmos är det materien, som möjliggör rumsuppfattningen; rörelsen, som möjliggör tidsuppfattningen; och naturprocesser, som möjliggöra konstaterandet av naturlagar eller kausaliteten – allt olika i olika världar.

³Enligt esoteriken har verkligheten tre aspekter: materien, rörelsen och medvetenheten. Descartes och Spinoza hade framhävt materie- och medvetenhetsaspekterna. Schopenhauer tog fasta på rörelse- och medvetenhetsaspekterna. Eftersom alla tre aspekterna äro absoluta och alltså icke kunna härledas ur något annat, blir varje försök till världsförklaring misslyckat, som ej beaktar alla tre.

⁴Schopenhauer pendlade hela sitt liv mellan subjektivism och objektivism. I själva verket var subjektivismen en teori, som stred mot hela hans livsinstinkt och verklighetssinne. Det var därför han så starkt framhävde materiens kausalitet såsom ersättning för objektiva materien. Ingen har heller kunnat skildra verkligheten så som han, ingen så hävdade att omedelbara upplevelsen av verkligheten är källan till all vår kunskap. Någon gång är verkligheten för honom maya, bedrägligt sken, illusion. Men oftast är verkligheten just vad den utger sig för att vara. ”Naturens karaktär är alltigenom ärlighet.” Han är snubblande nära Hedvalls axiom, att det är våra teorier som förvilla oss, att vårt objektiva förstånd är värnlöst priggivet åt vårt subjektiva förnufts fiktioner med deras suggestiva makt. Det var detta pendlande, som gjorde att hans system blev fullt av motsägelser. Man förstår, att Hedvall, för vilken motsägelser voro en styggelse, kunde beteckna honom som romanförfattare. Emellertid har ingen filosof i nyare tid uttalat så många esoteriska sanningar. Oändligt typiskt har 1800-talets störste filosof mest ringaktats av fackfilosoferna.

⁵Schopenhauers kritik av Kant och efterföljarna hör till det skarpsinnigaste som presterats. Han vederlade glänsande de flesta av Kants sofismer, det fiktiva i Kants både teoretiska och praktiska ”rena förnuft”. Hade han fått tillfälle att återerindra sig sin latent esoterik, skulle ingenting ha blivit kvar av fysikisten Kant.

⁶Intressant är hans fyra distinktioner rörande människans primära sätt att uppfatta verkligheten: fysiska skeendets orsak och verkan, logiska tänkandets grund och följd, matematikens evidenta axiom utan behov av bevis, viljans ofrihet såsom alltid bestämd av starkaste motivet.

⁷I sin lära om viljan har Schopenhauer sett djupare än någon annan filosof. Viljan, rörelsens upphov, är urkraften, evigt blind, dynamisk, dvs. evigt självverkande, outtömlig, allsmäktig. För att förklara hur denna blinda vilja kunde frambringa ändamålsenliga livsformer tillgrep Schopenhauer ett system av formgestaltande ”platoniska ideer”. Schopenhauer har såtillvida rätt uppfattat Platons ideer som de äro levande krafter, kausalelementaler med energiladdade ideer. (Enligt esoteriken är det den långsamt vaknande medvetenheten, som i allt högre riken förvärvar allt större förmåga att tillägna sig urvarats blinda dynamiska energi, som därmed blir till vilja.) Hans bristande psykologiska insikt, som kom honom att förbise det emotionalas egen verklighet, gjorde att han icke kunde fasthålla vid viljans absoluta blindhet. Känslorna tillade han nämligen viljan, som därmed erhöll visst slag av medvetenhet, en förväxling av

emotionalitet och vilja (jfr stycke 3.4.7).

⁸Även såsom etiker intar Schopenhauer en särställning. Han klargjorde, att man trots allt predikande aldrig kunnat framlägga en förnuftig moral, icke ens kunnat enas om dess innehåll, dess grunder eller motiv. Det man åstadkommit är en samling fiktioner, godtyckligheter, tabuer och aprioriska såpbubblor.

⁹Inga egoistiska motiv duga. Rättrådigheten och deltagandet äro de enda hållbara motiven, som emellertid icke framhävts i något etiskt system, även om de skymta hos Rousseau. Tyvärr använde Schopenhauer den misslyckade, negativa beteckningen ”medlidande”, som väckte Nietzsches frenetiska opposition. Den som lider med, ökar lidandet i världen till ingen nytta, blir snart ett nervvrak och själv i behov av hjälp i stället för att kunna effektivt hjälpa.

¹⁰Bud och krav äro betingade genom belöning och straff, äro alltså icke kategoriska, som Kant menade, utan villkorliga. Förnuftigt och rättskaffens handlande behöver icke vara samma sak; det ädla icke förnuftigt, det förnuftiga icke ädelt. Plikt hör samman med åtagande. Förpliktelser förutsätta rättigheter. Det s.k. samvetet är ett komplex av bl.a. fruktan, vidskepelse, fördomar, fåfänga och vanor. Procenttalet växlar med anlag, uppfostran, miljöpåverkan.

¹¹Även religionen kommer med i en intressant dialog. Man måste kunna skilja på religionen, människornas längtan efter idealens värld, och kyrkan med dess okunnighet, omdömeslöshet och hat. Kyrkan har med sitt eviga dömande och fördömande, med intolerans och förföljelse, tortyr och bål, förverkat alla anspråk på att vara auktoritet ifråga om sanning och rätt. Dessa hatyttringar döma en kyrka, vars uppgift var att förkunna kärleken. Man kan dock icke förneka, att även kyrkan uträttat en hel del gott. I en barbarisk epok har den bekämpat laglöshet, verkat förädlande på råa seder och bruk, utfört barmhärtighetsverk, förvaltat nedärvt vetande, uppmuntrat konsten att smycka helgedomen.

¹²Psykologiskt riktigt insåg Schopenhauer, att de filosofistuderande vid universiteten icke, som de själva tro, söka för att finna sanningen utan för att få bevis för redan förefintlig trosuppfattning.

¹³Schopenhauer tyckte sig återfinna ett gemensamt drag hos alla tiders helgon: dödandet av viljan till liv genom kvietism och asketism. Hans latent helgoninstinkt vilseledde honom, när han upplevde världseländet. Han var i strid mot hela sin vitala, sunda, realistiska livsinstinkt en teoretisk pessimist. Detta berodde på att, enligt hans uppfattning, livet är blinda urviljans verk och saknar absolut mening och förnuftigt mål. Världshistorien, som är världsdomstolen, uppvisar ingen utveckling, endast en ändlös upprepning av ändamålslöshet och oförnuft. Det skulle den också göra, om människans rike vore högsta naturriket.

¹⁴Naturligtvis verkar en dylik livssyn livsförlamande. Enligt esoteriken är liv icke lidande. Lidande är dålig skörd av dålig sådd. Jaget (monaden) inkarnerar för att göra erfarenheter och lära av dem, lära känna verkligheten och livet. Det förstör icke med asketism och moralism, deprimerande och devitaliserande betraktelsesätt det redskap (organismen) som det behöver härför. Buddhas nirvana är icke jagets utslocknande, icke slutet utan början, ett uppgående i högre naturrike. Även fysiska livet skall en gång bli ett paradys, när mänskligheten förvärvat sunt förnuft, rättrådighet och enhetskänsla, insikten att allt är hat som icke är kärlek.

¹⁵Man har förargat sig mycket över Schopenhauers fräna kritik av ”de tre filosofasterna”, Fichte, Schelling och Hegel. I stället borde man ha uppskattat, att någon fanns, som vågade opponera mot skandalösa ofoget. Obestridligt är att Schopenhauer både ifråga om verklighetssinne (bortsett från hans teoretiska beroende av Kants ursprungliga, absoluta subjektivism) och skarpsinne var dessa tre vida överlägsen. Eftervärlden kommer någon gång i framtiden att inse det berättigade i denna hans kritik.

¹⁶Det är betecknande att just de som haft ett mycket långt uppehåll i mentalvärlden mellan inkarnationerna, lätt bli offer för illusionsfilosofien (att all materia är illusion).

5.34 Hartmann

¹Eduard von Hartmanns insats i filosofiens historia består i hävdandet av idén om det omedvetna såsom en grundfaktor i tillvaron och nödvändig för förståelse av verkligheten. Utan detta uppslag skulle skäl saknas för hans omnämnande. Utöver denna idé presterade han intet bestående. Som vanligt i filosofien blev denna idé infattning en misslyckad konstruktion. Ny var idén ingalunda. Den finns antydd i pytagoreiska systemet (monaderna äro från början omedvetna. Deras medvetenhet och medvetenhetsaktivitet utvecklas i manifestationsprocessen). Hartmann tillgrip ofta det omedvetna såsom mystisk förklaringsgrund, när andra förklaringar ej stodo till buds. Så kan man givetvis ej göra, ehuru psykoanalytikerna göra det.

²Trots Kants och Hegels fiasko och trots Schopenhauers förintande kritik hade Hartmann icke insett det befängda i att konstruera kategorier. Som alltid är fallet med subjektivisterna, så snart de måste befatta sig med den förargliga yttervärlden, utgick han från naturvetenskapens konstaterande av materiens existens, eftersom denna är enda möjliga förklaringsgrund. Sedan han på detta sätt kunnat betjäna sig av forskningens fakta, förvandlades som genom ett trollslag det objektiva till subjektivt och inpassades i konstruerade fack.

³Hartmann är en typisk eklektiker, som sammanställde alla föregångarnas ideer och försökte göra ett system av det hela. Det imponerar på läsaren genom sin mångsidighet och rikhaltighet.

5.35 Spencer

¹Herbert Spencer utgick ifrån naturforskningens resultat och sökte sammanföra konstaterade fakta till ett kunskapssystem. Dylika system underlätta genom sina översikter orienteringen i vetenskaperna. Systemet visar hur långt forskningen hunnit. Han avstod principiellt från att låta subjektiva förnuftet försöka sig på att bedöma något, som icke kunde finnas i objektiva förståndets innehåll. Han är således den typiske immanensfilosofen med riktig instinkt för att vad som strider mot sunt förnuft icke kan överensstämma med verkligheten. Det orimliga är odugligt såsom arbetshypotes.

²Redan före Charles Darwin hade Spencer utvecklat sin evolutionsteori, enligt vilken evolutionen är en progressiv förändring från osammanhängande (inkohärent) homogenitet till sammanhängande (kohärent) heterogenitet av struktur och funktion. Utvecklingstanken hade visserligen redan på 1700-talet börjat uppmärksammas, särskilt av Lamarck. Men nu först slog den igenom, sedan Spencer påvisat utvecklingslagens universalitet och giltighet inom alla livets områden, särskilt biologien, sociologien och psykologien. Hans "system av syntetisk filosofi" utgjorde sammanfattningen av den tidens vetande. Man kan anmärka på att han gjorde alltför flitigt bruk av analogiprincipen. Samhället är ingen fysiologisk organism. Alltför långt driven analogi förvillar mer än den klagör.

³Enligt esoteriken tjänar det mekaniska skeendet efter eviga naturlagar det stora kosmiska ändamålet: varje atommedvetenhets utveckling från omedvetenhet till allvetenhet. Individuella medvetenhetens upplevelser, erfarenheter och bearbetning av dessa tillföras den fond av latenta erfarenheter i det undermedvetna som genom alla inkarnationerna stadigt ökas och möjliggör för individen att begripa och förstå alltmera, förvärva kunskap om verkligheten och livet, upptäcka tillvarons lagar och lära sig att förnuftigt tillämpa dem. De ändamålsenliga livslagarna möjliggöra medvetenhetsutvecklingen.

⁴Naturligtvis fann Spencer icke nåd inför fackfilosoferna. De borde annars ha insett, att han i själva verket är typiska föredömet för en filosof, vilkens uppgift borde vara att orientera i verkligheten och lämna översikt över forskningens ståndpunkt. I stället syssla filosoferna numera egentligen endast med sin s.k. kunskapssteori, frågan om kunskapens möjlighet. När filosoferna klarlagt de filosofiska skenproblemen och tankefelen hos de stora tänkarna, kunna de sedan ägna sig åt att sammanfatta resultaten av verklighetsforskningen.

5.36 Bergson

¹Bergson kom under sin utbildningstid i kontakt med esoteriken. Han fick tillfälle att taga del av dess ideer och utnyttjade sedermera så många av dessa, som han själv ägde förståelse för eller kunde betjäna sig av i sin exoteriska filosofi.

²Enligt Bergson är rummet homogent och en kvalitetslös storhet. Detta är både rätt och fel. Det oändliga, gränslösa rummet, som i sig rymmer otaliga kosmoi, är självt homogent. Men detta ”rum” är samtidigt själva urmaterien, som äger alla livets outtömliga kvaliteter, sådana de komma till synes i atomiserade manifestationsmaterien.

³Tiden saknar dimension. Tiden symboliserad som en linje var en misslyckad, alltigenom olyckligt vald liknelse, som varit anledning till många missuppfattningar. Endast rum har dimension. Tiden är den enhet som förbinder det förflutna med nuet och framtiden. Tiden är varaktigheten, fortvaron, durationen, fortsatt existens. Objektiva tiden är alltid förenad med rummet i ett eftervertannat. Den är mätare av process och kan därför uppdelas i perioder eller tidscyklar. Tiden är både objektiv och subjektiv. Kosmos (i urmaterien) består av manifestationsmateria och är det vi kunna mena med rum, i vilket alla världar existera. Tiden är ett sätt att mäta totalprocessen, i vilken allt skeende försiggår. Såväl rum som tid kunna uppdelas i hur små enheter som helst och äro för oss sätt att mäta och gradera.

⁴Enligt Pytagoras är kosmos fylld av varandra genomträngande materievärldar av olika täthetsgrad ner till grövsta, fysiska världen. Ingen av dessa världar är irreal, en skenverklighet, en illusion. Alla äga objektiv materiell existens. Givetvis sakna väsen i lägre världar möjlighet att objektivt uppfatta materien i högre världar. Men de kunna subjektivt förnimma vibrationerna från dessa högre, ehuru de äro ur stånd att hänföra dessa livsytringar till högre slags materier. Endast esoteriken kan lämna erforderliga, riktiga förklaringar på dessa företeelser.

⁵Det förflutna finns i nuet. För ett kausaljag finns intet förflutet inom planetens atomvärldar 47–49, för ett 43-jag intet förflutet inom solsystemets atomvärldar 43–49. Jaget lär av alla erfarenheter och utvecklas därför ständigt. Både medvetenhetens inre värld och materiens yttre värld förändras ständigt. Begreppet fasthåller det allmänna, karakteristiska, gemensamma i en mängd enskilda företeelser.

⁶Den intuitionsidé, åt vilken Bergson givit lyckligaste formuleringen, är den om ”skapande utvecklingen”. Den stora kosmiska evolutionen arbetar icke efter en från början fastställd plan. Endast slutmålet är fastställt: alla monaders förvärv av allvetenhet om hela kosmos. Vad Bergson tydligt uppfattat var, att evolutionen själv skapar betingelser och möjligheter för sin tillväxt. Dessa betingelser äro emellertid beroende av egenarten hos varje väsen från atom till planet, solsystem etc. (Eftersom all materia har medvetenhet, är varje materieform ett väsen på någon viss utvecklingsnivå.) Det förflutna begränsar därvid framtidens möjligheter. En orubblig plan skulle upphäva frihetslagen, enligt vilken varje monad har rätt till den frihet (betingad av insikt och förmåga) den en gång förvärvat och i fortsättningen lagenligt tillämpar. Evolutionen prövar sig fram på alla upptänkliga vägar för att finna det mest ändamålsenliga för alla och envar.

⁷En annan intuitionsidé hos Bergson framträder i hans hävdande av intuitionens möjlighet. Med denna lära griper Bergson tillbaka över till Platon. Det är intuitionen, som för oss öppnar ideernas värld. Den är ett särskilt kunskapsorgan, som ger oss riktiga ideer, riktig kunskap om verkligheten. Endast få människor ha arbetat sig upp genom mentalvärldens olika ”medvetenhetslager” och lyckats erövra intuitionsmedvetenheten. Även de flesta filosofer röra sig ännu inom de två lägsta slutledningstänkandets och principstänkandets områden. Man kan icke tala om verklig intuition, förrän individen förvärvat och bemästrat perspektiv- och systemtänkande. Den ”intuition” Bergson försöker beskriva är emellertid snarare den latent erfarenhetssyntes som utgör individens självförvärvade, omedvetna tanke-system och spontant bestämmer hans uppfattning av verkligheten och livet.

5.37 Slutord

¹Mänskligheten genomlöper för närvarande en ny både subjektivistisk och skeptisk period. Denna är en följd av teologiska dogmupplösningen, vaknande insikten om filosofiska spekulationens fiktivitet och kärnfysikens sprängning av naturvetenskapliga dogmbegreppen. Samtliga äldre tankegångar upplösas utan att något nytt exoteriskt system kunnat sättas i de gamlas ställe. Konsekventa subjektivismen leder till fullständig desorientering i tillvaron, suveränt godtycke, principlöshet och ansvarslöshet.

²Eftersom rättsuppfattningen framgår ur livsåskådningen, som i sin tur vilar på världsåskådningen, har den allmänna systemupplösningen medfört upplösningen av rättsbegreppen med allmän laglöshet. ”Människorna känna sig ofta djupt osäkra beträffande vad som är rätt och orätt. De äro till och med ovissa, huruvida rätt och orätt är något annat än gammal vidskepelse.” En stor skuld i detta sakernas tillstånd ha teologerna, som envist motsatt sig försoningen av religion och vetenskap. De sakna förmåga att frigöra sig från härskande religionens illusioner och fiktioner.

³Liksom det kan finnas endast en religion (gemensam för alla vise i alla tider, nämligen kärlekens och visdomens religion), så kan det finnas endast en filosofi (ett riktigt tanke-system) och en riktig vetenskaplig uppfattning av fysiska verkligheten. När forskningen en gång på sin induktiva väg kan konstruera det systemet, har den nått sitt mål. Det är mycket långt dit.

⁴Redan Buddha klargjorde 600 år fvt, att mänskliga förnuftet ej kan lösa tillvarons problem, icke kan lösa filosofiens problem.

⁵Esoteriken är sammanfattningen av de fundamentala fakta om verkligheten, livets mening och mål som lämnats av planethierarkien och alltid funnits tillgänglig för eliten i hemliga kunskapsordnar men numera fått publiceras. Utan denna kunskap komma människorna alltid att tvista om alla fundamentala problem, varje tänkande människa att öda tid på att med mycken möda skaffa sig sin egen fiktiva uppfattning om tillvaron. Först esoteriken utgör gemensamma grunden för religion, filosofi och vetenskap.

⁶Hylozoiken tvingar förnuftet godtaga den enda ”arbetshypotes” som överensstämmer med verkligheten och aldrig kan ersättas av någon bättre i framtiden.

⁷Filosoferna ha alltid varit på jakt efter ”det allmängiltiga och nödvändiga”, logiskt ofrånkomliga. Hylozoiken, rätt förstådd, visar just det ”logiskt nödvändiga”, logiskt ofrånkomliga.

⁸Varken religion, filosofi eller vetenskap kan uppvisa någon orubblig grund att bygga livsåskådningen på.

TILLÄGG

5.38 Modernaste filosofien

¹Filosoferna ha i alla tider, om än famlande, instinktivt, sökt ge något slags förklaring på tillvaron, på livets mening och mål, sökt ge svar på Sfinxens tre frågor: Varifrån, huru och varthän? De ha icke kunnat inse, att detta är omöjligt, eftersom de saknat kunskap om verkligheten och förutsättningarna för denna kunskap. De äro fortfarande aningslösa om att synliga världen är en bråkdel av totala verkligheten. De äro fortfarande lika säkra på sina missuppfattningar som präster och medicinmän i alla tider.

²Filosofien är begränsad till fysisk verklighet, och därför förblir all filosofi i fysiskt hänseende fysikalism och i överfysiskt hänseende subjektivism: spekulationer utan verklighetshalt. För att kunna uttala sig om det överfysiska måste man ha faktakunskap om

överfysiska världarna.

³Kunskap om verkligheten består i ett system av subjektiva verklighetsbegrepp, baserade på och överensstämmande med objektiva, materiella verklighetens fakta. När dessa fakta konstaterats och insatts i sina rätta sammanhang (historiska, logiska, psykologiska och kausala), då har människan verklig kunskap om verkligheten.

⁴Filosoferna sakna överfysisk objektiv medvetenhet och äro alltså ur stånd konstatera fakta i överfysiska världarna. Detta börja filosoferna inse, och det är ett stort framsteg. De inse, att åsikt om det som icke kan bli föremål för objektivt studium, förblir subjektivism. Filosofiens historia visar, att all filosofi varit subjektivistisk, fantasikonstruktioner utan motsvarighet i verkligheten. Men den slutsats, moderna filosofer dragit av denna nyktra insikt, är felaktig. Att filosoferna ha misslyckats, bevisar ingalunda, att det icke kan finnas kunskap om annat än det fysiska.

⁵När tanken utan fakta sysslar med överfysiska företeelser, förblir den subjektiv utan möjlighet att inse sin egen subjektivitet. De gamla filosofernas logiska bevisföring rörde sig helt inom subjektivitetens ram och saknade objektivitetens kriterier, varför deras spekulationer aldrig överensstämde med verkligheten. Det är icke logikens fel, att man brukar den på fel sätt.

⁶Naturvetenskapen söker utforska fysiska men icke överfysiska verkligheten. Den vet ännu ej, att fysiska materien är sammansatt av överfysisk materia och att orsakerna till skeendet äro att söka i överfysiska materiella verkligheten.

⁷Psykologerna syssla med medvetenhetsaspekten. I avsaknad av överfysisk objektiv medvetenhet få de begränsa sig till medvetenheten sådan den yttrar sig och kan uppfattas i organismen.

⁸De moderna filosoferna ha dragit yttersta konsekvenserna av filosofiens eller riktigare subjektivismens totala misslyckande. De undra, om nedärvda verklighetsbegreppen äro subjektivistiska abstraktioner utan motsvarighet i verkligheten och börja därför utmönstra alla dylika begrepp utan vetskap om att dessa verklighetsbegrepp erhållits från de esoteriska kunskapsordnarna. De inse ej, att också deras nya spekulation är subjektivism. De rentav söka utmönstra begreppet "objektiv verklighet".

⁹Oförmågan att rätt bedöma går ut över verkligheten. Eller vad sägs om följande djupsinnighet?

¹⁰"Det är en naiv uppfattning, att verkligheten är en en gång för alla given, objektiv storhet. Tre män betrakta en elefant, och alla tre få olika uppfattning av elefantens storlek. Alltså är det i verkligheten tre olika elefanter de se."

¹¹Man kan tydligen icke längre inse, att det är skillnad på subjektiv uppfattning och objektiv realitet. Filosoferna ha därmed återgått till sofisten Protagoras' subjektivism och individualism. Företagen mätning skall visa, att det rör sig om tre individuella, felaktiga uppfattningar av en och samma elefant. Det kan aldrig bli mer än en elefant.

¹²Sunda förnuftet har i alla tider misstrott filosofernas spekulationer, och denna medfödda (i föregående inkarnationer förvärvade) verklighetsinstinkt har alltid fått rätt. Man frågar sig, varpå det beror, att filosoferna i alla tider föraktat sunda förnuftet, som dock är människans högsta förnuft.

¹³Att kunna förkasta den objektiva uppfattning av verkligheten som monaderna förvärvat under sin evolution genom fyra naturriken, är bevis nog på förnuftets möjlighet till förvillelse.

¹⁴Liksom vår tids kultur (litteratur, konst, musik men inte vad slags litteratur, konst och musik som helst) i alla avseenden slagit in på vägar, som leda till kulturupplösning, så är detta fallet även med moderna filosofien.

¹⁵En tänkare som Bertrand Russell har ännu kunnat bevara sitt sunda förnuft ifråga om livsåskådning. Men det kan man icke säga om hans efterföljare (ingalunda otänkbart reinkarnationer av grekiska sofister). De veta icke ens vad sunt förnuft är och tro, att den

allmänmänskliga erfarenhetens uppfattning är felaktig, aningslösa om tillvarons förnuftighet. De tro sig om att kunna konstruera ett nytt sätt att se (den s.k. semantiken, ett nytt slags förvillelse) och göra därmed den sista villan värre än den första. Det är filosofiska förnuftets bankruttförklaring. Filosofien har mer än någonsin blivit vetenskapen, som strävar efter att förklara det självklara (resultatet av mäsklighetens samlade erfarenheter) med orimligheter. Filosofien, som från början var teologiens slav, har numera blivit fysiska vetenskapens slav. Arma mäsklighet.

5.39 Bertrand Russell

¹Russell är utan tvivel lämpligaste studieobjektet för den esoteriker som önskar belysa vår tids filosofisk-vetenskapliga världsåskådning med dess förtjänster och begränsningar. Han är den lämpligaste av många andra skäl. Han har påvisat fiktiviteten i den föregivna kunskap mäskligheten under århundraden nedärvt från fäderna i teologi, filosofi och vetenskap. Han har sökt befria människorna från den oerhörda belastningen av förnuftsvidriga teologiska dogmer och livsfientliga moraliska tabuer, som omöjliggöra friktionsfri sammanlevnad mellan människorna. Han har visat bristerna i vår tids härskande politiska ideologier: kapitalism, socialism, fascism, marxism. Han har klargjort nödvändigheten av att finna en ny grund för livsåskådningen. Han har alltså sökt verka för en reformation inom de flesta mäskliga områden.

²Russells inflytande är väl förklarligt. Hans sunda förnuft i förening med frihet från nedärvda tankedogmer inom alla mäskliga områden, hans omfattande bildning, historiska och socialpolitiska orientering, hans intellektuella ärlighet och sanningslidelse, ha givit honom en auktoritativ ställning i vår tids filosofiska och vetenskapliga tänkande.

³Naturligtvis blev lord Russell från barndomen inympad med engelska societetens religiösa och sociala vanföreställningar. Men när ett intellekt som Russells väckes att underkasta dessa dogmer, mäsklighetens veritabla arvsynd, en logisk och saklig analys, blir icke mycket kvar av allt det mäskligheten alltjämt godtar såsom sanning. Men härför fordras mer än skarpsinne och analytisk förmåga. Det fordras framför allt mod: mod att tänka, mod att undersöka hållbarheten, mod att tvivla på även det man själv godtagit, mod att meddela resultatet av sitt arbete, mod att övergiven av alla stå ensam mot en värld.

⁴Den första reaktionen från sociala omgivningen, den akademiska opinionen, från de lärda och vänkretsen blev våldsamt. När sedan kritiken drabbade mängdens politiska trossatser, uppstod pöbelupplopp.

⁵Som alla vägröjare i mäskliga okunnighetens djungel av illusioner och fiktioner blev även Russell varg i veum och utsatt för förföljelse av pöbeln i alla samhällsklasser.

⁶Det är ingalunda så som brahminerna påstå, att högre social kast är bevis på högre utvecklingsstadium. Individer från alla utvecklingsstadier kunna inkarnera i vilken kast som helst. Allt beror på skördelag, ödeslag eller självvald livsuppgift.

⁷I det följande behandlas endast två sidor av Russells författarskap, Russell såsom kunskapsteoretiker och såsom samhällsfilosof i vidsträcktare betydelse.

⁸Vid redogörelse för Russells åsikter måste en reservation göras. Det är givet, att en tänkare, som under ett långt livs forskning ständigt utger verk på verk, även beriktigar tidigare hysta uppfattningar. Ständigt ökad insikt medför ständiga modifieringar. Och Russell frågade aldrig efter om hans senare verk motsade hans föregående. När utsagorna i något arbete kritiserades, behöva de sålunda icke alltid överensstämma med slutresultat Russell eventuellt kommit till.

⁹Russells strävan har varit att befria mäskligheten från otal tankeförlamande dogmer inom de flesta livets områden, icke endast de historiskt givna utan även de dagens fiktioner, vilka förkunnas såsom stora andliga upptäckter.

¹⁰I det följande behandlas först Russells världsåskådning i filosofiskt och vetenskapligt

hänseende med särskild kritik av hithörande uppfattningar.

¹¹I ett andra avsnitt skärskådas Russells livsåskådning beträffande teologi, politik och allmän samhällsfilosofi.

5.40 VÄRLDSÅSKÅDNINGEN

¹Den tänkande människa, som vill förskaffa sig en uppfattning av tillvaron, förvärvar dels en världsåskådning beträffande yttre, objektiva, materiella verkligheten, dels en livsåskådning ifråga om inre, subjektiva medvetenhetens känslö- och tankeliv.

²Själva kunskapsmaterialet utgöres av konstaterade fakta. Dessa sammanställas av vetenskapen till teorier och förklaras med hypoteser. Man kan indela teorierna i historiska, logiska (sakligt betingade), psykologiska och kausala. En teori är fullständig, endast om alla fakta konstaterats inom ifrågavarande ämnesområde. Detta är praktiskt tagit aldrig fallet. Hypotesen måste överges, när den ej kan förklara även nytillkomna fakta. Hypotesens livslängd har statistiskt uppskattats till i genomsnitt tio år.

³Naturforskningen har redan fyllt hela bibliotek med fakta beträffande tillvarons tre aspekter: materiens, rörelsens och medvetenhetens verklighet. Till materiens grundvetenskaper räknas kemi, geologi, astronomi och biologi, till rörelsens fysiken och till medvetenhetens psykologien. Övriga vetenskaper kunna inordnas under dessa, om man frånser historien, vilken lämnar fakta om hithörande företeelsers förflutna.

⁴För att av vetenskapen godkännas såsom fakta måste dessa kunna konstateras av alla.

⁵Vetenskapen i sin helhet såsom kunskapssystem är en sammanfattning av fakta, teorier och hypoteser. Det är vetenskapssystemet, som ger en orienterande översikt av forskningens resultat.

⁶Detta torde kunna sägas vara utgångsläget för vetenskapsmannens uppfattning av verkligheten och naturforskningen.

5.41 Filosofien

¹Det var genom matematiken, som Russell kom in på logiken. Redan som ung fattade han intresse för matematikens förhållande till logiken, när han fann, att geometriska axiomen icke kunde logiskt bevisas. Han försökte genom undersökning av matematiska kunskapens natur göra matematiken till en syntetisk vetenskap och samtidigt ge logiken en med matematiken analog prägel. Han sökte påvisa, att matematiken är en mera utvecklade form av logik, att matematiken är logik tillämpad på kvantitativa relationer. Sedan han reducerat matematik till logik, fann han olösta motsägelser i själva logiken. Dessa trodde han sig kunna lösa genom symbolisk logik och genom logiska typer (ägnade att föra på avvägar). Han kom till resultatet, att ju mera logiken utvecklas, desto mindre kan den bevisa. Den kunskap logiken ger består i konstaterandet, ”om någonting är sant, så är också något annat sant”. Detta är emellertid, vad man alltid vetat: att om premisserna äro riktiga, så är också slutsatsen riktig.

²Varken logik eller matematik äro fristående vetenskaper, som kunna producera kunskap, utan de äro hjälpmedel vid behandlingen av materiens och energiens outtömliga relationer och lösningen av hithörande problem. Såväl logik som matematik behöva material att arbeta med. Utan fakta bli resultaten en lek med symboler. Den alltid stora risken vid sammankoppling av logik och matematik blir förväxlingen av kvalitet och kvantitet. Logiken avser kvaliteten och matematiken kvantiteten.

³Efter överskattning av logiken har man fått motsvarande överskattning av matematikens betydelse. Det väsentliga i all kunskap är konstaterande av fakta och dessas insättande i riktiga relationer i allt vidare sammanhang.

⁴Från logiken kom Russell över till filosofien med dess skenproblem, som ingen kunnat lösa, eftersom ingen kunnat formulera problemen rätt. Genom Bradley införd i Hegels filosofi fann Russell snart det ohållbara i denne romantikers spekulationer.

⁵Russell bedrev grundliga studier i europeiska filosofiens historia med redogörelser för vad historikerna fått veta om grekers och romares spekulationer om tillvaron och dess företeelser, om vad medeltidens och nyare tidens grubblare kommit till för resultat i sina gissningar.

⁶När Russell konstaterat, att inga spekulationer ge kunskap om verkligheten, ledde detta till alla subjektivisternas ofrånkomliga grundproblem: om kunskap beträffande tillvaron alls är möjlig. Det var den fråga Hume syntes honom ha klarast formulerat. Lika litet som Hume lyckades Russell finna logiska (objektiva eller sakliga) beviset för yttervärldens existens. Han förblev också i kunskapsteoretiskt hänseende en obotlig skeptiker.

⁷Vid undersökning av medvetenhets-elementen i människans uppfattning av materiella verkligheten fann han liksom så många subjektivister före honom, att dessa utgjordes av sinnesförmålor. Att detta var en psykologisk teori, som förde bort från logiska uppfattningen av objektiva verkligheten, insåg han ej. Tvärtom tog han sin egen uppfattning för logisk.

⁸Hur ett föremål blir förnimbart genom nerv- och hjärncellsprocesser är möjligtvis ett fysiopsykologiskt problem men icke ett logiskt. Påståendet, att ”vi icke se föremålet sådant det är”, är logiskt oberättigat. I frågan om föremålen äro, vad de synes vara, har man felaktigt inlagt begreppet sken. Förståndet uppfattar fysiska föremålen omedelbart och oförmedlat i deras objektiva materialitet. Både de logistiska och psykologiska subjektivisterna omtolka upplevelsen genom teorier, vilket är logiskt felaktigt. Den filosofiska spekulationens huvudtendens i alla tider tycks ha bestått i att aldrig låta detta vara detta, utan försöka göra om det till något annat (helst mycket djupsinnigt), varmed de upphävt identitetslagen.

⁹Russells åsikt, att de filosofiska problemen voro olösliga, ledde honom till antagandet, att vi använda ord utan real motsvarighet och att de filosofiska problemen uppstodo genom felaktigt språkbruk. Han ansåg sig därmed kallad att skriva en ny filosofiens historia.

¹⁰I denna nöjer han sig oftast med att redogöra för de olika filosofernas åsikter i samband med de för deras tid förefintliga betraktelsesätten, ehuru ofta nog hans skeptiska ståndpunkt lyser igenom. Beträffande de försokratiska filosoferna har han givetvis varit hänvisad till att begagna vad historiska traditionen därom haft att förtälja.

¹¹Russells kritik av nyare tiders spekulationer om det överfysiska vittnar gott om både hans sunda förnuft och logiska skärpa. De ha varit okunnighetens förmodanden, som icke ens förtjänat beteckningen hypoteser. Dyligt kan aldrig kritiseras för mycket, ty dessa hugskott ha en vidunderlig förmåga att överleva och ständigt på nytt bli hinder för sunt förnuft och riktig uppfattning av verkligheten.

¹²Historien gör ofta en otjänst genom att bevara det förflutnas villfarelser på sådant sätt, att livsokunniga omdömeslösheten fortfarande godtar dem som väsentliga kunskapselement. Verklighetsideerna drunkna i hela denna samling av fiktioner. Såsom vishetens representanter måste filosoferna ha trott sig om att kunna uttala sig om allt och förklara allt. De otillfredsställande lösningarna på problemen påbättrades med nya fiktioner, tills mänsklighetens utsikt att finna vägen ut ur labyrinten föreföll allt mindre.

¹³Russells förtjänst består i att han bidragit till att befria mänskligheten från en mängd filosofiska fiktioner, nedärvda genom filosofiens historia. En ännu större insats i detta avseende och med starkare sakskäl har liknande kritik utförts av uppsalafilosoferna Hedvall, Hägerström och Phalén. De ha klarlagt logiska felaktigheten i subjektivisternas tänkande. Gemensamt kommo de till den insikt, som bäst formulerades i Hedvalls sats, att objektiva förståndets oreflekterade uppfattning av objektiva verkligheten (i motsats till subjektiva förnuftets verklighet) är den riktiga, att objektiva förståndets tyvärr stora brist är dess värnlöshet mot subjektiva förnuftets teorier, detta subjektiva förnuft, som alltjämt behärskar filosofiska tänkandet. Men så blevo de också avhånade av samtidens övriga filosofer, som ville ha kvar sin tro.

¹⁴Tyvärr frångick Russell själv sin tes, att filosofens uppgift är att ställa frågor, icke att

besvara dem. Han sökte lösa problemen på sitt sätt. Han visade sig mycket uppfinningsrik i att ersätta de gamla fiktionerna med nya fiktioner. I likhet med alla andra subjektivisterna, vilka sakna insikt i och förståelse för det allmängiltiga i objektiva förståndets uppfattning av materiella verkligheten, menade Russell, att upplevelsen ger endast subjektiv, icke objektiv visshet.

¹⁵Ovetande om att de från förhistorisk tid härstammande fundamentala verklighetsbegreppen vantolkats av filosofer, drog han slutsatsen, att dessa begrepp saknade motsvarighet i verkligheten.

¹⁶Han sökte ersätta dessa urgamla, av vetenskapen bekräftade objektiva verklighetsbegrepp med subjektiva begrepp, bestämda av sinnesförnimmelserna. Begrepp, som icke kunde återföras till sinnesförnimmelser, vore ohållbara begrepp. Han visade därmed, att han icke lärt sig inse skillnaden mellan subjektiv och objektiv verklighet. Begreppsanalytikerna ha ännu icke insett, att för verklighetsbegrepp fordras objektiv kunskap om objektiva eller materiella verkligheten.

¹⁷Med den oerhört begränsade kunskapen av i dag (vetenskapen har lyckats utforska ungefär en miljondel av verkligheten) måste begreppsanalysen leda till upplösning av alla verklighetsbegrepp. Även de som endast äro tillfälliga hjälpbegrepp, måste kvarstå, tills de på grund av forskningens definitivt fastslagna fakta kunna ersättas med bättre. Men detta är forskningens sak och icke begreppsanalysens.

¹⁸Eftersom han icke lyckades, liksom ej heller Hume, logiskt bevisa yttervärldens existens, anslöt han sig också (ovetande om uppsalafilosofernas logiska vederläggning av subjektivismen) till Humes kritik av substansbegreppet. Däremot ansåg han, att skäl förefanns att godtaga kausalitetsbegreppet, att just upptäckten av naturlagar är det väsentliga i naturforskningen, att sannolikhetslagar antyda förefintligheten av ännu ej upptäckta lagar. Det skulle icke förvåna, om en kausal objektivist (med förmåga att studera föregående inkarnationer, alltså icke en s.k. klärvoajant) funne, att Protagoras, Hume och Russell vore inkarnationer av samma individ.

¹⁹Beträffande kunskap om överfysisk verklighet drog han den vanliga slutsatsen, att, eftersom filosofernas hittills givna förklaringar voro uppenbart orimliga, vi ingenting kunna veta därom. Såsom skarpsinnig logiker insåg han, att man naturligtvis icke kan förneka existensen av det man ej vet något om.

²⁰Han sökte förgäves befria mänskligheten från filosofiska belastningen. Det kan endast esoteriken.

5.42 Vetenskapen

¹Naturvetenskapen söker utforska den synliga, fysiska verkligheten. Därmed är dess uppgift given men också dess ofrånkomliga begränsning. Vetenskap är fysikalism.

²All kunskap måste vila på fakta. Vid bedömning av åsikters verklighetsvärde måste hänsyn tas, icke till deras grad av sannolikhet, beroende på överensstämmelsen med förutvarande åsikter, utan till de fakta som legat till grund för åsikterna. Utan fakta äro alla åsikter fria fantasier. Med otillräckliga fakta bli alla åsikter missvisande. Det räcker icke med skarpsinne och djupsinne, fantasi och logik, med tron på helgonglorians patent på allvetenhet. Men ju mer man kunnat göra filosofien outgrundligt djupsinnig, desto riktigare ha orimligheterna förefallit filosofernas lärjungar. I vördnad har man böjt huvudet inför det ofattbart geniala och förnekat sitt sunda förnuft, om man haft något.

³Vetenskapen arbetar sig långsamt fram steg för steg genom konstaterande av fakta. Dessa fakta sammanfattas i teorier och förklaras genom hypoteser. Teorier och hypoteser ändras ständigt genom nytillkomna fakta. Fakta, teorier och hypoteser hopfogas till ett tankesystem, vilket betraktas såsom den vetenskapliga sanningen. Dessa för tillfället härskande orienteringssystem, som visa hur långt forskningen kommit, ändras ständigt på grund av nya fakta

med nya teorier och hypoteser. Fakta, som icke kunna inpassas i gällande system av teorier och hypoteser, betraktas såsom tvivelaktiga. Fakta, som icke kunna konstateras med av vetenskapsmännen använda forskningsmetoder, betraktas icke såsom fakta. Det följer härav, att den viktigaste egenskapen hos en hypotes icke är att den är sann, utan att den är sannolik, godtagbar enligt vetenskapens oerhört begränsade möjlighet till förklaring.

⁴Därtill komma ett par psykologiska hinder för forskningen. Dels nästan oöverkomliga svårigheten att överge kärvordna, med möda förvärvade fiktionssystem. Dels den alltid mycket stora risken för forskaren att, genom att vara alltför mycket före sin tid, bli förklarad för ovederhäftig, okritisk, ovetenskaplig fantast av den troende, mot allt nytt skeptiskt och oftast hånfullt inställda, eftersläpande akademiska opinionen, detta obotliga skråväsen.

⁵Naturligtvis ha vetenskapsmännen visat sig kunna vara lika dogmatiska, fanatiska och intoleranta som sedan gammalt teologerna. Russell har givetvis klar syn på denna i människonaturen inneboende maktens tendens. Han befarar också, att vi efter det politiska tyranni, som efterträtt det teologiska, ska få uppleva det vetenskapliga, att den tid kommer, då vetenskapen skall göra anspråk på att få reglera allt. Medicinska vetenskapen, icke minst psykiatrien, har också börjat uppvisa dylik tendens. Läkarna ha redan fått makt att sätta rättssäkerheten ur funktion, inspärta en misshaglig individ på livstid eller släppa lös banditer att fortsätta med sitt hantverk. Mot alla dylika tendenser äro energiska åtgärder nödvändiga. Socialstyrelsen får icke bli högsta instans. Vi ha fått nog av skråväsen. Det är icke läkarna som ska döma. Att brottslingar äro oansvariga veta vi ändå.

⁶Innan kärnfysiken sprängde hela den vetenskapliga dogmatik som grundats på hypoteserna om materiens och energiens oförstörbarhet, avfärdades de flesta revolutionerande upptäckterna från början med att "det stred mot naturlagarna". Med insikten om att man ännu ej utforskat en procent av naturlagarna borde det talesättet kunna försvinna.

⁷Tyvär är "atomforskarna" aningslösa om att deras instrument givit dem möjlighet att intränga i fysiska etervärlden.

⁸Det finns all anledning för vetenskapsmännen, och de största av dem inse det, att instämma med den vise Sokrates, som erkände sin gränslösa okunnighet. Den tid torde ej vara så avlägsen, då både dogmatisk och skeptisk tvärsäkerhet blir betraktad såsom bevis på omdömeslöshet. Vetenskapen är oduglig såsom hållbar världsåskådning.

⁹Russell började som matematiker. Någon egen insats i själva naturforskningen gjorde han ej. Han kom från matematiken över till logiken och sökte hjälpa till med att orientera de efter kärnfysikens sprängning av vetenskapliga fundamentaldogmerna mycket villrådiga forskarna, vilka rentav började tvivla på att det fanns några naturlagar alls. Utan lagar vore kosmos ett kaos, vilket den uppenbarligen inte är. Och han påvisade, att det är "enligt själva sakens natur teoretiskt omöjligt bevisa, att en serie företeelser icke är underkastad lagar". Han hävdade, att naturforskningens uppgift är att konstatera lagar och att man saknar erforderlig kunskap om företeelserna, innan man funnit lagarna för företeelserna.

¹⁰Russell gör vad han kan för att bekämpa den vetenskapliga dogmatismen och instämmer i att de vetenskapliga hypotesernas korta livslängd är bevis nog på vår stora okunnighet.

¹¹Russell är fysikalist. Därmed bortfaller för honom möjligheten att inse, att de yttersta orsakerna till skeendet ligga i det överfysiska. Han menar, att man naturligtvis ej kan uttala sig om det utforskade, endast att ännu inga av vetenskapen godtagbara fakta föreligga, som skulle bevisa det överfysiskas existens. Därmed anser han för sin del saken avgjord för närvarande. Hans strävan såsom vetenskaplig logiker har gått ut på att forma en fakticitetslogik, som nöjer sig med att konstatera fakta och naturlagar. Förklaring gives icke utan esoterik. Däri visar sig Russells sunda förnuft och överlägsna vetenskapliga insikt.

¹²Det mest betänkliga med Russells kritik är, att han vill eliminera de verklighetsbegrepp som utgjort grundsynen i vetenskapliga betraktelsesättet. Däri kommer hans logik till korta. Kan logiken icke bedöma verklighetens natur, så saknar den också förutsättningarna för att

bedöma verklighetshalten i vetenskapliga fundamentalbegreppen. Det är icke något bevis, att dessa begrepp misstolkats av filosofer och vetenskapsmän, vilka saknat kunskap just om verkligheten. Russells försök att ersätta fundamentalbegreppen med egna konstruktioner äro ägnade att föra ännu längre bort från verkligheten.

¹³Russells trivialsats, att materien icke är, vad den synes vara, är mycket gammal ”vishet” men lika misslyckad för det. Materien är alltid vad den synes vara men därutöver något helt annat och ofantligt mycket mera än filosofer och vetenskapsmän kunna drömma om.

5.43 Kritik av världsåskådningen

¹Att kunskapsteorien, frågan om kunskapens möjlighet, om man vet vad man vet (vilket visar att man icke vet), i snart tre hundra år varit västerländska filosofers centralproblem, är oändligt betecknande för västerlandets mentala desorientering.

²Det går så, när man i två tusen år godtar allsköns vidskepelser och teologernas absurditeter såsom sanning eller kunskap om verkligheten. Sedan är själva förnuftsprincipen, omdömesförmågan, verklighetsinstinkten så idiotiserad (i hithörande avseenden), att den blivit obrukbar. Får detta fortsätta, kommer själva tänkandets identitetslag att betvivlas. Logiken kommer att brukas till att förstöra logiken.

³Russell är fullt på det klara med att varken teologi, filosofi eller vetenskap lämnat förnuftig förklaring på tillvaron. Ofta har han betvivlat, att människan någonsin kan lösa det problemet.

⁴För Russell liksom för andra filosofer och vetenskapsmän är ”synliga” verkligheten den enda existerande.

⁵Detsamma tro nu också teologer à la Anders Nygren. Dessa tro, att ”själen” (tydligt detsamma som hjärnans medvetenhet) dör med kroppen och att på yttersta dagen gud skall skapa en ny jord för mänskligheten att bo på och återställa allt som varit. Västerlänningarna äro alltså fysikalister.

⁶Russell såväl som alla andra subjektivisterna måste vara vad de äro, fysiska varelser i fysiska världen. Men de göra allt de kunna för att betvivla den saken, uppbjuda alla logikens och psykologiens argument för att bevisa, att verkligheten icke är verklighet. Att söka förklara yttre, objektiv, materiell verklighet med sinnesförnimmelser är typiskt för de moderna subjektivisterna, de må kalla sig psykologister eller logister.

⁷Berövar man människan begrepp, berövas hon förmågan att begripa. Berövar man henne förståelse för materiens, rörelsens, energiens, utvecklingens etc. verklighet, så har man lyckats ännu mera idiotisera mänskligheten och definitivt förstöra möjligheten till verklighetsuppfattning.

⁸Att betvivla yttervärldens existens, att vi kunna uppfatta den just sådan den är i dess givna fysiska realitet, är att betvivla sitt eget sunda förnuft och all riktig verklighetsuppfattning.

⁹Att det finns överfysiska materievärldar, i vilka vi uppfatta materiella verkligheten på annat sätt, flera av kosmiska materiens allt högre aggregationstillstånd, vederlägger ingalunda fysiska verklighetsuppfattningen, den enda riktiga i fysiska världen.

¹⁰För att kunna bedöma verklighetsbegreppens riktighet måste man ha kunskap om verkligheten och en helt annan insikt i materiens struktur och energiens natur än vetenskapen av i dag. Det är detta underlag filosoferna alltid saknat och alltmer anstränga sig undgå att få. Och därför är moderna begreppsanalytikernas strävan att ersätta gamla fiktioner med nya ännu mer desorienterande fiktioner endast en ny form av fictionalism.

¹¹Det är djupt beklagligt, att Russell aldrig tagit del av den rikhaltiga moderna indiska yogalitteraturen, som utgivits på engelska. Det är en fatal brist i utrustningen för dem som ger sig på att kritiskt behandla filosofiens problem.

¹²Hade han dessutom haft tillfälle att studera de gamla pytagoreiska manuskripten, så hade hans utlåtanden om Pytagoras utfallit annorlunda. Tyvärr har han varit hänvisad till vad gängse läroböcker i filosofiens historia haft att förmåla om hylozoiken och de försokratiska

filosoferna. Utan förståelse för dessa tänkares världsåskådning måste också efterföljarna Platon och Aristoteles m.fl. bli misstolkade, varom Russells behandling vittnar.

¹³Det är mycket som saknas i utbildningen hos vår tids mest lärda exoterister. Det är att hoppas, att den ofantligt omfångsrika esoteriska litteraturen snart blir tillgänglig även för oinvidga, givetvis endast sådana delar, som kunde utgöra underlaget för exakt verklighetsuppfattning. Därmed skulle hittillsvarande europeiska filosofien få sin rätta belysning och framstå som den fikcionalism den alltid varit och annars kommer att förbli.

¹⁴Vetenskapen är totalt okunnig om materiens verkliga sammansättning. Den är aningslös om att "yttersta orsakerna" till fysiskt skeende ligga i det överfysiska.

¹⁵Egentligen är ordet "överfysiskt" missvisande, enär fysiska materien består av sex molekylarslag (aggregationstillstånd) och de tre högsta av dessa äro okända för vetenskapen.

¹⁶Det finns en svag förhoppning om att filosofer och vetenskapsmän ska kunna väckas till insikt om nödvändigheten att förvärva möjlighet utforska högre världar. Kanske kunna följande exempel mana till en smula eftertanke.

¹⁷Kärnfysiken är sysselsatt med att spränga "kemiska atomen". Det är egentligen en etermolekyl, som innehåller i sig 49 olika materielager.

¹⁸När meteorologerna inse, att de fysisk-eteriska molekylarslagen äro de egentliga orsakerna till meteorologiska företeelserna, ha de utsikt att kunna påbörja efterforskningar av de felande, okända faktorerna.

¹⁹När läkarna inse, att de flesta orsakerna till sjukdomarna äro att söka i organismens fysisk-eteriska materiehölje, kommer medicinska forskningen att slå in på helt nya vägar.

²⁰När filosoferna förvärvat vetskap om tillvarons tre aspekter, ha de utsikt att kunna tänka i överensstämmelse med verkligheten och finna lösningen på ett otal eljest evigt olösliga problem.

²¹Ännu ha filosoferna icke lyckats lösa tillvarons grundproblem, treenigheten, tillvarons tre, likvärdiga, oskiljaktiga aspekter. Hela filosofiens historia alltsedan grekiska sofistiken har behärskats av subjektivistiska betraktelsesättet. När ska filosoferna lära sig inse, att "tankar äro ting", "tankar äro energi", materiella energiföreteelser, att alla medvetenhetsyttringar ha sin materiella motsvarighet? Förrän de kunna konstatera detta, blir det intet slut på filosofiska fikcionalismen, livsokunnighetens ändlösa spekulationsraseri.

5.44 LIVSÅSKÅDNINGEN

¹Är Russells verklighetsuppfattning som all annan filosofi förfelad, så är däremot hans rättsuppfattning med ädla förståelsen för sant mänskliga relationer i överensstämmelse med kunskapen om livets mening och mål. Det visar sig ständigt, att hos dem som uppnått humanitetsstadiet esoteriska kunskapen om det överfysiska icke är nödvändig för förnuftigt, ändamålsenligt och lyckligt liv. Undermedvetna instinkten gör det möjligt att genomskåda de mänskligheten behärskande emotionala illusionerna och till dessa hörande mentala fiktionerna, inse att de läror, som hittills föregivit sig grundade på det överfysiska, genom idiotisering av sunda förnuftet varit största hindret för medvetenhetsutvecklingen. Hur länge skall det dröja, innan latent insikten gör sig gällande även inom världsåskådningen och man inser all spekulations förvändhet?

²Vår uppgift är att utforska fysiska världen (men icke högre världar, förrän vi förvärvat högre förstånd) och göra de erfarenheter och förvärva de egenskaper och förmågor som äro möjliga i fysiska världen, göra det bästa möjliga av vårt fysiska liv. Russell såväl som alla som nått kultur- och humanitetsstadierna ha betonat, att det väsentliga i förhållandet till alla människor är allmän välvilja och riktiga mänskliga relationer. Vi måste lära oss att utmönstra alla befogade anledningar till friktioner, att icke endast tolerera utan glädjas åt allas (obs! självständiga) individuella uppfattningar såsom bevis på eget omdöme på den nivån. Det är något helt annat än vad religiösa sektväsendet med sin fanatism, moralism, intolerans, kritik

och sitt dömande lyckats med, vilket i stället bidragit till att i så många avseenden förgifta livet och sammanlevnaden.

³Enstaka individer ha genom självförvärvade egenskaper och förmågor lyckats lösa viktigaste livsproblemen för egen del. Men mänskligheten har långt kvar och har strängt taget icke lyckats lösa ett enda av sina många livsproblem. Människorna ärva sina illusioner och fiktioner utan tanke på att undersöka deras verklighetshalt och livsvärde (livsbetydelse). Det var en lika fruktansvärd som berättigad anklagelse Goethe utslungade mot den skenbart obotliga försoffningen med: "Es erben sich Gesetz und Rechte wie eine ew'ge Krankheit fort." Och Tegnér kunde tillägga: "Blott barbarit var en gång fosterländskt." Det kan sägas om alla nationer.

⁴Naturligtvis måste en kulturrepresentant av Russells kaliber upptäcka mycket av det kvarvarande barbariet i vår omskrutna civilisation. Så mycket våldsammare blev hans attacker mot indolensen, trögheten, fegheten, motviljan mot reformer, vilkas behövlighet klart insetts.

⁵Beklagliga följden av denna livsblinda egoism har blivit, att idealisternas reformideer upptagits av inkompetenta demagoger, som, vädjande till samhällsavundens eviga rättvisekrav på nya, ingalunda mindre orättvisor, genom huvudlöst planerade och brådstörtade reformer lyckats spoliera allt det av värde som annars kunde ha räddats undan förstörelsen.

⁶Russells kritik av nedärvda betraktelsesätt och omänskliga förhållanden, ävensom av moderna diktators och demokratiers missgrepp, väckte givetvis som alltid indignerad opposition. Den kostade honom fängelse, avsättning som professor och förlusten av hans vänner. Pöbeln i alla samhällsklasser har alltid måst ge uttryck för sitt hat, aningslös om hur den avslöjar sig själv. Russell fick i rikt mått uppleva den förundran många ha känt inför mänsklig blindhet, oförmåga och även ovilja att inse det förnuftiga i berättigad kritik. Nietzsche menade, att det ligger i mänskliga naturen att taga sina vanor (inklusive tankevanor) tusen gånger viktigare än t.o.m. egna intressen, något som man dagligen kan konstatera. Vilket härmed anbefalles till närmare beaktande av de pedagoger som ensidigt hävda betydelsen av "goda vanor".

⁷Ännu tycks det dröja, innan man insett ideers relativitet och att idéns rätta verklighetsvärde tydligt framstår först, när den insatts i sitt riktiga sammanhang.

⁸Det finns något förnuftigt i det mesta, men det förkvävs genom absolutifiering. Det finns något relativt berättigat i de olika politiska ideologierna, i de olika religionerna, i de olika kollektiviteternas uppfattningar. Det finns något, som är riktigt i psykologiens introspektionssubjektivism, behaviorism, vitalism etc. Vad som felas är det perspektiv som inser deras relativa berättigande.

⁹Russell hör till dem som sökt erforderliga perspektiv för nödvändiga synteser.

5.45 Teologien

¹Teologien faller inom subjektiva medvetenhetens områden, och dess dogmer tillhöra det överfysiska. Religion är den känsla, attraktion, som ej har behov av förnuft och i varje fall skadas, om den fastlåses vid ohållbara förnuftsforeställningar.

²För den, likt Russell, som av egen erfarenhet insett det enbart subjektivs bedräglighet, som i historien undersökt vad som kallats religiösa sanningar, konstaterat, att det icke funnits något orimligt, som icke godtagits, att vad ädelhet och sunt förnuft måste inse vara sataniskt, fortfarande förkunnas, den kan ej väntas bli skonsam i sitt slutomdöme om dylik förvillelse.

³En sak har historien övertygande klargjort och även vår tid visat, att mänsklighetens allmänna omdömesförmåga icke är större än att man kan inbilla människorna vad som helst. Vad är det som fortfarande kan utges för "guds rena, oförfalskade ord"? Jo, judarnas gamla testamente och de båda judiska sekternas papperspåvar: de kristnas nya testamente och muslimernas koran. Buddha klargjorde, att det icke finns några heliga urkunder, endast sådana okunnigheten kallar heliga. Och planethierarkien garanterar, att det icke blir några "heliga

urkunder”: ”Fjärran vare det oss att någonsin bidra till formandet av något slags prästvælde (auktoritetsvælde) för framtida förtryck av en prästplågad värld.”

⁴Russell säger om sig själv, att han icke vet, om han skall kalla sig ateist eller agnostiker. Men han skulle kunna underskriva Shaftesburys ord, att ”alla visa män i alla tider haft samma religion”, den enda sanna religionen, visdomens och kärlekens religion – sunda förnufts religion. Även om det alltid funnits representanter för denna religion i alla sekter, så finns det ingen sekt, som haft någon som helst rätt till samma anspråk.

⁵Dessa sekter ha i historisk tid utmärkt sig för intolerans, fanatism och förföljelsemani med religionskrig, mord, lönmord, tortyr och bål – allt detta till guds ära. De proklamera fortfarande livs- och kunskapsfientliga läror, som strida mot gudomlig kärlek, sunt förnuft och forskningens definitivt fastslagna fakta. Återfinge kyrkan än en gång den makt den en gång hade, skulle vi ånyo få uppleva lika fasansfulla tider.

⁶Tydiligen ålade sig Russell en för honom eljest ovanlig återhållsamhet vid kritiken av teologiens dogmer. Han nöjde sig i stort sett med att granska några av otalet vidskepelser, som i gångna tider ansetts gudlöst att betvivla.

⁷I fråga om syndbegreppet, varpå hela teologiska dogmsystemet vilar, verkliga grunden till kyrkans makt, tack vare vilken den kan bibehålla sitt järngrepp om människornas själar, nöjer sig Russell med att vara godmodigt sarkastisk. En annan natur än hans kyliga intellekt skulle kanske givit våldsamt uttryck för den indignation varje ädel själ måste frestas känna inför denna sataniska lögn om ”synden såsom brott mot ett oändligt väsen, som kräver ett oändligt straff i evigt helvete” – denna hiskeliga hädelse i hatet mot hela tillvarons gudomlighet. Till yttermera visso ha teologerna funnit på att stödja denna satanism med en lika hädisk hatets dogm om ”guds straffande rättfärdighet”.

⁸Efter dylika fasansfulla lögner är det välgörande att få erinra sig Buddhas och Kristi lära om lagen för sådd och skörd. Den innebär, att våra misstag beträffande natur- och livslagar, beroende på okunnighet och oförmåga, äro orsaker till verkningar vi måste få uppleva, äro de sätt på vilka vi lära livets nödvändiga läxor.

⁹Russell påpekar, att i den alltsedan Copernicus’ och Galileis dagar pågående kampen har vetenskapen ständigt segrat och vederlagt den ena teologiska orimligheten efter den andra. Han tvivlar icke på att kyrkan till slut blir tvingad uppge sin dogm om bibelns ofelbara auktoritet, denna bok med dess legender, hatförkunnelser och absurditeter. Det är också ett glädjande tidens tecken, att allt fler förvärva tillräckligt självständigt omdöme för att våga betvivla dessa i barndomen så gott som outrotligt inympade komplex om en skräckinjagande, vred, hatfull, hämndgirig gud, som på grund av den hatfulla egenskapen, egenrättfärdighet, ej kan förlåta utan att låta slakta sin ende son. Den missgärningen borde väl vara den största av alla.

¹⁰Russell upptar till närmare skärskådande några av det otal vidskepelser, som teologerna förkunnat genom århundraden och som de, visserligen efter långvarig kamp mot förnuft och vetenskap, tvingats behålla för sig själva.

¹¹Det vill emellertid förefalla, som om Russell vore alltför optimistisk beträffande resultatet av vetenskapens och sunda förnufts kritik och kamp. Enbart upplysning har föga effekt, om icke människorna tro sig kunna draga direkt fördel av den för egen del. För övrigt är det så, att mänskligheten på nuvarande utvecklingsstadium beträffande känslolivet fortfarande befinner sig inom de repellerande känslornas sfärer. På det stadiet är förnuftet av underordnad betydelse, ofta ett besvärligt oroselement. Dessa människor ta sina känslor för sitt egentliga väsen. Och emotionalvärlden med dess hat (48:5-7) och kärlek (48:2-4) är religionens värld. Det emotionala vitaliserar, ger liv och kraft. Hatet är mänsklighetens livselixir.

¹²Förmodligen låg till grund för Russells optimism den historiska erfarenheten, att människans ständigt ökade behov av och längtan efter ”mera ljus” också alltid kommer att tillgodoses.

5.46 Moralen

¹Även Russell har framhållit, att beteckningarna ”moral” (från latin) och ”etik” (från grekiska), ursprungligen sedelära, genom okunnighetens ordmissbruk förlorat sin egentliga betydelse av rättsuppfattning och samlevnadsproblem.

²Schopenhauer var den förste, som klarlade, att ännu ingen filosof lyckats göra moralen till en vetenskap eller uppställa några hållbara grunder för hävdandet av absoluta eller objektiva normer. Hans lärjunge Nietzsche gick ett steg längre och förklarade, att nedärvda moraliska betraktelsesätten voro livsodugliga, för att icke säga livsfientliga.

³Därmed hade moralen definitivt frigjorts från moralteologien och sent omsider kunnat ställas under allmän debatt. En rad tänkare klargjorde därefter moralens subjektivitet (rättsuppfattningen betingad av utvecklingsnivån), icke illusivitet, som snusvishetens profeter utlagt saken. Hägerström påvisade, att man ej kan tala om en vetenskaplig etik utan endast om en etikens historia.

⁴Ingen har bestridit, att det finns vissa regler (samhällslagar), nödvändiga för friktionsfri sammanlevnad mellan människorna, regler utan vilka det skulle härska ett allas krig mot alla och ordnat samhälle omöjliggöras, sådana som att icke mörda, stjäla, bedraga, förtala etc. Enklaste sammanfattningen fås i urgamla likaregeln: behandla andra som du själv vill bli behandlad. Esoterikern konstaterar fatala misstag ifråga om frihetslag och enhetslag.

⁵Det är icke dessa självklara insikter kritiken riktat sig emot. Det finns moralfilosofer, som icke ens insett detta! Det är mot den mängd tabuer och godtyckliga konventioner utan förnuftig mening, som ökat allmänna villrådigheten, försvårat sammanlevnaden och förstärkt det skenbart outrotliga hatet med dess eviga dömande och fördömande. Ohjälpligt självblinda märka moralisterna varken hyckleriet eller hatet.

⁶Undersökning av grunderna för uppfattning av rätt och orätt visar, att de vila på individuella uppfattningen av livets mening och mål. Det blir alltid individens sak, om han vill ansluta sig till någon av de många kollektiva uppfattningarna eller intaga egen ståndpunkt. Icke förrän mänskligheten lyckats lösa tillvarons problem, kunna vi hoppas på enhetlig uppfattning om bästa sättet att förverkliga livets mening. Till dess kommer det alltid att finnas olika uppfattningar om vad som är rätt och orätt i politiskt, socialt, kulturellt och allmänt livshänseende med stor risk för att uppstående motsättningar förgifta sinnen, hämma förståelsen och motverka förnuftiga mänskliga relationer.

⁷Resultatet av alla dessa nedärvda, ändamålslösa förbud har blivit ett allmänt godtagat skenväsen, vars livsfientlighet moralisterna tyckas omöjligt kunna inse. Man deltar i hyckleriet och fördömer helt cyniskt andra, som vägra göra en fetisch av den s.k. anständigheten. Mot hela detta hyckleri, detta obotliga lögnväsen, vari Russell såg upphovet till det mest oåtkomliga onda, riktade han sin förintande satir. Det förtjänar påpekas, att just hyckleriet, fariseismen, moralismen var det enda Jeshu dömde. Bottenärlig uppriktighet ifråga om inställningen till hyckleriets konventioner var för Russell en samvetssak, vilken kostade honom de flesta av hans vänner. Det kunde icke hjälpas, att han fick ”hela världen” emot sig. Det måste ju alla vägröjare räkna med att få. För självständiga naturer gäller Schopenhauers ord, att vad individen vet sig vara är av större betydelse för hans lycka än vad han anses vara. Att detta retat en del, var deras eget fel. På mänsklighetens nuvarande utvecklingsstadium är för övrigt rättvis bedömning av andra absolut utesluten. Och människorna äro aningslösa om även enklaste förutsättningarna för bedömning.

⁸Beträffande individens inställning till sig själv insåg Russell, att det i stor utsträckning beror på uppfostran, om man lyckas lösa alla de negativa, hämmande värderingskomplex, åsiktskomplex, vanekomplex (för att nämna endast några få) vi påtvingas av livet. De positiva, livsfrämjande komplexen medföra icke problem av samma svårighetsgrad.

⁹Vad Russell har att säga i hithörande frågor vittnar om sunt förnuft, fördomsfrihet, välvilja,

tolerans, humanitet och humor – en samling sällsynta egenskaper. Sällan har också individens gudomliga rätt till frihet så strålande belysts: individens rätt att tänka, känna, säga och göra som han finner för gott inom ramen för allas lika rätt till samma okränkbara frihet. Den friheten är av fundamental betydelse för ett lyckligt personligt liv och därmed också för ett lyckligt samhälle. Den är motsatsen till den primitivitet som i frihet ser rätt till självsvåld och godtycke, hänsynslöshet och förakt för andras rätt.

¹⁰Såsom samhällsvarelser ha vi att välja mellan att respektera allas lika rätt eller att finna oss i ett allas krig mot alla.

5.47 Uppfostrings- och utbildningsproblemen

¹Till de många livsproblem, som Russell sökt belysa med synnerligen förnuftiga, alltid beaktansvärda synpunkter, höra de politiska, sociala och pedagogiska problemen.

²Hans åsikter i äktenskapsfrågan, sexualfrågan, preventivmedelsfrågan etc. visa en moralisterna chockerande fördomsfrihet hos en professor, lord etc.

³I förvaltningen sker utnämningen till de högsta posterna oftast efter den geniala principen, att den gud ger ett ämbete, ger han också förmågan att förvalta det. Men så ser det också ut som det gör.

⁴Vad beträffar att sätta barn till världen, tycks den som vanligt tanklösa allmänna opinionen anse, att den gud ger barn, ger han också förmågan att vårda och fostra dem. Det är nog icke rättvist att skylla allt på gudomen, alltför bekvämt att be gud göra vad vi själva borde kunna göra.

⁵När folk får fatt i en ny idé, blir den mycket snart oigenkännlig. En professor skrev något om komplex, och genast visste alla ”psykologer” vad det var. Det var underlägsenhetskomplexet och det var det farligaste av allt farligt. Att man kunde uppamma överlägsenhetskomplex, självsvåldskomplex, godtyckskomplex, hänsynslöshetskomplex, laglöshetskomplex, hade ingen professor sagt något om, så det anade icke de duktiga förståsigpåarna.

⁶Av egen erfarenhet delar Russell åsikten, att barnets uppfostran bör vara avslutad före ettårsåldern, i varje fall före treårsåldern. Då är barnet utan möjlighet till andra komplex än självhävdelsekomplexet. Behandlingen är otroligt enkel men ogörlig för den omdömeslösa sentimentaliteten: barnet får aldrig sin vilja fram i något avseende. Utöver denna orubbliga fasthet behöver barnet vänlighet, ömhet och omvårdnad. Barnet får emellertid aldrig känna sig vara föremål för allmänt intresse för sin märkvärdiga person.

⁷Utbildning avser att ge kunskaper och färdigheter. Till önskvärda kunskaper hör det som möjliggör förståelse för fysiska världen och fysiska livet av just i dag: naturen och dess beskaffenhet, mänskligheten med dess raser och nationer, samhället med dess institutioner och funktioner, vad som är nödvändigt för friktionsfri sammanlevnad. Översikt av hur allt detta kommit till ger perspektiv på utvecklingen, förståelse för att allt liv är förändring.

⁸Forskningen konstaterar fakta och insätter dem i vetenskapssystem. Lämpliga undervisningsmetoden är den motsatta. Den utgår från systemets orienterande översikt och klargör därmed faktas betydelse. Minnets överbelastning med fakta, lättillgängliga i uppslagsböcker, motverkar översikt, klarhet, mening och därmed begripande. Ty begripandet går från det allmänna till det enskilda. Skolans uppgift är att bibringa principer, metoder och system och endast så många fakta, som äro nödvändiga för uppfattningen av dessa. Därmed underlättas förvärv av perspektivmedvetenhet.

⁹Tyvär har högre utbildningen lämnat de psykologiska livsproblemen obeaktade. De äro dock av oerhörd betydelse. De flesta äro hjälplöst överlämnade åt sig själva att lösa sina livsproblem med konflikter mellan medfödda, undermedvetna livsinstinkter och dagsmedvetenhetens orienteringssträvan. Den konflikten har i vår tid ökat antalet neuroser. Icke alla kunna suveränt som Russell lösa dessa problem och finna egna vägen ut ur labyrinten.

Konflikten tillspetsas ofta genom stridande ideologiernas "kamp om själarna", särskilt om därmed spänt förhållande inträder till närstående och omvärlden. Individer, som, själva aningslösa därom, nått kultur- och humanitetsstadierna, anse det mesta förvänt, anses av andra och tro slutligen också sig själva vara livsodugliga särtingar och ge sig själva skulden härför.

¹⁰Till önskvärda färdigheter hör även ett internationellt kulturspråk. Det räcker i de flesta fall för alla, som icke ska ägna sig åt filologi eller historisk forskning. Russell delar fullständigt den alltmer utbredda insikten, att klassiska språk (latin och grekiska) ingalunda ha den betydelse man hittills gjort gällande. De innebära icke endast en minnets överbelastning utan även ett oerhört slöseri med livets allra mest betydelsefulla år. Dels ger undervisningen ingen förmåga till verklig förståelse av hithörande litteratur. Det mesta är glömt efter några år. Dels finns allting översatt till alla kulturspråk av skickligare översättare än skolan utbildar. Och slutligen får nog sägas, att vad den litteraturen givit oss av livsförståelse under några hundra år införlivats i senare kulturer. Bättre tänka själv än citera. I litteraturen förekommande "klassiska" metaforer kunna samlas och förklaras i ett särskilt verk, liksom "levande latin".

¹¹Motsvarande gäller i stort sett obligatoriska studier av andra döda språk. Vad ha prästerna för möjlighet att läsa gamla testamentets opunkterade text? Det räcker för dem med en beskrivning av skriftspråket utan vokaler och att de lärde alltid komma att tvista om de rätta vokalerna. Vad har religionshistorikern för möjlighet att bättre tolka sanskrittexternas symbol-språk än skickliga orientalister med deras översättningsförsök, frånsatt uttydningen, varom lärdaste indier tvista och varåt sanskritkunniga esoteriker endast kunna le? Med dylik lärdom förvärvar man inbilskhetens sken av insikt och möjligheten att imponera på de omdömeslösa.

¹²Det vimlar i Russells skrifter av uttalanden, som kasta blyxtbelysningar över hithörande problem. Man kan endast önska, att dessa arbeten lästes av alla, som vilja vidga sin horisont och fördjupa sin livsförståelse. De kunna utan överdrift sägas tillhöra vår tids allmänbildning i livsåskådningsfrågor.

5.48 Demokratiens problem

¹Liksom diktatur är ett maktens problem, så är demokrati ett frihetens.

²Ännu har ingen kunnat tillfredsställande utreda, vad som menas med frihet, hur friheten är möjlig, hur den skall uppnås, hur den skall bevaras. Ännu har man icke klart insett, att frihet och makt är samma sak. Vad som skiljer dem åt, är gränserna för frihet och makt. Man har fattat friheten såsom rätt att bestämma över sig själv och makten såsom rätt att bestämma över andra.

³För frihet fordras icke blott rätt att vara sig själv utan även förmåga att vara det. "Kunskap är makt", om den ger förmåga. Tyvärr finns det förmåga utan kunskap, och den förmågan missbrukar makt.

⁴Frihet är rätt att tänka, känna, säga och göra, vad individen finner för gott inom gränserna för allas lika rätt. Missbruk av friheten har ofta medfört diktatur. Frihet förutsätter, att alla hålla sig inom dessa gränser, att alla veta dessa gränser, att alla kunna hålla sig inom dessa gränser. Vet man det? Kan man det utan makt över sig själv?

⁵Ännu är friheten ett olöst problem. Frågan är, om det kan lösas på mänsklighetens nuvarande utvecklingsstadium.

⁶Till demokratiens problem höra många problem, samtliga olösta, somliga olösliga. Till de olösta höra bl.a. minoritetens rätt, maktmissbrukens stävande, åtgärder mot huvudlöst lagstiftande.

⁷I det följande skall i korthet påvisas, att demokrati är ett skenproblem, emedan det icke kan finnas ett klasslöst samhälle och icke fullständig rättvisa. Och detta därför, att det omöjliggöres av naturens skenbara orättvisor.

⁸Rättviseproblemet och klassamhällsproblemet höra intimt samman.

⁹Till rättvisa hör bl.a. jämlikhet och likalönsprincipen. Av likalönsprincipen (lika lön för lika arbete) följer: olika lön för olika arbete, större lön för större arbetsinsats, större fördelar för större förmåga att tjäna det allmänna, större rättigheter för större skyldigheter. Hur ställer sig samhällsavunden här till?

¹⁰Franska revolutionens krav på ”jämlikhet” innebar endast: avskaffande av alla klassprivilegier (dåvarande politiska och sociala, allmänt insedda såsom orättvisa), likhet inför lag, rätt att bli bedömd efter enbart duglighet.

¹¹Men det var aldrig fråga om att alla skulle ha lika stort socialt, politiskt etc. inflytande.

¹²Naturens olikheter bestå i olika förmåga till begripande, insikt, förståelse, kunskapsförvärv, i större talanger, i större arbetsförmåga. Ingen utbildning kan ersätta medfödd begåvning, talang, geni.

¹³Det högsta som kan uppnås är, att alla respekteras såsom människor. Vi ha mycket långt kvar, innan förutsättningarna föreligga för universellt broderskap. Vi få vara nöjda, om vi lyckas förverkliga allmän välvilja mot alla utan undantag och riktiga mänskliga relationer.

¹⁴Allmänna missbruket av ordet ”rättvisa” klargör, att folk icke veta, vad de tala om. Människorna kunna helt enkelt aldrig begripa den saken. Det framgår också av påståendet om livets orättvisor.

¹⁵Det kan icke finnas ett klasslöst samhälle. Minsta förnuft borde räcka för att begripa den saken. Det har t.o.m. Ryssland och Jugoslavien måst erkänna i praktiken.

¹⁶Klasstillhörigheten är en naturens ordning, bestämd av individens egenskaper och förmågor, kvalitet, kapacitet och kaliber, oberoende av tillfällena till uppfostran och utbildning.

¹⁷Det var den olikheten den hittills totalt missförstådde Platon antydde, när han skisserade sin idealstat med dess samhällsklasser. Det var den olikheten Rousseau klart insåg, när han hävdade, att det omöjligt kan finnas någon verklig demokrati.

¹⁸I stat och samhälle med alla deras organisationer måste finnas över- och underordnade, grupperade efter kapacitet, och däri ligga klasskillnader.

¹⁹I en förnuftigt styrd stat borde alla med samma insikt i och förståelse för statliga, samhällseliga, överstatliga, statsekonomiska problem ha lika stort politiskt inflytande.

²⁰Det var en olycka, att rösträtt från början var beroende av ekonomien. Den orättvisan måste avskaffas. I stället borde ha införts särskild examen för rösträtt (med röstarskola) och särskild för valbarhet. Det är orimligt, att även de mest okunniga, som endast kunna rösta på övertalning, ska ha samma makt. Följden blir också demagogi, icke demokrati.

²¹Det är givet, att Russell hade klar blick för hithörande problem.

²²Det är med demokratien som med övriga politiska ideologier. Det finns något förnuftigt i alla. Och det är syntesen av hithörande ideer, som möjliggör verklig ideologi, som en gång i framtiden ger den förnuftiga staten.

5.49 Diktaturens problem

¹Diktaturens problem är ett maktens problem. Russells bok *Makt* är en glänsande historisk-politisk-sociologisk-psykologisk studie vittnande om stor beläsenhet, psykologisk förståelse och analytisk kapacitet.

²Maktens problem, av sådan vital betydelse för mänskligheten, har förunderligt nog vunnit föga beaktande. Russell har med sin skarpblick klarlagt maktdriftens missbruk i de flesta mänskliga relationer.

³Han hävdar med full rätt, att ”av människans oändliga begär äro maktlystnadens och ärelustnadens de viktigaste”. Han ser också klart, att ”det är endast genom insikten, att maktbegäret ligger bakom de aktiva krafter, vilka ha betydelse i samhällseliga angelägenheter, som historien, antikens liksom den moderna tidens, kan tolkas riktigt”. Han vinnlägger sig om att bevisa, att ”samhällsvetenskapens grundläggande begrepp är makt, i samma mening som energien är det grundläggande begreppet inom fysiken. Liksom energien har makten många

former...” och ”den sociala dynamikens lagar kunna endast formuleras i ordalag som avse makt, inte i ordalag som avse ena eller andra formen av makt”.

⁴Till maktens problem höra icke endast grunddriften hos individerna utan även alla de olika slagen av organisationer (stat, samhälle, politiska partier, otalet slag av sammanslutningar) och sist men icke minst illusionernas och fiktionernas makt.

⁵I sammanlagt arton kapitel analyserar Russell olika former av makt, maktfilosofien, maktens etik och moraliska normer samt slutligen de olika åtgärder som äro tänkbara för att förhindra maktmissbruk. Att åtgärder äro nödvändiga, lär ingen kunna tvivla på efter läsningen av boken, om man icke insett det förut.

⁶”Att tro att den oansvariga makten, bara därför att den kallas socialistisk eller kommunistisk helt mirakulöst skall befrias från alla de dåliga egenskaper som utmärka den godtyckliga makten i forna dagar, är ren barnkammарpsykologi.”

⁷I slutkapitlet söker han lösa problemet, ”hur man skall försäkra sig om att en regering skall bli mindre fruktansvärd än en samling tigrar”. Han undersöker problemet i fyra avsnitt, avseende politiska, ekonomiska, propagandistiska samt psykologiska och pedagogiska villkor.

⁸Det framgår icke klart, om Russell verkligen tror på möjligheten att förhindra maktmissbruk. Framtiden får visa, om detta problem kan lösas, innan åtminstone en avsevärd, tongivande minoritet av mänskligheten uppnått kulturstadiet. Ännu befinner sig majoriteten i närheten av barbarstadiet.

⁹All makt innebär maktmissbruk, i bästa fall på grund av livsokunnighet. Idealet nås således aldrig. Men minsta graden av maktmissbruk fås först, när människorna inse, att makt sammanfaller med såväl frihet som lag (utan lag ingen frihet), när makten i första hand är till för att försvara friheten.

5.50 Socialismen

¹Russell är ingen anhängare av verklighetsfrämmande statsocialismen, som även i bästa fall verkar hämmande på enskilda initiativet. Individen kommer icke att få något att säga till om. Staten som företagare kan icke genom strejker etc. avtvingas medgivanden, såsom fallet är med enskilda arbetsgivare.

²I socialiststaten kommer ingen författare, som uttalar åsikter, som ogillas av de styrande, att få sina verk offentliggjorda. En uppfinnare med en skenbart omöjlig idé, och det äro alla revolutionerande ideer, kommer icke att kunna påräkna understöd.

³Socialiststaten kommer icke att tåla någon opposition, ingen fri yttranderätt, ingen fri press. Och vilka ska bestämma, vad individen skall få tänka?

⁴I samband med politiken i allmänhet gör Russell det beaktansvärda, givetvis hopplösa påpekandet, att politiska problem äro alldeles för betydelsefulla för att kunna lösas efter några partilinjier.

⁵Av alla politisk-ekonomiska system föredrar Russell syndikalismen: alla som arbeta i ett företag böra tillsammans få äga företaget, alltså både intelligensarbetare och kroppsarbetare.

⁶Det är mycket, som tillhör socialistiska sofistikers mysterier:

⁷T.ex. att endast kroppsarbetare med högt avlönat arbete och kort arbetstid ha rätt till hederstiteln arbetare framför studerande intelligensarbetarna med oavlönat arbete och obegränsad arbetstid. När folk inse, att det betalar sig bättre att bli kroppsarbetare, blir det snart brist på forskare, vetenskapsmän, lärare etc. När lärarna bli rättslösa gentemot gangsteryngel, vill ingen längre bli lärare. Det problemet har U.S.A. att dras med, men icke Ryssland.

⁸T.ex. att man icke kan inse, att oskäligen löneanspråk från anställda snart komma att omöjliggöra all privat företagsamhet.

⁹T.ex. att man kallar dem ”blodsugare”, som med stora risker, stora bekymmer och skattebelastning intill ruin ändock bidra till landets försörjning och kulturens

upprätthållande.

¹⁰T.ex. att man överser med allsköns oefterrättlighet, godtycke, självsvald, laglöshet, men försvarar det mesta för hederligt folk.

¹¹Man förstår dem som undra, om endast diktaturens gissel skall förmå människorna att ta reson.

¹²Socialisterna tro, att äganderätten löser alla problem och förbise det väsentliga, förfoganderätten, som ger ännu större makt, vilket Ryssland är bästa exemplet på. Om de ryska makthavande ägde någonting, skulle deras makt i verkligheten vara mycket mindre än den nu är.

¹³Socialdemokraterna uppträda under falsk skylt. En demokrat kan icke vara socialist och en socialist är ingen demokrat.

5.51 *Marxismen*

¹Ryska kommunismens profet, tysken Karl Marx, avfärdar Russell tämligen summariskt. Han ansåg det icke löna mödan att offra tid för att gendriva denna primitiva, fysikalistiska historieuppfattning, orimliga sociologi och groteska nationalekonomiska teori. Han insåg klart det förvända i hela denna hatpropaganda, som motsvarar känslotänkandet på lägre emotionalstadiet och tillgodoser hithörande behov av illusioner: avunden och andra hatyttringar.

²Frågan är emellertid, om det icke i psykologiskt hänseende skulle visa sig givande att studera hithörande illusionism och fikcionalism. I alla händelser bekräftar den Platons sats, ”ideer styra världen”.

³Att icke detta självklara faktum allmänt insetts, är ett bevis så gott som något på rådande intellektuell standard. Vad ha icke de religiösa och moraliska ideerna kostat mänskligheten av utsägligt lidande! Vad kostar icke i vår tid vansinniga nationalismens ideer! Ideer, när de påverka känslans drivkraft, föra till handling. När känslan på lägre emotionalstadiet (repulsionens stadium) väcks till liv, blir resultatet hatets gärningar. Men det väsentliga är insikten, att vanvett är vanvettiga ideer, att idéen är initialimpulsen. Och det är därför det ondas grund är okunnighet.

⁴Marxismens framgångar vederlägga Marx' egen hypotes, att människans enda behov äro av fysiskt slag. Även på lägsta utvecklingsstadiet har hon behov av emotionala illusioner och mentala fiktioner. Dessas makt är mången gång större än fysiska behov. Och ryska folket bland andra är bevis på den saken.

⁵Vad illusionen om ryska ”proletariatets diktatur” beträffar, nöjer sig Russell med den lakoniska kommentaren, att därmed menas tydligen kommunistiska partiet. Vidunderligt att arbetare i många länder låta sig duperas av bolsjevismens uppenbara agitationslögnar, blinda för det nya slaveriet som berövat arbetarna deras mänskliga rättigheter. Längre har mänskligheten icke kommit än att såväl Ryssland som Kina regeras av banditer.

⁶Vad som dömer sovjetsystemet är dels dess omänsklighet, dess barbariska förakt för individens gudomliga rätt till okränkbarhet, dels dess åsiktstyranni. Det är en parodi, när denna makt får delta i Förenta Nationernas arbete för mänskligheten för att omintetgöra detta arbete, denna makt, fruktansvärdare än katolska kyrkan under medeltiden, denna makt vars mål är att utplåna alla nationer, att göra alla människor till fysiska och andliga slavar, att med sina djävulska metoder försöka kväva alla strävanden att finna och förkunna sanningen.

Ovanstående text utgör uppsatsen *En esoterikers syn på europeiska filosofiens historia* av Henry T. Laurency. Uppsatsen ingår i boken *Kunskapen om verkligheten*.

Första upplagan 1961, andra upplagan 1982, tredje upplagan 2011.

Copyright © Förlagsstiftelsen Henry T. Laurency 1982 och 2011.